

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 36 Volume: 8 Issue: 36

Şubat 2015 February 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ÜSLÛP VE ÜSLÛPBİLİM ÜZERİNE-2: ÜSLÛP VE ÜSLÛPBİLİMİN TARİHÇESİ ON STYLE AND STYLISTICS-2: THE SHORT HISTORY OF STYLE AND STYLISTICS

Adem ÇALIŞKAN*

Öz

Yeryüzünde yaşayan ve çok farklı dilleri konuşan insanlar, çeşitli duygu, düşünce ve hayallerini tarihî süreç içerisinde sözlü, yazılı ve görsel anlatımlar biçimlerinde dile getirmeye çalışmışlardır. Onlar, konuşurken ve yazarken mensubu buldukları toplumun ve/veya milletin diliyle konuşmuş ve yazmışlardır. Günlük kullanımlık sözlü anlatım ve yazılı metinler yanında, edebî özellikler taşıyan ve sanat değeri bulunan metinler, şair ve yazarların dili özel kullanarak oluşturdukları eserlerdir. Bu sözlü anlatım ve yazılı metinlerdeki özel dil kullanımları, ilerleyen zaman süreci içinde sistemeleştirilmiş sanat ve bilim dalları haline dönüşmüştür. Önceleri Batı dünyasında retorik, Doğu dünyasında belâğat olarak adlandırılan bu saha, asırlarca gelişerek devam etmiş ve ondokuzuncu yüzyılda eskiye ait pek çok şey gibi etkisini kaybederek dilbilimin hazırladığı zeminde yerini üslûp ve/veya üslûpbilime bırakmıştır. Bu makale, tarihî seyri içinde bu bilimin gelişimini konu olarak ele almaktadır. Bu bağlamda söylenen ve yazılanlardaki karmaşıklığa imkân nispetinde son vererek bu sahaya önemli katkılar yapmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Retorik, Belâğat, Üslûp, Üslûpbilim, Yeni Belâğat, Dilbilim.

Abstract

People living on the earth and speaking many different languages have tried to express in forms of oral, written and visual explanations the various emotions, thoughts and dreams in the historical process. While they were speaking and writing, they spoke and wrote in the language of society and/or the nation that ones belonged. In addition to the daily use of oral explanation and written texts, text having the literary features and founding artistic vaules are the works that poets and writers have created using specifically the language. This particular language use in oral explanations and written texts have turned into the branches of the sistematized art and science in the process of advancing time. Formerly, these fields which is called as the rhetoric in the Western world and the eloquence in the Eastern world has continued to develop for century, and it has left to style and/or stylistics the its place in the groundwork laid by linguistics as losing the its impact in the nineteenth as many things that belonging to past. This article has subjected the development of this science in the historical process. It aims to make a significant contribution to this field as ending to, in proportion, the complexity of spoken and written in this context.

Keywords: Rhetoric, Belâğat, Style, Stylistics, New Rhetorics, Linguistics.

GİRİŞ

İnsanoğlu, teolojik veriler dışında, yeryüzünde yaşamaya ne zaman başladığına dair bilimsel veri bulunmadığından başlangıcı kesin olarak bilinmeyen bir zamandan itibaren konuşan, duygu, düşünce ve hayallerini sözle ve belli biçimlerde ifade eden, yazı denen işaretler sistemi bulunduktan sonra ise yazı ile dile getiren yaratılmış olanların en şerefli bir varlıktır. O, ilerleyen süreç içinde konuşma ve yazma kurallarını geliştirmiş, bu hususta daha iyi ve güzel konuşma ile yazma sanat ve bilimlerini oluşturmuştur. Yüzyıllardır Batı dünyasında 'retorik', Doğu dünyasında 'belâğat' olarak adlandırılan bu saha, asırlarca gelişerek devam etmiş ve ondokuzuncu yüzyılda eskiye ait pek çok şey gibi etkisini kaybederek dilbilimin hazırladığı zeminde yerini üslûp ve/veya üslûpbilime, ardından yeni üslûpbilime

bırakmıştır. İçinde bulunulan zaman diliminde ise, aslında pek de yeni olmayan 'yeni üslûpbilim'¹ de geride bırakılarak modern ve postmodern bir üslûp ve/veya üslûpbilim evreleri ardından, küresel dünya edebiyatı düşüncesine paralel 'küresel edebî üslûp ve/veya üslûpbilim' anlayışına gelinmiştir...

Aynı konuda kaleme alınan ve yayınlanan ilk makalenin² devamı mahiyetindeki bu yazı, üslûp ve/veya üslûpbilimin başlangıçtan ortaya çıktığı yirminci yüzyıla ve oradan günümüze kadar olan tarihi gelişimini çeşitli başlıklar halinde ele almaktadır.

Bu bağlamda eğer bir şeyler söylemek gerekirse, "daha erken dönem yaklaşımları üslûbu sıradan dil kullanımına eklenen bir şeyin (örneğin, süsleme araçları olarak konuşma figürlerinin, mecazların, arkaizmin kullanımının) veya sıradan dil kullanımından sapmanın veyahut da bireysel bir arzunun (bireyselci teori) sonucu olarak"³ görmüşken, geçen yüzyılda, özellikle Yapısalcılığın yükselişi, dilbilimsel üslûpbilimin edebî üslûpbilimden ayrılışı, (en son yaklaşımlarda sohbet dili dahil) gayri edebî metinleri dahil ederek araştırmalarını genişletmesi ve pek çok alt dalların doğuşu sonucu üslûpbilimde çeşitli yaklaşımların ortaya çıkması ile üslûpbilimdeki gelişmeler çok göze çarpmıştır. Bu arada, "dilbilim izlenimciliğinin doğuşu ve gelişimi, dilbilimin ve diğer bilimlerin, örneğin yazarlık kimliğinin amacına göre istatistiğin (*stylostatistics* [istatistik üslûpbilimi], *forensic linguistics* [adli dilbilim], *quantitative stylistics* [nicel üslûpbilim]), bilgisayar bilimi (*corpora-based stylistics* [şirket temelli üslûpbilim]) vb'nin yöntemlerini benimseyen pozitivist yaklaşımlara giden yolu getirmiştir. Son on yılda, üslûpbilimsel araştırmalar, işlevsel dilbilimin, toplumdilbilimin (*sociostylistics* [toplumüslûpbilim]), dilbilimsel edimbilimin (*pragmatic stylistics*), söylem çözümlemesinin (*radical stylistics* [radikal üslûpbilim]), bilişsel bilimin (*cognitive stylistics* [bilişsel üslûpbilim], *progressing stylistics* [gelişmeci üslûpbilim]) vb. çerçevesinde gelişmektedir."⁴

Edebiyata ve/veya edebiyatbilime pek çok yaklaşım biçimleri vardır. Bu yaklaşım biçimlerinden biri de üslûpsal ve/veya üslûpbilimsel yaklaşımdır. Bu yaklaşım biçimi, edebiyata diğer yaklaşım biçimleri kadar önemlidir. Edebiyat dille yapılır ve dil anlamlı bir etkinliktir. Bir metnin oluşumu ve bu metnin okunması ile çözümlenmesi dille ilgilidir ve dilbilim alanı kapsamındadır. Bu sahada kaleme alınan çalışmaların amacı, bir üslûpbilimci adayını edebiyat araştırmacısına veya "öğrenciye metinde kendi sezgi kaynaklarını bulmayı ve tanımlamayı öğretmek; edebiyat dilinde önemli olan şeyin sezinlenmesini geliştirmek ve üslûpbilimsel olarak edebî dilin nasıl betimleneceğini öğretmektir. Edebî dili betimlemek için onlara verilen araçlar, dilbilimsel betimleme teknikleri olduğundan, edebiyata bu (tarz yaklaşım veya bir) giriş de dilbilimsel çözümlemenin temel araçları ile temel ilgilidir."⁵ Buradan hareketle, genel anlamda edebiyatseverlerin, özel anlamda edebiyat araştırmacıları ve öğrencilerinin üslûp ve/veya üslûpbilim temel konuları hakkında donanımlı olmaları gerekmektedir. İşte 'Üslûp ve/veya Üslûpbilimin Tarihçesi' konusu da bunlardan biridir. Çünkü, "bir edebiyat metni edebiyat tarihinde belli bir yer tutar. Geleneğin bir parçasıdır ve ondan önce ve sonra gelen diğer metinlerle tarihi ilişkilere sahiptir. Bu tür metin de dilin bir parçasıdır..."⁶

*Yrd.Doç.Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D., Yeni Türk Edebiyatı B.D. Öğretim Üyesi, Samsun/Turkey. E-posta: adem.caliskan@omu.edu.tr

¹ 'Yeni üslûpbilim' (new stylistics) terimini Roger Fowler ileri sürmüş ve şu denemeler külliyyatında kullanmıştır: Roger Fowler (1975). *Style and Structure in Literature: Essays in the New Stylistics* [Edebiyatta Üslûp ve Yapı: Yeni Üslûpbilim Üzerine Denemeler], Ithaca: Cornell University Press, VIII+262 s.

² Adem Çalışkan (2014). "Üslûp ve Üslûpbilim Üzerine-1: İlk Belirlemeler / On Style and Stylistics-1: Preliminary Orientations", *Uluslararası Sosyal Ara tırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Volume: 7, Issue: 34, 15 October, ss. 29-52. Bkz. Adem Çalışkan (15.10.2014). "Üslûp ve Üslûpbilim Üzerine-1: İlk Belirlemeler / On Style and Stylistics-1: Preliminary Orientations", http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt7/sayi34_pdf/1dil_edebyat/caliskan_adem.pdf.

³ Bkz. Unauthor (22.06.2012). "Style and the Scope of Stylistics" (Üslûp ve Üslûpbilimin Alanı), <http://www.publib.sk/elpub2/FF/Ferencik/02.pdf>.

⁴ Bkz. Unauthor (22.06.2012). "Style and the Scope of Stylistics" (Üslûp ve Üslûpbilimin Alanı), <http://www.publib.sk/elpub2/FF/Ferencik/02.pdf>.

⁵ Michael Cummings and Robert Simmons (1983). "Preface" (Ön Söz), *The Language of Literature: A Stylistic Introduction to the Study of Literature* [Edebiyat Dili: Edebiyat İncelemesine Üslûpbilimsel Bir Yaklaşım], Oxford: Pergamon Press, p. XV.

⁶ Michael Cummings and Robert Simmons (1983). "Introduction / The Text" (Giriş / Metin), *The Language of Literature: A Stylistic Introduction to the Study of Literature* [Edebiyat Dili: Edebiyat İncelemesine Üslûpbilimsel Bir Yaklaşım], p. 1.

Üslûp ve/veya üslûpbilimin tarihçesi konusu ele alınırken, Batı dünyasında retorığın, Doğu dünyasında da belâğatın tarihçesi birlikte düşünülmalıdır. Bir başka ifade ile, ortaya çıktığı zamandan itibaren retorik ve/veya belâğat asırlarca etkinliğini sürdürmesine rağmen, ondokuzuncu asırda etkisini kaybederek yerini üslûp ve/veya üslûpbilime bıraktığından, önce retorik ve/veya belâğatın, sonra üslûp ve/veya üslûpbilimin tarihçesi şeklinde konu ele alınmalıdır. Aşağıda bu yaklaşıma uygun bir üslûp ve/veya üslûpbilim tarihçesi sunulmuştur.

ÜSLÛP VE/VEYA ÜSLÛPBİLİMİN TARİHÇESİ

Daha önce ifade edildiği gibi, “Ondokuzuncu yüzyılda belâğat (retorik) etkisini kaybetti, metodolojisi edebiyat eleştirisi ve sanat tarihi tarafından benimsenen bir alan olan üslûpbilim gelişti.”⁷ Konu ile ilgili görüşlere bakıldığında, “Ondokuzuncu yüzyıl dilbilimi, üslûpbilimin ortaya çıkması için zemin hazırlamış; kavramlar, eskilerden ödünç alınmış ve yirminci yüzyılın başında üslûpbilimdeki ilk tebliğler ortaya çıkmaya başlamıştır.”⁸

Bu anlamda “üslûpbilim, ‘belâğat’ (rhetorics) olarak bilinen bu eski disiplinin modern bir uyarlamasıdır.”⁹ Eğer bu ifadeyi açmak gerekirse, şunu söylemek gerekir: “Stilistik, antik edebiyattaki hitabet bilgisinin (retorik) modern uzantısıdır. Hitabetin etkileme, ikna etme, savunma amacıyla güzel konuşma bilgisi olan retorik, asırlarboyu gelişerek bugünkü stilistiği meydana getirmiştir.”¹⁰ Bu nedenle, üslûpbilime ‘yeni belâğat’ (new rhetorics) de denilmiş,

“Üslûpbilim, (...) dilbilim yanında edebiyat sahasında çağdaş bilimin standartları ve gereklerine uyarlanmış ‘yeni belâğat’ (new rhetorics)...”tır¹¹.

Hatta, yabancı dilde kaleme alınan eserlerde ‘eski belâğat’ ile aralarındaki farklar maddeler halinde ortaya konmaya çalışılmıştır¹².

Belâğat¹³, üslûpbilimin kaynağını oluşturur. Bundan ötürü de ‘belâğat’ ilmi ve tarihçesinin de bilinmesini zorunlu kılar.

Retoriğin tarihçesi adlı bir konu, Batı ve Doğu ayrımları dikkate alınarak incelenebilir. Kuşkusuz, Batı retorığı ile Doğu belâğatı arasında konu açısından büyük oranda birbirine geçişler ve benzerlikler olmasına rağmen, gerek sınıflandırma ve gerekse detaylarda farklılıklar olduğunu kabul etmek gerekir.

Batı Dünyasında Retoriğin Tarihçesi: Antik Çağ’da retorik denildiğinde kuşkusuz akla gelen *Retorik*¹⁴ adlı eseri ile Aristo’dur. Pek çok dile olduğu gibi Türkçeye de çevirisi yapılan bu eserinde Aristo ‘retorik’ kavramının bir tanımını da yapmıştır:

⁷ Mario Klarer (1999). “b)Rhetoric and Stylistics” (Belâğat ve Üslûpbilim), *An Introduction to Literary Studies*, New York: Routledge, p. 76. Ayrıca bkz. Leon James (Leon A. Jakovits) (1969). “Rhetoric and Stylistics: Some Basic Issues in the Analysis of Discourse” (Belâğat ve Üslûpbilim: Söylem Çözümlemesinde Bazı Temel Meseleler), *College Composition and Communication*, Vol. 20, pp. 314-328; Peder Skyum-Nielsen and Hartmut Schröder (1994). *Rhetoric and Stylistics Today: An International Anthology* [Günümüz Deyişbilim ve Üslûpbilimi: Uluslararası Antoloji], New York: Peter Lang, 187 p.

⁸ Crina Herteg (03.01.2014). “Orientations in Modern Stylistics” (Modern Üslûpbilimde Yönelimler), http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/.../25.doc, p. 6.

⁹ Peter Barry (2009). “Stylistics” (Üslûpbilim), *Beginning Theory: An Introduction to Literary and Cultural Theory* [Teoriye Başlangıç: Edebiyat ve Kültür Teorisine Bir Giriş], Third Edition, Manchester and New York: Manchester University Press, p. 182.

¹⁰ Gürsel Aytaç (2009). “Üslûp Bilgisi (Stilistik)”, *Genel Edebiyat Bilimi*, 2.bs., İstanbul: Say Yayınları, s. 77.

¹¹ Stephen Ullmann (1964). *Language and Style: Collected Papers* [Dil ve Üslûp: Bütün Tebliğleri], New York: Basil Blackwell, p. 130.

¹² John E. Tapia (2001). “Wilbur Samuel Hoewll: The Trilogy of Rhetoric, Logic, and Science” (Wilbur Samuel Hoewll: Belâğat, Mantık ve Bilim Üçlüsü), *Twentieth-Century Roots of Rhetorical Studies* [Yirminci Yüzyıl Belâğat Araştırmalarının Kökleri], [Eds. Jim A. Kuyper and Andrew King], London: Greenwood Publishing Group, Westport, Connecticut, p. 113 [İkisi arasındaki farklar altı madde halinde sıralanmıştır].

¹³ Batı dillerinden Fransızca ‘*rhétorique*’, İngilizcede ‘*rhetorics*’ kelimesi, önce Arapçadaki ‘*belâ at = بلاغة*’ veya ‘*ilmüd-belâ a = علم البلاغة*’, daha sonra ise ‘*sözbilgisi*’ veya ‘*sözbilim*’ kelimeleriyle dilimize tercüme edilmiştir. Son zamanlarda aynı kelimenin okunuşunun Türkçeleştirmeden ‘*retorik*’ şeklinde kullanımının da hatırı sayılır oranda kullanıldığı görülmektedir.

Kaynaklarda ifade edildiğine göre, “Sözbilgisi, Fransızca *rhétorique* sözcüğünün ‘söz sanatı’ demek olan karşılığında kullanılıyor. ‘Söz sanatını inceleyen bilim’ anlamındaki ikinci karşılığı da *sözbilim*’dir.

Kuralları, uygulama alanları ve amacı yönünden yerine ve çağına göre belirli değişkenlikler gösteren sözbilgisini, genel olarak ‘sözün etkili kılınmasını sağlayan kurallar bütünü’ diye tanımlayabiliriz.” [Bkz. Mehmet Yalçın (1991). “Sözbilgisi / Sözbilim”, *iirin Ortak Paydas.: iirbilime Giri*, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, s. 37.]

¹⁴ Aristoteles (1995). *Retorik* [Çev. Mehmet H. Doğan], 1.bs., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 232 s. Bu eser hakkında bkz. Charles E. Butterworth (2009). “İbn Rüşd’ün Aristo’nun Tropikleri, Retoriki ve Poetiki Üzerine Üç Kısa Şerhi” (Çev. Metin Özdemir), *Kelam Ara tırmalar, Dergisi*, C. 7, S. 2, ss. 81-134.

“Retorik, diyalektiğin eşdeşidir. Her ikisi de aşağı yukarı bütün insanların genel bilgi alanı içine giren ve belli bir bilime ait olmayan şeylerle ilgilidir. Dolayısıyla herkes şöyle ya da böyle kullanabilir bunları: çünkü bir dereceye kadar bütün insanlar zaman zaman görüşleri tartışma ve doğrulama, kendilerini savunma ve başkalarına karşı çıkma girişiminde bulunur.”¹⁵ Yine O’na göre retorik, elde var olan inandırma yollarını kullanma yetisidir¹⁶.

Bir tür olarak Retoriğin gelişmesi ile Atina’daki toplumsal yaşam arasında bir ilişkinin olduğu, özellikle de Atina’nın bu türün gelişmesi için uygun bir ortam sağladığı iddia edilir.

“Gerçekten inandırıcı olmak öylesine amaç edinilmiştir ki, sözle iletilmek istenen içerik yanlış bile olabilir, yeter ki insanlar etkilenebilsin. Bu amaca yönelik bir sözbilgisinin dille yaşıt olduğu söylenebilir. Düzenli bir bilgi alanına dönüşmesi, bilindiği kadarıyla İ.Ö.V. yüzyılda Eski Yunanlılarda başlar...

Sözbilgisi kimi zamanlarda geniş ve etkin yayılımlar ortaya koyarak, kimi zamanlarda bayağılaşarak, yozlaşmış kalıplara yol açarak çağımıza değin süregeldi. Dilbilimin doğuşu üzerine, öznel ve kalıplaşmış kurallara dayanıyor diye bir ara büsbütün terk edildi. Ancak anlamaya yönelik derin yapı ve içerik çözümlemesinin gündeme gelmesi, dilin çift eklemli yapısını aşan söylem boyutuna yeniden dönülmesi eski sözbilgisine yeniden ilgi uyanmasına yol açtı.”¹⁷

Eski Yunan’da 5. yüzyılda kendilerinden en çok söz ettiren gezgin sofistler, aynı zamanda retorik sahasının ilk öğretmenleri olarak kabul edilirler. Kısa sürede gündeme oturan sofistler görüşleri dolayısı ile Platon tarafından eleştirilere maruz kalmış, düşünürlerin karşıtları olarak görülmüşlerdir. Ancak ortaya çıkan bir gerçek, dil ve üslubun güçlü bir ikna aracı olmasıdır. Bu durum bu konu üzerinde çalışmaların yapılmasını tetiklemiştir.

“Sofistlerin kamusal, siyasal yaşamda önder olmak üzere iyi eğitilmiş devlet adamı tasarısı Roma’da birden canlanır. Bu konu üzerine Latince en eski rehber kitap *Cornificos* ya da Cicero’a ait olduğu iddia edilen *Rhetorica and Herennium*’dur.

Edebî, şiirsel ve duygusal türde, heyecan üstünde duran üslup figürleri teorilerini geliştiren ilk retorik, Roma retoriğidir...

Klasik Yunan’da yurttaşların siyasal yaşama büyük ölçüde katılmalarından doğmuş olan retorik giderek eğitimin temeli olmuştur. İsokrates ile başlayarak 4.yüzyılda retorik okulları kurulmaya başlamış ve Yunan-Roma dönemi boyunca retorik dersleri genç erkeklerin eğitiminin önemli bir parçası olmuştur.

Retorik sözde ve yazıda cümleden daha büyük birimleri konu edinmiş, böylece bir yazı tipolojisinin, bu yazı tipolojisine dayalı bir yazın eleştirisinin eğitiminin yolunu açmıştır...

Edebî retorik ve gündelik yaşam retoriği arasındaki en büyük fark karşılıklı konuşma bağlamıdır...”¹⁸

Batı edebiyatında karşılaştırmalı edebiyat konusunda karşılaştırmannın ana eksenini edebilik olarak kabul edip edebiyat metnine ‘poetika’ açısından yaklaşan René Wellek – Renato Poggioli – Harry Levin – Claudio Guillén ekolünden radikal bir biçimde ayrılan bir başka ekol de “Derrida ve Paul de Man’ın başı çektiği ‘retorik’çilerdir. Bu ekole göre, edebiyat metnine “poetika” açısından değil, “retorik” açısından yaklaşılmalı, bunun için de yapısökücü yöntem uygulanmalıdır. Feminist ve postkolonyal eleştiriyi de yanına alan bu yaklaşımda karşılaştırmadan amaç, edebi metinlerin anlam bütünlüklerine ulaşmak değil, bu metinleri, ideolojik bağlamlarında, tutarsızlıklarıyla sergilemektir. Derrida / Paul de Man ekolünde, teori metinden önce gelir; çünkü ancak teoriyle o metnin “retorik” özellikleri, yani çözümlenemeyen iç çelişkileri, tutarsızlıkları, suskunluk ve eksiklikleri açığa çıkarılabilir. Böyle olunca, orijinal dilde inceleme, poetikacılar için ne denli gerekliyse, retorikçiler için de o denli gerekli oluyordu...

¹⁵ Aristoteles (1995). *Retorik* [Çev. Mehmet H. Doğan], s. 33.

¹⁶ Aristoteles (1995). *Retorik* [Çev. Mehmet H. Doğan], s. 37.

¹⁷ Mehmet Yalçın (1991). “Sözbilgisi / Sözbilim”, *iirin Ortak Paydası*, s. 37, 38.

¹⁸ Wikipedia (03.09.2012). “Retorik”, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Retorik>.

Retorik olarak incelemek ise, bu metnin hangi ideoloji, epistemoloji ve nasıl bir psikolojiden beslendiğini, yazıldığı kültürün güç ilişkilerinde nerede yer aldığını, eksiklik ve suskunluklarıyla nasıl bir kolektif ve bireysel bilinçdışının işaretlerini verdiği, kısaca yer aldığı kültürü nerelerde desteklediği, nerelerde o kültüre direndiğini ortaya çıkarma amacı taşır ki, bu tür bir incelemede yöntem “herhangi” bir metin ya da söyleme uygulanacak yöntemle aynı olup, edebi sanatları değil, eleştirel teori ve kültürel eleştirinin yapısalılık sonrası benimsediği söylem analizi ve yapışökücü yöntemlerin tümünün uygulanmasını içerir...”¹⁹

Batı dünyası ile ilgili olarak, “belâğat orijinal olarak ikna edici metinleri üretmenin bir tekniği veya sanatı idi” diyen Heinrich F. Plett, ‘Belâğat’ (Rhetoric) adlı makalesinde klasik ve modern belâğatı karşılaştırmış ve klasik belâğatın beş bölümünün günümüzde nelere tekabül ettiğini şu cümleleri ile ortaya koymuştur: “Bilimsel bir disiplin olarak kabul edilmeyi hak eden modern belâğat, pek çok hususta geleneksel belâğattan zorunlu bir biçimde ayrılır. Birincisi, o, aslında metin üretiminin tarihsel olarak egemen bakış açısının tersine çevrilmesi anlamına gelen dinleyici/okuyucu merkezlidir. İkincisi, o, mümkün olduğu kadar pek çok belâğat olgusunu anlamayı amaçlamadan daha çok, sınırlayıcı emirlerle yönetilmediği için kural koyucu ile üretici ilke yer değiştirir. Üçüncüsü, o, geleneğin değil, sadece mantığın esas yasalarına uyan betimleme modellerini tasarlar, buna rağmen, yine de uygun sezgisel bir esas olarak klasik müjdecilerinden kaynaklanır. Dördüncüsü, yeni belâğat sadece teorik ikna ediciliği ile değil, aynı zamanda pratik uygulanabilirliği ile daha da çok değerlendirilebilecektir. Bu nedenle, modern bilimsel bir belâğat, çözümleyici bakış açısı, üretici ilke, mantıksal tutarlılık ve pratik yararlılıktan oluşan dört temel ölçütü kapsar.

Klasik belâğat beş kısma ayrılmıştı: *Inventio* veya tartışma maddesinin bulunması, *dispositio* veya tartışmanın yapısal düzenlenişi, *memoria* veya yapılandırılmış ve sözel olarak süslenmiş metnin ezberlenmesi, *actio* ve *pronuntiatio* veya onun görsel (jest ve mimik) ve işitsel (söylenişi) kavranışı²⁰. Bu beş kısım, bir metnin üretimindeki başarılı evreleri temsil etti ve her birine ayrı ayrı kurallar dizisi eşlik etti. Bütünüyle onlar, hatibin belâğat becerisini (veya kodunu) oluşturdu. Belâğata ilişkin metin üretiminin klasik modelinin modern yeniden üretimi, aşağıdaki sonuçlara ulaştı: *Inventio*’nun yerini tartışma teorisi aldı (Perelman, Tolmin, Kopperschmidt) ve *dispositio*, iletişim bilimlerinin yapısalcılarla ilgili olarak yanlı disiplini tarafından güç belâ kaçınılabılır. *Elocutio*, dilbilimin ve edebî üslûp teorilerinin esasları olarak hizmet eder. Hatta bazı bilim adamlarına göre, *memoria* ve *actio/pronuntiatio*, modern eşdeğerleri ile, yani ilki, veri işleme ile, ikincisi, medya ile ilişkilidir.”²¹

Webter’s Online Dictionary’de retorik’in tarihçesi daha ayrıntılı olarak verilmiştir. Ancak, ‘belâğat’ konusunda yerli ve yabancı dillerde kitap²², makale²³ ve tez²⁴ çalışmalarının yoğun olduğunu belirtmek gerekir.

¹⁹ Jale Parla (2008). “Kuruluşundan Bugüne Karşılaştırmalı Edebiyat”, *Kitap-1,k, Ayl,k Edebiyat Dergisi [Dosya: Kar ,la t,rnal, Edebiyat]*, S. 115, Nisan, ss. 88-89.

²⁰ H. Lausberg (1960). *Handbuch der literarischen Rhetorik* [Edebî Belâğat El Kitabı], 2nd edition, 2 vols., Munich: Hueber.

²¹ Heinrich F. Plett (1985). “Rhetoric” (Belâğat), *Discourse and Literature: New Approaches to the Analysis of Genres* [Söylem ve Edebiyat: Tür Çözümlemesine Yeni Yaklaşımlar], [Ed. Teun A. van Dijk], Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, pp. 59-60.

²² Bkz. C.S. Baldwin (1924). *Ancient Rhetoric and Poetic* [Eski Retorik ve Poetika], New York: Macmillan; Bernard L. Brock and Robert Lee Scott (1989). *Methods of Rhetorical Criticism: A Twentieth-Century Perspective* [Retorik Eleştirisinin Yöntemleri: Yirminci Yüzyıl Bakış Açısı], Detroit: Wayne State University Press, 518 p.; Gerard A. Hauser (1991). *Introduction to Rhetorical Theory* [Retorik Teorisine Giriş], Illionis: Waveland Press, 209 p.; George A. Kennedy (1993). *The Art of Rhetoric in the Roman World* [Romen Dünyasında Retorik’in Tarihi], Princeton: Princeton University Press; George A. Kennedy (1994). *A New History of Classical Rhetoric* [Yeni Bir Klasik Retorik Tarihi], New Jersey: Princeton University Press; Çiğdem Dürüşken (1995). *Antik Ça da Do an Bir E itim Sistemi RHETORICA*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları; Edward P.J. Corbett and Robert J. Connors (1998). *Classical Rhetoric for the Modern Student* [Modern Öğrenci İçin Klasik Belağat], Oxford: Oxford University Press; John Louis Lucaites, Celeste Michelle Condit and Sally Caudill (eds.) (1999). *Contemporary Rhetorical Theory: A Reader* [Çağdaş Retorik Teorisi], New York: Guilford Press, 627 p.

²³ Bkz. Mario Klarer (1999) “b)Rhetoric and Stylistics” (Belağat ve Üslûpbilim), *An Introduction to Literary Studies*, pp. 76-77; William Smyth (2013). “Retorik ve Belağat: Hristiyanlık ve İslam” (Çev. Abdullah Yıldırım), *Marife, Din Ara t,rnalar Dergisi*, Yıl: 13, S. 1, Bahar, ss. 167-179.

²⁴ Bkz. Tansu Açık (1989). *Retorik Kuram,n,n Do u u*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Çağ Dilleri ve Kültürleri Anabilim Dalı, 46 s.; Aykar Sönmez (2008). *Bat, Retori inin Genel Terimleri Üzerine Bir Ara t,rna*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, V+232 s.

Doğu Dünyasında Belâğatın Tarihçesi: İslâm literatüründe ‘retorik’ kelimesine karşılık olarak genellikle ‘belâğat’ terimi kullanılmaktadır. Buradaki retorik, tamamen antik Yunan kökenli oluşu ya da Müslümanların kendi öz üretimi olduğu şeklinde iki izahı olabilir. Antik Yunan retorikleriyle İslâm literatüründeki belâğatın birçok açıdan örtüşmesi birinci izahı makul kılmaktadır; fakat araştırmacı Philip Hallden bu noktada daha derin bir analizle aslında antik Yunan denilen olgunun ‘Batılı’ bir toplum olduğu şeklindeki varsayımın artık geçerliliğini yitirdiğini, bu hususun retorik tarihi söz konusu olduğunda da mutlaka göz önüne alınması gerektiğini söylemektedir. Zira ona göre antik Yunan kültürü bir kısım Doğu’dan (antik Babil, Mısır vs.) neş’et eden karma bir etkileşimden müteşekkil bir yapıdır²⁵. Bu bakımdan yazar, aslında retorik, antik Yunan eksenli olduğunu ve İslâm dünyasındaki yansımalarının bulunduğunu kabul etmekle birlikte antik Yunan’ı Batılı bir olgudan ziyade coğrafî olarak İslâm kültürünün de içinde doğduğu Doğulu bir yapı olarak görmektedir. Bu bakımdan ona göre nasıl pagan retorikine ilişkin antik gelenek bir zamanlar Hıristiyanlık amaçlarına adapte olmuşsa bu eski gelenekler bu sefer de Müslüman hatiplerin özel ihtiyaçlarına adapte oluvermiştir denilebilir²⁶.

Kur’ân-ı Kerim’i daha iyi anlama çabaları doğrultusunda geliştirilen, giderek bir bilim halini alan belâğat, gelişimini Kur’ân ikliminde sağlamış, ilerleyen zaman süreci içinde *me’ânî*²⁷, *beyân*²⁸ ve *bedî*²⁹ adlarını taşıyan alt dalları oluşarak asırlarca İslâm dünyasında çeşitli İslâm edebiyatlarında varlığını güçlü ve sistemli bir biçimde sürdürmüştür. Belâğat ve her bir alt dalı günümüzde önemli çalışmaların konusu olmaktadır³⁰.

İslâm literatürü içerisine özellikle retorikle bağlantılı olan eserlerden ilk akla gelen el-Câhiz’in (ö. 255/869) *Kitâbu’l-Beyân ve’t-Tebyîn*’idir³¹. İslâm kültürü içindeki belâğat terimi daha çok edebî ilimlere ait bir yapı olarak ele alınmıştır ve sıklıkla da “edebî tenkit”e bağlı bir kavram olarak anlaşılmalıdır...

Hallden, Batılı belâğat araştırmacılarının *ilmu’l-beyân* ile *ilmu’l-bedî* üzerinde yoğunlaşırken *ilmu’l-ma’ânî*’yi bir kenara bıraktıklarını, oysa Müslüman ilim adamlarının *ilmu’l-ma’ânî*’yi belâğatın en önemli kısmı olarak gördüklerini söyler. Bu noktadaki dışlama konusunda örneğin Mehren’in, İslâm kültüründe bu kısmın bir retorikten ziyade bir gramer olarak ele alındığını, bu bakımdan kendisinin de İslâm retorikleriyle ilgili incelemesini tropolar ve figürlere indirgediğini aktarmaktadır³². Bu noktada Hallden, Müslümanların retorik olan *ilmu’l-belâğat*’ın önemli bir kısmı olan *ilmu’l-ma’ânî*’nin konularından *cümle-i haberîyye* ve *cümle-i inşâîyye* arasındaki ayrımın, modern dönem ilim adamlarından John L. Austin’in (1911–60) *Speech Act Theory*’siyle benzerliğine dikkat çekmektedir. Hatta o, bu ayrımın Aristo da bulunduğunu belirterek ondan, her cümlenin bir önerme olmadığını, içlerinde doğruluk ya da yanlışlık ögesinin bulunduğu cümlelerin ancak önerme olduğu yaklaşımını aktarmaktadır³³. Bilindiği gibi her gelenekteki dini ifadeler ve cümlelere bu iki nitelikten birinin atfedilmesi, onun niteliğini, ağırlığını ve bağlayıcılığını değiştirmektedir. Bu bakımdan belâğatın ya da İslâm retorikinin bu yönü, sadece estetik bir husus olmayıp dînî malzemenin ele alınışını da

²⁵ Philip Hallden (1998). “Quranic Texture: A Review of Vernon Robbins’s the Tapestry of Early Christian Discourse and Exploring the Texture of Texts” (Kur’ânî Doku: Vernon Robbins’in İlk Devir Hıristiyan Söyleminin Gobleni ve Metinlerin Dokusunu Açıklamaya Dair Görüşü), *Journal for the Study of the New Testament*, Nu. 70, p. 28.

²⁶ Philip Hallden, *Ibid*, p. 30.

²⁷ Bu konuda bir çalışma için bkz. Fatma Serap Karamollaoğlu (2013). *Kur’ân I , ,nda Belâ at Dersleri: Me’ânî İmi*, İstanbul: İşaret Yayınları, 416 s.; Derya Adalar Subaşı (2014). “Arap ve Türk Belâğatında Me’ânî İlmine Genel Bir Bakış / A General Overview of Me’ânî at Arabic and Turkish Rhetoric”, *Uluslararası, Sosyal Ara tırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Vol. 7, Issue 34, 15 Ekim, ss. 9-18.

²⁸ Bu konuda bir çalışma için bkz. Fatma Serap Karamollaoğlu (2013). *Kur’ân I , ,nda Belâ at Dersleri: Beyân İmi*, İstanbul: İşaret Yayınları, 328 s.

²⁹ Bu konuda bir çalışma için bkz. Fatma Serap Karamollaoğlu (2014). *Kur’ân I , ,nda Belâ at Dersleri: Bedî İmi*, İstanbul: İşaret Yayınları, 224 s.

³⁰ Örnek olarak bkz. Ahmed Mustafa el-Merâğî (1422 / 2002). *Ulûmu’l-Belâ a: el-Beyân ve’l-Me’ânî ve’l-Bedî* [Belâğat İlimi: Beyân, Me’ânî ve Bedî’], 4.Tab’, Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye; Ali Bulut (2013). *Belâ at: Me’ânî ó Beyân ó Bedî*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 362 s.

³¹ Bu konuda şu çalışmaya bkz. Semira Karuko (2014). *El-Câhiz ve Belâ at*, 1.bs., İstanbul: Etkileşim Yayınları, 352 s.

³² Philip Hallden, *Ibid*, p. 22.

³³ Philip Hallden, *Ibid*, p. 22.

ilgilendiren bir durumdur. Keza Hallden, İslam geleneğindeki belâğat'ın Yunan retorikliğiyle diğer bir benzerliğine örnek olarak *mukteza'l-hâl* kavramını göstererek bunun Latin retorikindeki *kairos* (circumstance) ya da *aptum'*a son derece benzer olduğunu söylemektedir³⁴. Öte yandan Batılı araştırmacıların İslam kültüründeki belâğatın anlaşılmasıyla ilgili yanlışlıklarına değinen Hallden, bu noktada gözden kaçırılan bir unsur olan *ilm/fennu'l-hitâbe'*yi gündeme getirerek Arap-İslam retorikliğiyle ilgili birçok yanlışlığın bu ilmin dışlanmasıyla da kaynaklandığını söylemektedir³⁵.

Son olarak Hallden, Batılı ve Doğulu figürlerdeki ortak noktalar konusuna birkaç örnek olarak şunları göstermektedir: alliteration: *cinâs*, antithesis: *tibâk*, comparison: *mukâbele*, hyperbole: *itnâb* vs³⁶...

Arap edebiyatında belâğat üzerine son zamanlarda gerek orijinal dilde ve gerekse Türkçe başta olmak üzere başka dillerde önemli çalışmalar kaleme alınmıştır. Bunlar arasında Tâlib Muhammed İsmâil Zevbâî'nin *el-Belâğatü'l-'Arabiyye: İlmu'l-Me'ânî beyne Belâğatü'l-Kademi ve Üslûbiyyeti'l-Muhaddisîn*'i³⁷; Hulusi Kılıç'ın *Arap Edebiyatında Ana Hatlarıyla Belâğat Tarihi*³⁸, Ahmet Bulut'un "Arap Edebiyatında Edebî Tenkit ve Belâğatın Tarihi Seyri"³⁹, Muhammed Berekât Ebû 'Alî'nin *el-Belâğatü'l-'Arabiyye fî Da'vî'l-Üslûbiyye ve Nazariyyeti's-Siyâk'*⁴⁰ ve Ahmed Matlûb'un *el-Belâğâ 'inde's-Sekkâkî'*⁴¹ sayılabilir.

Yine Hussein Abdul-Raof / Hüseyin Abdurraûf'un İngilizce kaleme aldığı "Arap Belâğatı: Edimbilimsel Bir Çözümleme" adlı kitabı da burada anılmalıdır...⁴². Ancak, 'belâğat' konusunda yerli ve yabancı dillerde kitap⁴³, makale⁴⁴ ve tez⁴⁵ çalışmalarının yoğun olduğunu belirtmek gerekir.

³⁴ Philip Hallden, *Ibid*, p. 22.

³⁵ Philip Hallden, *Ibid*, p. 33.

³⁶ Philip Hallden, *Ibid*, p. 22. Krş. Salih Özer (2006). "Hadislerin Anlaşılmasında Bir Yöntem Olarak Retorik Analiz: Vadettikleri ve Sınırlılıkları", *Dinbilimleri Akademik Ara tırma Dergisi*, C. 6, S. 2, ss. 237-239.

³⁷ Bkz. Tâlib Muhammed İsmâil Zevbâî (1997). *el-Belâ atü'd-'Arabiyye: İlmü'd-Me'ânî beyne Belâ atü'd-Kademi ve Üslûbiyyeti'd-Muhaddisîn* [Arap Belâğatı: Eski Belâğat ve Muhaddislerin Üslûpbilimi Arasında Me'ânî İlmî], Bingâzi: Câmi'atü Karyunus, 458 s.

³⁸ Bkz. Hulusi Kılıç (1997). *Arap Edebiyatında Ana Hatlarla Belâ at Tarihi*, Diyarbakır: ?, IV+45 s.

³⁹ Bkz. Ahmet Bulut (2000). "Arap Edebiyatında Edebî Tenkit ve Belâğatın Tarihi Seyri", *Uluda Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 9, Bursa, ss. 143-192.

⁴⁰ Bkz. Muhammed Berekât Ebû 'Alî (2003). *el-Belâ atü'd-'Arabiyye fî Da'vî'd-Üslûbiyye ve Nazariyyeti's-Siyâk'* [Üslûpbilim ve Bağlam Teorisi Işığında Arap Belâğatı], Ürdün: Dâru Vâ'il li'n-Neşr.

⁴¹ Bkz. Ahmed Matlûb (1384 / 1964). *el-Belâ a 'inde's-Sekkâkî* [Sekkâkî'ye Göre Belâğat], Bağdâd: Mektebetü'n-Nahda. Bu kitabın tanıtım yazısı için bkz. Abdullah Yıldırım (2012). "Ahmed Matlûb, *el-Belâ a 'inde's-Sekkâkî*" (Kitâbiyat), *slâm Ara tırmar, Dergisi*, S. 28, İstanbul, ss. 153-165.

⁴² Bkz. Hussein Abdul-Raof (2006). *Arabic Rhetoric: A Pragmatic Analysis* [Arap Belâğatı: Edimbilimsel Bir Çözümleme], London and New York: Routledge, 256 p.

⁴³ Bkz. Ahmed Matlûb (1384 / 1964). *el-Bel atü 'inde's-Sekkâkî* [Sekkâkî'ye Göre Belâğat], Bağdâd: Mektebetü'n-Nahda; Muhammed Abdülmuttalib (1994). *el-Belâ a ve'd-Üslûbiyye* [Belâğat ve Üslûpbilim], Kahire: eş-Şeriketü'l-Mısıriyye; Tâlib Muhammed İsmâil Zevbâî (1997). *el-Belâ atü'd-'Arabiyye: İlmü'd-Me'ânî beyne Belâ atü'd-Kademi ve Üslûbiyyeti'd-Muhaddisîn* [Arap Belâğatı: Eski Belâğat ve Muhaddislerin Üslûpbilimi Arasında Me'ânî İlmî], Bingâzi: Câmi'atü Karyunus, 458 s.; Muhammed Berekât Ebû 'Alî (2003). *el-Belâ atü'd-'Arabiyye fî Da'vî'd-Üslûbiyye ve Nazariyyeti's-Siyâk'* [Üslûpbilim ve Bağlam Teorisi Işığında Arap Belâğatı], Ürdün: Dâru Vâ'il li'n-Neşr.

⁴⁴ Bkz. H. Samuel Hamod (1963). "Arab and Moslem Rhetorical Theory and Practice" (Arap ve İslam Belâğat Teorisi ve Uygulaması), *Central States Speech Journal*, Vol. 14, Issue 2, May, pp. 97-104; Hulusi Kılıç (1992). "Belâğat", *Diyanet Vakf. İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 5, ss. 380-383; William Smyth (1992). "Some Quick Rules *Ut Pictura Poesis*: The Rules for Simile in *Miftah al-'Ul m'*", *Oriens*, Vol. 33, Leiden, pp. 215-229; William Smyth (1992). "Controversy in a Tradition of Commentary: The Academic Legacy of Al-Sakkaki's *Miftah al-Ulum*" (Şerh Geleneğinde İhtilaf: es-Sekkâkî'nin *Miftah al-Ulum*'unun Akademik Mirası), *Ariental Society*, Vol. 112, No.4, October; William Smyth (1993). "The Making of a Textbook" (Bir Ders Kitabının Oluşumu), *Studia Islamica*, No. 78, Paris, pp. 99-115; William Smyth (1995). "The Canonical Formulation of *İlm al-Bal ghah* and *al-Sakkâkî's Miftah al-'Ul m'*", *Der Islam*, Band 72, Heft 1, Berlin, ss. 7-24; Hikmet Akdemir (1996). "Belâğat İlmî ve Kur'an Tefsirindeki Yeri", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 2, Şanlıurfa, ss. 149-168 (Tarihçe bilgisi var); László Tüske (2003). "Belâğat'ta er-Rummânî / ar-Rummani on Eloquence (Balaga)" (Çev.: İsmail Demir – Mustafa Kaya), *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 19, Erzurum, ss. 277-296; Dustin Cowell (2004/2). "Onbirinci Yüzyıl Kuzey Afrika Şiir Eleştirimi İbn Reşik el-Kayravânî'nin Perspektifinden Arap Edebiyat Teorisinde Belâğat Kavramı" (Çev. Abdurrahman Özdemir), *Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. III, S. 6, ss. 189-202; Mustafa İrmak (2012). "Şerif Ahmed b. Yûsuf ve "Risâletün Fî Ulûmi'l-Belâğâ" Adlı Eserinin Tahkikli Neşri", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 2, Rize, ss. 123-163; William Smyth (2012/2). "Bir Ders Kitabının Teşekkülü" (Çev. Abdullah Yıldırım), *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 43, İstanbul, ss. 321-336; Murat Sula (2013). "Câzım ve 'Belâğat' İsimli Eseri", *nsan ve Toplum Bilimleri Ara tırmar, Dergisi / Journal of the Human and Social Science Researches*, C. 2, S. 1, ss. 105-134; William Smyth (2013). "Bel at İlmî'nin Standart Hale Gelen Düzenleniş ve es-Sekkâkî'nin *Miftah hu'd-*

Batı dünyasında retorikten, Doğu dünyasında belağattan üslûpbilime geçişi gerektiren nedenlerin ne olduğu da son derece önemlidir. Bu konuya ışık tutacak bilgiyi Stanley E. Fish, “Başlığımdaki sorulardan ilki -üslûpbilim nedir?-, daha önce sanat uygulayıcıları tarafından cevaplandırılmıştı” cümlesinden sonra gelen şu ifadeleriyle vermektedir:

“Üslûpbilim, edebiyat incelemelerinin subjektifliğine ve hatalı ölçümüne bir tepkiden doğdu... Üslûpbilim, kısaca, eleştiriyi bilimsel bir temele yerleştirmek için bir teşebbüstür.”⁴⁶

Disiplinlerarası ilişkilerin bir sonucu olarak 1950 ile 1980 yılları arasındaki zaman diliminde gerek yapısalcı ve gerekse dönüşümlü dilbilgisi ... vb. akımlardan etkilenen üslûpbilim, akademik çevrelerde ilgi odağı haline gelmesi sonucu bir akademik disiplin olarak kabul edilmiştir⁴⁷.

Üslûpbiliminin başlangıcından itibaren onun tarihini tartışmalar ve fikir ayrılıkları biçimlendirmiştir. Onun tanımlanmasında başlayıp faaliyet alanı ve eğilimini belirleme ile devam eden bu tartışma ve fikir ayrılıklarının tarihi, bir yerde üslûpbilimin tarihini meydana getirmektedir. Üslûpbiliminin ve/veya “Biçembilimin çeşitli disiplinler arasındaki yeri, gerçek kapsam ve sınırları epeyce tartışma konusu olmuştur...

Sonuç olarak, hangi dilde olursa olsun tüm dil kullanımlarında geçerli kabul edilen araçları incelemek amacıyla, genel biçembilgisi düzenleme çabaları görülmüştür...”⁴⁸

Üslûp ve/veya üslûpbiliminin tarihçesi adlı böyle bir konu, Batı, Doğu ve Uzak-Doğu ayrımları -her ne kadar günümüzde bu tür ayırım artık aşılmışsa da- dikkate alınarak incelenebilir:

1-Batı Dünyasında Üslûp ve/veya Üslûpbilim

Üslûp ve/veya üslûpbilim tarihinde biri dilbilimsel diğeri estetik etkileri önemseyen iki çevreden söz edilmektedir. Batı’da ilk üslûpbilim kürsüsü Cenevre’de kurulurken, B. Croce ve K. Vosler ... vb. gibi düşünürler dilin de bilimsel olarak incelenmesine karşı çıkan, fakat estetik boyutunu öne çeken bir üslûp anlayışı ve araştırmasını savunurlar.

Batı dünyası her alanda olduğu gibi sanat ve edebiyat faaliyetlerinin tarihini de Eski Yunan’a dayandırma eğilimindedir. Yunan medeniyet ve kültürünün Batıya aidiyeti günümüzde tartışmalı da olsa bu kanaat değişmiş değildir. Bundan dolayı, üslûbun ve/veya üslûp biliminin tarihi buradan başlatılarak ele alınacaktır⁴⁹.

a-Eski Çağ

Tarihsel olarak, üslûpbilim, Aristo’nun Retorik geleneğini izleyen retorikle beslenen sözlü gelenek üslûbuna odaklanmaya kadar geri giden bir tarihi olduğu görülebilir⁵⁰. Bu bakış açısından yaklaşıldığında, “Eski Yunan’da dilin kullanımı esas olarak konuşmaları yaratmak için bir çaba olarak görülebilir. Bunda siyaset ve yargısal konuşmalardaki dilin pratik işlevi ile

---

-Ulûm’u / The Canonical Formulation of *‘Ilm al-Bal ghah* and al-Sakkākī’s *Miftāh al-‘Ulūm*” (Çev. Abdullah Yıldırım), *stanbul Üniversitesi Arkiyat Mecmuası*, S. 22, İstanbul, ss. 213-232.

⁴⁵ Bkz. William Smyth (1986). *Persian and Arabic Theories of Literature: A Comparative Study of al-Sakkākī’s Miftāh al-‘Ulūm and Shams-i Qays’ al-Mu’jam Fī Ma’āyir Ash’ār Al-‘Ajam* [Fars ve Arap Edebiyat Teorileri: Sekkākī’nin *Miftāh al-‘Ulūm*’u ve Şems-i Kays’ın *Mu’cem F Meḥ yir E ḥ riḍ-Acem*’inin Karşılaştırmalı İncelenmesi], Unpublished Ph.D Thesis, New York: New York University, Graduate School of Arts and Science, 720 p.; Atabey Kılıç (1990). *Üskübânin erh-i Telhîsâ*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 1990.

⁴⁶ Stanley Eugene Fish (1980). “What Is Stylistics and Why Are They Saying Such Terrible Things About It?” (Üslûpbilim Nedir ve Neden Onun Hakkında Böyle Berbat Şeyler Söylüyorlar?), *Is There a Text in This Class? [Bu Sınıfta Bir Metin Varmı?]*, Cambridge: Harvard University Press, p. 69, 70.

⁴⁷ Bkz. R. A. Carter & P. Simpson (eds.) (1989). *Language, Discourse and Literature: An Introductory Reader in Discourse Stylistics* [Dil, Söylem ve Edebiyat: Söylem Üslûpbiliminde Okur Tanıtımı], London: Unwin Hyman, pp. 17-18.

⁴⁸ René Wellek (1979). “Biçembilgisi, Şiir Sanatı ve Eleştirisi” (Çev. Ahmet Kocaman), *Türk Dili, Aylık Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 11, S. 339, Aralık, s. 338, 339.

⁴⁹ Böyle bir tavrın ürünü olan konu ile ilgili bir makale için bkz. Fatma Gül Özak Türk (2000). “Eski Yunan ve Roma’da Söz Söyleme Sanatının Üç Biçemi: Attike, Asia ve Rodos”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. 40, S. 1-2, Ankara, ss. 219-230.

⁵⁰ Nina Norgaard, Beatrix Busse and Rocio Montoro (eds.) (2010). “Introduction / Branches of Stylistics? – A Brief Historical Overview” (Giriş / Üslûpbilimin Dalları – Kısa Tarihsel Genel Bir Değerlendirme), *Key Terms in Stylistics* [Üslûpbilimde Anahtar Terimler], New York: Continuum International Publishing Group, p. 2.

törenselle konuşmalardaki estetik işlevi anlayabiliriz. Yaratıcı konuşma sanatı *Retorik* diye adlandırılır ve okullarda temel konulardan biri olarak öğretilirdi. Sanatsal yaratış süreci, *Poetika* diye adlandırıldı. Amacı bir sanat parçasını incelemektir... Aristo'nun (384-322 İ.Ö) *Poetika* adlı eseri bu sahanın öncü yayını olduğu düşünülür... İkna yöntemlerinin incelenmesi de *Dialektik* diye adlandırıldı.

Üslûpbilimin gelişmesi daha çok yukarıda zikredilen üç kaynağa dayandırıldı. Şöyle ki bunlardan *Poetika* kendi yolunda ilerledi, Edebiyat Eleştirisi olarak bilinen sahayı yarattı. Retorik ve Diyalektik, Üslûpbilim içinde gelişti.

Eski Roma'da (yaklaşık 300 yıl sonra) üslûpbilimin gelişmesi, Sezar (Caesar) ve Cicero tarafından temsil edilen konuşmada 'örneksemeciler' (analogists) ve 'kusurcular' (anomalists) adlı iki farklı üslûp ayrımını getirdi...

b-Orta Çağlar

Latince sadece bilim, sanat ve yönetim dili olarak kullanıldı ve konuşma sorunlarını ele almak için hiçbir teşebbüsü olmadı. Bu devir üslûpbilimin gelişmesinde hiçbir ilerleme göstermedi. Cicero'nun kusurcu retorisi, estetik olarak alımlı konuşmaların popüler olması anlamında halk konuşması için model haline geldi. Onlar, bireysel üslûplarını geliştirmek için konuşmacılara imkan sağladılar. Bununla beraber, eski Hint etkisi, ... kısa konuşmalar yapma eğilimini getirdi. Bu konuşmayı ekonomik hale getirme eğilimi, biçim ve içerik arasındaki ayrımı artırdı."⁵¹

Görüldüğü gibi üslûp kavramı eski bir kavramdır, Avrupa'da edebiyat düşüncesinin başlangıçlarına kadar geri gider, şiiirden daha çok retorik ile bağlantılı gözükür ve bunun da özel bir nedeni olmadığı anlaşılır⁵².

c-Yeni Çağ

"Bir tarafta Aristo ve Cicero gelenekleri vardı, diğer tarafta bireyselci, duygusalci, biçimci, işlevselci vs. yeni üslûp teorileri gelişti.

Romantizm döneminde üslûp (*style*) (Grekçe *stylos* = oymacı, yazma aleti kelimesinden gelir) kavramı ve terimi, özellikle yazılı dil biçimine göndermede bulundu. Konuşma dili retorinin esas konusu idi.

Bu devrin en etkili eseri 17. ve 18. yüzyıl Fransız şairlerinin kitabı/İncili olan, Nicolas Boileau-Despréaux tarafından yazılan *L'Art poétique* (1674) adlı kitaptır. Bu kitap, nesir, şiiir ve dramının izahlarını kapsar ve şairlerin ve diğer sanatçıların olağanüstü rehber kitabıdır. Aynı zamanda o, poetika ile sınırlandırılmaz...

Fransız klasik üslûp teorisi, orta ve adi (plain) üslûpları kullanan genel halkın günlük iletişimine karşıt olarak bütün sözel sanat eserlerinde yüksek (Grand) üslûbun kullanımı istedi. Üslûplar, 1-*Stylus altus* (sanat eserleri), 2-*Stylus mediocris* (yüksek toplum üslûbu) ve 3-*Stylus humilis* (düşük toplum üslûbu, ama komedyalarda kullanılabilir). Bu teori, ilk olarak anlatım araçlarının seçimine dayı olarak üslûp kavramını tanımlamaya başlangıç mahiyetindeki girişimi yansıtır.

19.yüzyılın başında bir Alman dilcisi ve düşünürü olan Wilhelm von Humboldt, "*Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss...*" adlı kitabında işlevsel üslûpları tasvir etti ve ... bu idealistik kaldı. Daha sonra, pek çok dilbilimci onun düşüncelerine geri döndü ve üzerinde durdu. Başkaları arasında, en etkili V. Mathesius, B. Havranek ve F. Travnicek Prague Dilbilim Çevresi (1926) üyeleri idi.

Bazı edebiyat ekolleri de üslûpbilimin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Fransız *Explication de Texte* okulu, *yakın okuma* (close reading) olarak bilinen bir metin çözümleme ve yorumlama yöntemi geliştirdi. Bu yöntem, tarih ve dilbilimsel bilginin ilişkisi ile metindeki

⁵¹ Gabriela Missikova (2003). "Ancient Times" (Eski Çağlar); "The Middle Ages" (Orta Çağlar), *Linguistic Stylistics*, Nitra: Univerzita Konstantina Filozofa, Filozofická Fakulta, ss. 9-10.

⁵² Graham Hough (1969). "The Concept of Style and the Origins of Style-study" (Üslûp Kavramı ve Üslûp İncelemesinin Kaynakları), *Style and Stylistics* [Üslûp ve Üslûpbilim], London: Routledge & Kegan Paul, p. 1.

estetik tepkiler ve özel uyarıcı arasındaki bağlantılarını araştırmaya dayanır. Yöntem oldukça popüler oldu ve pek çok başka okul ve akımlar tarafından kullanıldı.

d-20. Yüzyıl: Ferdinand de Saussure'den Önce Dilbilimsel Okullar ve Kavramlar

20. Yüzyılın başında B. Croce, K. Vossler ve L. Spitzer'den oluşan Alman dilbilimci grubu, *Yeni İdealistler Okulu*'nu temsil etti. Temel amacı (Almanca'da 'Seelische Meinung) zihnin psikolojik durumunu anlatma öğeleri olarak bireysel dil özelliklerini araştırmak olduğu için onların yaklaşımları, bireyselci ve psikanalitik yaklaşım olarak tanınmıştır. B. Croce, dili bir yaratma olarak ele aldı ve bundan dolayı dilbilimi estetiğin altbölümü olarak incelemeyi ileri sürdü. Karl Vossler, dilbilimsel ayrıntılar ardındaki milli kültüre ait ipuçlarını araştırmakla tanındı ve Leo Spitzer de kültür ve anlatım arasındaki benzerliklerin izini sürmekle tanındı. Onun çalışma yöntemi, Spitzer'ci çevre olarak ün kazandı. Bununla birlikte, Alman bireyselciler ve psikanalistler okulu maziye aittir ve herhangi bir izleyeni yoktur.

Dilbilimsel üslûpbilimin yeni döneminin kökeni, *Charles Bally'nin Fransız Okulu*'nun dilbilimsel duygusalı kavramı tarafından temsil edildi. Cenova'da Ferdinand de Saussure'ün denetimi altında çalıştı ve Saussure'ün ölümünden sonra onun eseri *Genel Dilbilim Dersleri* (1916)'ni yayımladı."⁵³

Edebî eserdeki ifade ortamını, yani üslûbu aynı devirde kullanılan dilden ve aynı dilin genel yapısından ve kelime hazinesinden ayırt etmek gerekmektedir. Saussure, bir yazarın belli bir dilin repertuarından yaptığı seçime, kullandığı yapı kalıplarına ve seçtiği kelimelere üslûp demektedir. Demek ki belli bir yazarın belli bir dilin bütün unsurları arasından yaptığı seçimi tasvirî dilbilimin bulguları ışığında incelemek, stilistik biliminin edebiyat eleştirisine kazandırdığı bir zenginliktir⁵⁴.

"Bally'nin kendi üslûpbilim kavramı, dilbilimsel bilginin her bir özel bileşeninin dilin bir parçası ile bilgiyi yorumlayan veya duyuran bir insanın parçasını birleştirdiğine güçlü inancından dolayı, duygusal olarak anlatımcı olarak sınıflandırılmıştır.

20.yüzyılın başında Romans milletler esas olarak Bally'nin anlatımcı üslûpbilimi ile Almanya da Croce'un bireysel üslûpbilimi tarafından etkilenmişken, yeni dilbilim ve edebiyat akımı, Rus'yada gelişti⁵⁵ ve Biçimcilik olarak tanındı. Rus Biçimcileri yeniyi tanıttı, ileri derecede katı edebî ve dilbilimsel çözümlene yöntemine odaklandı. Dilbilimde kullanılan biçimsel yöntem, çözümleyici biçim görüşüne dayandı, bir edebî eserin muhtevası onun üslûp yönteminin özü/problematikliği olarak görüldü. Bu yolla bir edebî eserin biçimsel özellikleri, muhtevasına karşıt görüldü. Başka bir ifade ile, odaklanma, muhteva üzerine değil 'sanatsal araçlar' üzerine (NE'ye değil NASIL'a) idi. Biçimciler, sembolistler tarafından tanıtılan senteze karşıt olarak çıktılar... Esas temsilcisi Roman O. Jakobson'du; diğerleri J.N.Tynjanov ve V.V. Vinogradov'du. Rus Biçimciliği 1916'da ortaya çıktı, 1920-1923'te gelişti ve pratik olarak 1920'lerin sonuna kadar varolmayı başardı. Rus Biçimciliğinin varlığı kısa -yaklaşık on yıl- olmasına karşın, çoğu düşüncesi değişti ve oldukça karmaşıklaştı. Yapısalcılığın bir parçası oldular ve ayrıca on yıl sonra Prague Okulu üyelerinin eserlerinde bulunabildiler.

Yapısalcılık olarak bilinen akımın en önemli sorusu, *dil nedir ve onun düzenlenişi neye benzer?*dir. Yapısalcılığın temel düşünceleri, Ferdinand de Saussure (1856-1913) tarafından yazılan onun temel eseri *Genel Dilbilim Dersleri*'nde sunulmuştur ve ölümünden sonra 1916'da öğrencisi Charles Bally tarafından basıldı. Yapısalcılığın düşünceleri, sadece dilbilim ve

⁵³ Gariela Missikova (2003). "The New Age", *Linguistic Stylistics*, pp. 11-12.

⁵⁴ Sevim Kantarcıoğlu (2009). *Edebiyat Akımları, / Platon'dan Derrida'ya*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık, s. 11.

⁵⁵ Burada bir ilavede bulunarak konuya açıklık kazandırmak istiyoruz. Beyaz Arif Akbaş'ın dile getirdiği gibi, "geçen yüzyılın başlarında en az bir Mihail Bahtin ve çevresi kadar Rus düşünce hayatında önemli bir figür" ve "ünlü Rus eleştirmeni Victor Shklovsky bizde pek duyulmayan 'Nesir Teorisi' kavramını ilk kez yazdığı *Theory of Prose* (O Teorii Prozi, Rusça, 1925) çalışmasında kullanmıştır. Aslında o Rus Fütürizm Hareketi'nin önemli bir kuramcısı ve Rus Biçimciliği ekolünün öncüsü sayılabilir... Rus Biçimciliğinin kurucu babalarından biri olan Sklovsky'nin 'Nesir Teorisi' kitabı edebiyat teorisi tarihinin en önemli eserlerinden biridir. Bu eserde Sklovsky, nesri stilistik bir metodla Von Humboldt, Mihail Bahtin, Voloşinov ve Leo Spitzer çizgisinde/etkinliğinde inceler. Sklovsky, ayrıca bir dilin sosyo-ekonomik koşullardan etkilendiğini çarpıcı bir şekilde açıklar..." [Bkz. Beyaz Arif Akbaş (08.05.2013). "Shklovsky ve Nesir Teorisi", <http://www.milliyet.com.tr/sahibininesi>]. Bu eser Rusçadan İngilizceye çevrilerek yayımlanmıştır: Viktor Shklovsky (1990). *Theory of Prose* [Nesir Teorisi], [Translated by Benjamin Sher, Introduction by Gerarld I. Bruns], First edition, Champaign & London: Dalkey Archieve Press, 216 p.

edebiyat eleştirisine girmez, aynı zamanda etnografya, folklor araştırmaları, estetik, sanat tarihi, drama ve tiyatro araştırmaları vs.'ye de girer.

Prague Dilbilim Çevresi (1926)'nin eserinin programı ve yöntemi, gerçekten Yapısalcı idi. Onlar, yeni bir olgunun dilbilim ve edebiyat araştırmasına girmesine neden olan yapısalcılık teriminin sistemli uygulamasını tanıttılar. Onun üslûpbilim üzerine etkisi önemliydi...

Prague Dilbilim Çevresi'nin kurucuları ve öncüleri, R. O. Jakobson, N. S. Trubeckoj, V. Mathesius ve J. Mukařovský idi. Yine, B. Trnka, B. Havránek, J. Vachek, K. Hausenblas ve F. X. Šalda diđerleri arasında idi. Diđer Yapısalcı Okul, Kopenhag'ta çıktı, Danimarka'da J. Hjelmslev, Birleşik Devletler'de E. Sapir ve L. Bloomfield tarafından temsil edildi.

e-Son Günlerdeki Gelişme: Birleşik Krallık'ta Üslûpbilim

Yapısalcılık, Çekoslovakya, Danimarka ve ABD'de çok etkili olduğu zamanda, *Yeni Eleştiri* (New Criticism) olarak tanınan okul Britanya, Cambridge'de ortaya çıktı.

Esas temsilcileri, yeni terimleri, esasen *yakın okuma* (close reading) adlı yapısal çözümleme yöntemini tanıtan I.A.Richards ve W. Empson'du. Onlar, metafor incelemesine büyük çaba sarfettiler ve hâlâ kullanımda olan *tenor* (tenor) ve *araç* (vehicle) terimlerini tanıttılar. Yeni Eleştiri, günümüzde bile geçerli olan üslûpbilimsel düşüncedeki süreç ile onların teorisini temsil eder. ABD'de (örneğin, C. Brooks, R. P. Blackmur, R.P. Warren gibi) taraftarlara da sahiptirler.

İngiliz üslûpbilimi, M. Halliday ve onun edebî metinlerin dilbilimsel çözümlemesine yapısalci yaklaşımdan etkilendi. İngiliz geleneği her zaman *metnin göstergebilimi* - bağlam ilişkileri ve *metnin yapısal çözümlemesi*: edebiyatı daha geniş toplumsal bağlam ve diğer metinler içine yerleştirme sahip olmuştur. İngiliz üslûpbilimi ve Dilbilimsel Eleştirisi, 70'lerin sonunda en etkili noktasına ulaştı (Kress, Hodge: *Language as Ideology*, 1979; Fowler, R. et al: *Language and Control*, 1979, Aers, et al.: *Literature, Language and Society in England 1580-1680*, 1981). Üç kitap hep açık bir biçimde edebiyat metinlerinin çözümlemesine yapısalci ve Marksçı teorik yaklaşım olan dönüşümsel ve sistemli dilbilimi kullandı. İki yıl sonra Roger Fowler, İngiliz Üslûpbilimi'ndeki yeni yönlelere işaret eden ve onun *Toplumsal Göstergebilim'e* geçişini belirten bir kitap (Fowler, R.: *Literature as Social Discourse: The Practice of Linguistic Criticism*, 1981) yayımladı. Fowler'ın kitabı, İngiliz eserleri (Halliday) ile Barthes, Bakhtin ve diğer Avrupa geleneklerinin eserlerini bir araya getirir.

Roman, İngiliz ve Amerikan üslûpbilimi, gözlem ve edebiyat eserlerinin (metinlerin) çözümüne dayanır ve poetikaya çok yakındır. Orijinal Amerikan geleneği, çeşitli metinleri yaratmanın uygulamalı yöntemlerine dayanır. Üslûpbilimde çok sık tanınan *yaratıcı yazma ve kompozisyon* adlı bir okul konusu vardır.

Slovakya'daki üslûpbilim inceleme sahası, İngiliz geleneği poetikasyndan daha bağımsız durduğu gibi, aynı zamanda Amerikan geleneğinden de çok farklı (daha teorik, daha akademik, örneğin, F. Miko, J. Mistrík, T. Žilka vb.) durur.

Burada Çek üslûpbiliminin bir katkısını, yani üslûpbilimin sınıflandırılması sahasında bir katkısını anmak gerekir. Prague Dilbilim Çevresi'nin temsilcilerinden biri olan Çek dilbilimci B. Havránek, *dil işlevlerinin sınıflandırılmasına* dayanan işlevsel üslûplar kavramını tanıttı. B. Havránek'e göre, dil işlevleri şunlardır: 1-İletişimci, 2-Uygulamalı iş, 3-Teorik iş, 4-Estetik işlev. İlk üç işlev, bilgilendirici, dördüncü işlev estetikdir. Bu işlevler sistemi, aşağıdaki üslûpların sınıflandırılmasında yansıtılmıştır: 1-Konuşma diline özgü (geleneksel) üslûp, 2-Profesyonel (olgusal) üslûp, 3-Bilimsel üslûp, 4-Poetik (edebî) üslûp.

1970'lerin daha büyük metin yapıları ve dolaşımda olan ilişkiler ağında, incelendi ve Halliday'ci dilbilim, ortam (register) ve tür teorisi için yeni dersler etkili oldu. Tipik temsilcileri, Ronald Carter ve Roger Fowler'dir.

En son eğilimler arasında, Anglo-Sakson ülkelerinde (Halliday: *Cohesion in English*, London 1976; Turner: *Stylistics*, Penguin Books, 1973) ortaya çıkan ilginç *metinsel üslûpbilim* yaklaşımı vardır. Indiana University of Bloomington Amerikan üslûp araştırmaları merkezi anılmalıdır (*Style in Language*, 1958).

Günümüz gelişmesi haritasını veren 1990'ların iki dergisi, (ilk kez Büyük Britanya'da 1992'de basılan) Language and Literature [Dil ve Edebiyat] ve (ilk kez Avustralya'da 1991'de basılan) Social Semiotics [Toplumsal Göstergebilim]."⁵⁶

f-Alman Üslûpbilimi

Üslûp ve/veya üslûpbilim tarihi açısından Alman dil ve edebiyatındaki gelişmelerin önemli bir yeri vardır. "Alman yazarlar, bu yüzyılın başından itibaren bireysel eserlerin dilini incelemeye teşebbüs etmişlerdir. Teşebbüsleri, Benedetto Croce ve Karl Vossler ile başladı. Croce, dilbilimi estetiğin bir parçası olarak incelemişken, Vossler millî kültüre göre dilbilimsel ipuçlarını araştırdı. Bally okulu eserine karşıt olduğu hale, Alman üslûpbilimcileri – Stilforschung-, yazarın sezgisini dikkate alırlar ve dilbilimsel sınıflandırmadan kaçınırlar. Alman okulunun büyük uygulayıcısı Leo Spitzer, "poetik yaratışın yaşam kanı" şeklinde metaforik bir tanın vererek metindeki dilin en önemli işlevini vurgular.

Dilbilimciler, edebiyat araştırması için önerilecek hiçbir yönteme sahip olmadıkları konusunda Spitzer'i suçlamalarına rağmen, onun yaklaşımı, dürtü temelli üslûpbilimsel metin incelemesinin bir örneğidir. Spitzer, metin dilininin tam bir incelemesinin "sanat eserinin iç yaşam-merkezi"ni bilmek için okuru devreye sokacağını söyler...

Spitzer'in yönteminin esası, 'filolojik çevre' adını verdiği şeydir..."⁵⁷

Dünya edebiyatlarında farklı üslûp ve/veya üslûpbilim okulları birbirlerini etkilemişlerdir. Örneğin, "Anglo-Amerikan ve Rus üslûpbilimi 1960'lar ve 1970'lerde büyük ölçüde birbirlerini etkilediler. Buna rağmen, 1980'lerden itibaren bu verimli karşılıklı etkilenme sona erdi. İki okul, ayrı gelişmeye başladı, fakat buna rağmen onlar, pek çok teorik ve metodolojik benzerliklerini sergileyerek hemen hemen birbirlerine paralel geliştiler."⁵⁸

Batılı modern üslûp ve/veya üslûpbilimin gelişmesi başka araştırmacı ve yazarların da konusu olmaktadır. Örneğin, "Dan Shen'e göre, Batılı modern üslûpbilimin dört gelişme evresi vardır: 1)Gelişme devri olarak yirminci yüzyılın ilk yarısı, 2)Refah dönemi olarak 1960-1970'ler, 3)Söylem üslûpbiliminin naissance dönemi olarak 1980'ler, 4)Sosyo-tarihsel ve kültürel üslûpbilimin müreffeh gelişme dönemi olarak 1990'lar. Xu Youzhi ise, şu üç evreyi tartışır: 1)Yeni üslûpbilimin ilk evresi, yirminci yüzyılın ilk 30 yılı, 2)Modern üslûpbilimin ikinci evresi, 1930'lardan 1950'lere kadar, ve 3)1950'lerden günümüze kadar da modern üslûpbilimin üçüncü evresi"⁵⁹. Buna dördüncü evre olarak postmodern üslûpbilimi eklemek gerekir.

Özellikle 90'lı yıllardan itibaren postmodern üslûp belirginleştiği gibi halkların politik ve kültürel bağımsızlığı ile ilgili postmodern edebiyatın bir dalı olarak Sömürge sonrası edebiyat üslûbu da belirginleşmektedir. İçinde bulunulan zaman diliminde henüz postmodern edebiyat eserleri ve onlarda kullanılan postmodern üslûbu tam özümsemeden ortaya küresel edebiyat ve ona paralel olarak küresel edebiyat üslûbu diye bir kavram çıkmıştır...

Üslûp ve/veya üslûpbilim tarihine bakıldığında belli kıstaslardan hareketle metinlerin çözümlenmeye çalışıldığı görülmektedir, ancak aynı metne birden fazla kıstasla da yaklaşmak mümkündür. Örneğin, "Kjetsaa, 1981 yılında on beş farklı ölçütü kullanarak Dostoyevski'nin üslûbuna ait 'parmak izleri'ni tespit etmeye çalışmıştır."⁶⁰ Öte yandan, "Ying Zhao ve Justin

⁵⁶ Gariela Missikova (2003). "The 20th Century: Linguistic Schools and Conceptions before Ferdinand de Saussure" (20. Yüzyıl: Ferdinand de Saussure'den Önce Dilbilim Okulları ve Kavramları), *Linguistic Stylistics*, pp. 12-14.

⁵⁷ N. V. Raveendran (2000). "German Stylistics" (Alman Üslûpbilimi), *The Aesthetics of Sensuality: A Stylistic Study of the Poetry of Kamala Das* [Duygusal Estetiği: Kamala Das'ın Şiirinin Üslûpbilimsel İncelemesi], New Delhi: Atlantic Publishers and Distributors, p. 9.

⁵⁸ Ben W. Dhooge (2010). "Towards a New Convergence Between Anglo-American and Russian Literary Linguistics: 'Mind Style' and 'Kartina Mira'" (Anglo-Amerikan ve Rus Edebî Dilbilimi Arasında Yeni Bir Yakınlaşmaya Doğru: 'Zihniyet Üslûbu' ve 'Kartina Mira'), *Journal of Literary Semantics*, Vol. 39, Issue 2, January, p. 143.

⁵⁹ Bkz. Dan Shen (ed.) (2008). *New Development in Western Stylistics* [Batılı Üslûpbilimde Yeni Gelişmeler], Shanghai: Shanghai Foreign Language Press, Unautor (03.07.2013). "A Survey of Stylistics / 3.1 Development of Western Modern Stylistics / 3.1.1 Shen Dan's Approach / 3.1.2 Xu Youzhi's Approach" (Üslûpbilim Araştırması/3.1 Batılı Modern Üslûpbilimin Gelişmesi / 3.1.1 Shen Dan'ın Yaklaşımı / 3.1.2 Xu Youzhi'nin Yaklaşımı), p. 4. Elektronik adresi için bkz. "Chapter 1 A survey of stylistics_research", <http://wenku.baidu.com/view/86c98836eefdc8d376ee32ea.html> ve <http://wenku.baidu.com/view/31effae308a1284ac8504359.html>.

⁶⁰ D. I. Holmes (1985). "The Analysis of Literary Style-Review" (Edebî Üslûp Çözümlemesi), *Journal of the Royal Statistical Society*, Vol. 148, No. 4, p. 338. Kr. Menderes Coşkun (2010). "Üslûp Çalışmaları Üzerine", *Eski Türk Edebiyatı, Çal, malar*, -5-

Zobel adlı iki araştırmacı klasik edebiyata ait 55 yazarın 634 eserini incelemişler ve klasik yazarların üsluplarının birbirinden ayırt edilip edilmeyeceğini (...) sorgulamışlardır.”⁶¹ Kısacası, son yıllarda bu sahadaki çalışmalar artmış ve genişlemiştir.

Ebru Kılıç Bebek’in Yüksek Lisans çalışmasında ifade edildiği gibi, “Geçtiğimiz on yılda biçem kuramları ve yöntemleri alanına yeniden bir ilgi oluşmuştur...”⁶²

Dünya edebiyatında bu alandaki çalışmalar sürerken yeni terimler de üretilmektedir. Örneğin, bun terimlerden biri ‘*stylometry*’ (üslûp ölçme; bireysel bir yazarın/şairin üslûp özelliklerinin sayısal ölçümü)⁶³, diğeri ‘*stylochometry*’ (üslûp-süre ölçüm, üslûp-zaman ölçüm). “Nesnel bir biçimde araştırmanın belirlenebilir yöntemleriyle edebiyat bilginlerinin kararlarını ya değiştirmeyi ya da ek yapmayı amaçlayan üslupçular, üslup ölçme (*stylometry*) adı verilen şeyin hizmeti ile giderek artan bilgisayarların teknolojik kaynaklarını kullanıyorlar.”⁶⁴ Bu yöntem, Yaşar Kemal’in *İnce Memed* adlı romanına uygulanarak çözümlenmeye çalışılmıştır⁶⁵.

1998 yılında R. S. Forsyth’in ‘*stylochometry*’ (üslûp-süre ölçüm, üslûp-zaman ölçüm) terimini üreterek edebiyatbilim sahasında dolaşıma soktuğu dile getirilmiştir⁶⁶.

2-Doğu Dünyasında Üslûp ve/veya Üslûpbilim

Doğu dünyasının sınırlarını belirlemek güç ise de medeniyet ve kültür dünyaları dikkate alındığında bazı belirlemelerde bulunularak konu ele alınabilir. Medeniyet ve kültürel açılarından tarihsel bağlarımızın bulunduğu Arap ve Fars edebiyatları, bu bağlamda üzerinde durulabilecek edebiyatlardır. Bu bakımdan aşağıdaki üç kategoride bu konuyu ele almak mümkündür:

a-Arap Edebiyatında Üslûp ve/veya Üslûpbilim

“Kur’ n üslûbu, Arap dilinin hem yapısını, hem üslûbunu geliştirip zenginleştirmiş, hem de onun uluslararasılaşmasını sağlamıştır.”

Türkçede “üslûp, biçem, deyiş, özanlatı” veya “üslûpbilim, biçembilim, deyişbilim” kelimeleriyle karşılanan bu kavram, Arapçada “üslûb = اسلوب”, “üslûbiyyât = اسلوبيات” veya “el-üslûbiyye = الاسلوبية” veyahut “ilmü’l-esâlîb = علم الأساليب” veyahut da “el-ilmü’l-üslûb = الاسلوب العلم” terimleriyle ifade edilir.

Günümüzde bu konu, uzmanlar tarafından ele alınıp açıklığa kavuşturulmaya çalışılmaktadır. İslâm dünyasında klasik dönem “kadim Arap münekkitleri .. üslûp konusunu tartışmış, üslûba ilişkin muayyen bazı tanım çabalarını gündeme getirmiş; en azından dolaylı olarak temas etmişlerdir. Çağımızdaki bazı eleştirmen ve uzmanların derinliğine sahip olmasalar da, üslûbun tanımı konusunda kendi çaplarında gayret sarf etmişler; anlam

Nesrin n as.; Düzyaz,da Dil, Üslûp ve Türler [Haz.: Hatice Aynur, Müjgan Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım], İstanbul: Turkuaz Yayınları, ss. 72-83.

⁶¹ Y. Zhao and J. Zobel (2007). “Search with Style: Authorship Attribution in Classic Literature” (Üslûbu Didik Didik İncele: Klasik Edebiyatta Yazarlık Niteliği), *Proceeding of The Thirtieth Australasian Computer Science Conference, Association for Computing Machinery, January 30-February 2, 2007*, Ballarat Australia: Australian Computer Society, , pp. 59-68 içinde; Kr. Menderes Coşkun (2010). “Üslûp Çalışmaları Üzerine”, *Eski Türk Edebiyat, Çal, malar,-5: Nesrin n as.; Düzyaz,da Dil, Üslûp ve Türler* [Haz.: Hatice Aynur, Müjgan Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım], ss. 72-83.

⁶² Ebru Kılıç Bebek (2004). *Bo aızı Üniuersitesinde Psikolojiye Giri Dersi Alan Üniversite Ö rencilerinin Bili sel Biçemleri ile Cinsiyetleri, Alanlar, ve Genel Akademik Ba ar,lar, Aras,ndaki li ki*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, s. 5.

⁶³ Bu kavram hakkında bkz. Wikipedia (14.07.2014). “Stylometry” (Stilometri), <http://en.wikipedia.org/wiki/Stylometry> ; J.N. G. Binongo and M.W.A Smith (1999). “The Application of Principal Component Analysis to Stylometry” (Stilometri İçin Temel Bileşen Analizi Uygulaması), *Literary and Linguistic Computing*, Vol. 14, No. 4, pp. 445-466 ...

⁶⁴ M. H. Abrams (1998). “Stylistics” (Üslûpbilim), *A Glossary of Literary Terms*, 7th edit., Heinle & Heinle, Thomson Learning, p. 306.

⁶⁵ Bkz. Jon M. Patton and Fazlı Can (2004). “A Stylometric Analysis of Yaşar Kemal’s *İnce Memed* Tetralogy” (Yaşar Kemal’in *İnce Memed* Dörtlemesinin Stilometrik Bir Çözümlemesi), *Computers and the Humanities*, Vol. 38, No. 4, November, pp. 457-467.

⁶⁶ Bkz. Constantina Stamou (2008). “Stylochometry: Stylistic Development, Sequence of Composition and Relative Dating” (Üslûp-Zaman Ölçüm: Kompozisyonun Üslûpsal Gelişmesi, Sıklığı ve Görece Tarihleme), *Literary and Linguistics*, Vol. 23, No. 2, June, pp. 181-199.

çerçevesine dair bir takım sınırlamalar getirmişler ve bu bağlamda çeşitli kavramlar ortaya atmışlardır.

İslâm Edebiyat Tarihi'nde üslûpla ilgili meseleleri müstakil olarak konu edinen bir kitap olmadığı gibi; belağatla ilgili eserlerde bu meseleler belirli bir başlık altında ele alınıp işlenmemiştir de! Üslûba ilişkin ip uçlarını belağat, tenkit ve Kur'an'ın i'cazını konu edinen eserlerde lafız-anlam, şekil-mazmun veya nazım gibi başlıklar altında ve çoğu kere dağınık bir vaziyette bulabiliriz⁶⁷.

Bu bağlamda üslûptan bahseden alimlerin, üslûba dair açık bir tanımlama getirdikleri yahut üslûbu oluşturan unsurları detaylı bir şekilde ele aldıklarını söylemek güçtür. Bununla birlikte ortaya koydukları çabaların yaşadıkları asra göre küçümsenmeyecek boyutta olduğunu teslim etmek gerekir.⁶⁸ Bu ifadelerin eleştiriyeye açık olduğu söylenmelidir.

Kısa bir araştırmadan dahi anlaşılacağı üzere, son yapılan çalışmalarda bu konunun ayrıntılarıyla ele alındığını söylemek gerekir. Örneğin, Enis el-Makdisî'nin "Arap Edebiyatında Nesir Üslûpları Düşüncesi"⁶⁹, Kemal el-Yazıcı'nın "Eski Arap Nesrinde Edebî Üslûp"⁷⁰, Şükri M. Ayyâd'ın "Üslûpbilime Giriş"⁷¹, Sâlih Fazl'ın "Üslûpbilim: İlkeleri ve Uygulamaları"⁷², Hussein Abdul-Raof'un "Arap Üslûpbilimi: Ders Kitabı"⁷³ adlı çalışması bu konuda ilk akla gelenlerdendir. Yine Hasan Ghazala'nın "Arap Üslûpbilimi" (Arabic Stylistics)⁷⁴ adlı makalesi, detaya varan bilgiler sunmaktadır.

Öte yandan Muhammed Abdulmuttalib'in "Belâgat ve Üslûpbilim"⁷⁵ adlı eseri ile Jaroslav Stetkevych'in "Modern Arap Edebî Dili: Sözcüksel ve Üslûpbilimsel Gelişmeler"⁷⁶ adlı eseri de konu ile ilgili bir çalışmadır.

Dünya edebiyatında önemli bir yeri olan "Arap edebiyatında üslûba dair bilgiler belağat ve edebî tenkit eserlerinde dağınık vaziyette ele alınmış, modern zamanlarda üslûp incelemelerinde daha çok Kur'an ve Hadis'lerdeki üslûp özelliklerine ilişkin birçok eser ortaya konmuştur."⁷⁷ Aşağıda bu makaleden hareketle bu konu irdelenmeye çalışılacaktır.

Arap edebiyatında üslûp ve/veya üslûpbilim konusu kendi içerisinde şiir üslubu ve nesir üslûpları ayırımına gidilerek veya Arap edebiyatında üslûp ve/veya üslûpbilimin ve teorilerinin sınıflandırılması bahislerinde ortaya konan ayırmalardan hareketle ele almak mümkündür.

İsmail Durmuş, adigeçen makalesinde bazı ayırımlar yapar ve onları izah etmeye çalışır. Ona göre, "Üslûp konusuna ilk değinenlerden olan Abdülkadir el-Cürcânî *Del ilü'l-İ'c z'ında*⁷⁸, üslûbun güzelliği yerine / makamına göre uygun kelime seçiminde görür. Ona göre aynı kelime bir yerde güzel dururken diğer yerde böyle olmayabilir...

⁶⁷ Ahmed Muhammed El-Ma'tük (1420 / 1999). "Mefhûmu'l-Üslûb" (Üslûp Kavramı), *el-Meâcîmü'd-Lu aviyyetü'd-Arabiyye*, Abudabi: el-Mecma'u's-Sakafî, s. 7.

⁶⁸ Celalettin Divlekci (2008). "Tarihsel Süreç İçerisinde Üslûba İlişkin Tanım Çabaları ve Bir Tanım Denemesi (II)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 49, S. 1, Ankara, ss. 223-224.

⁶⁹ Bkz. Enis el-Makdisî (1982). *Tetavvürü'd-Es l bi'ân-Nesriyye f'el-Edebi'd-Arab* [Arap Edebiyatında Nesir Üslûpları Düşüncesi], Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn.

⁷⁰ Bkz. Kemal el-Yazıcı (1986). *el-Es l bü'd-Edebiyye f'ân-Nesri'd-Arabiyyi'd-Kad m* [Eski Arap Nesrinde Edebî Üslûp], Beyrut: Dâru'l-Cil.

⁷¹ Bkz. Şükri Muhammed Ayyâd (1982). *Medhalün il ÷Imü'd-Üslûb* [Üslûpbilime Giriş], Riyâd: Dâru'l-'Ulûm, 143 s.

⁷² Bkz. Sâlih Fazl (1992). *÷Imü'd-Üslûb: Mebâdi'uhu ve crâ'ânuhu* [Üslûpbilim: İlkeleri ve Uygulamaları], Kâhire: Mü'essesetü'l-Muhtâr li'n-Neşr ve't-Tevzî'.

⁷³ Bkz. Hussein Abdul-Raof (2001). *Arabic Stylistics: A Coursebook* [Arap Üslûpbilimi: Ders Kitabı], Weisbaden: Harrassowitz Verlag, 164 p.

⁷⁴ Hasan Ghazala (2011). "Arabic Stylistics" (Arap Üslûpbilimi), *Cognitive Stylistics and the Translator* [Bilişsel Üslûpbilim ve Çevirmen], London: Sayyab Books Ltd, pp. 30-36.

⁷⁵ Bkz. Muhammed Abdulmuttalib (1994). *el-Bel a ve'd-Üslûbiyye* [Belâgat ve Üslûpbilim], Kahire: eş-Şeriketü'l-Mısriyye.

⁷⁶ Jaroslav Stetkevych (2006). *The Modern Arabic Literary Language: Lexical and Stylistic Developments* [Modern Arap Edebî Dili: Sözcüksel ve Üslûpbilimsel Gelişmeler], Washington: Georgetown University Press, 135 p.

⁷⁷ İsmail Durmuş (2012). "Üslûp", *Türkiye Diyanet Vakfı, sl m Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 42, s. 383.

⁷⁸ Bkz. (Abdülkâhîr el-)Cürcânî (2008). *Del ilü'd- æ z: Sözdizimi ve Anlambilim* [Çev. Osman Güman], İslam Düşüncesi Klasikleri, 1.bs., İstanbul: Litera Yayıncılık, 472 s.; Ali Bulut (2009). " *Del ilü'd- æ z: Sözdizimi ve Anlambilim* Adlı Eser Üzerine", *Süleyman Demirel üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 1, Bahar, ss. 177-181.

İbn Haldun'a göre, üslûp zihinde ve hayalde beliren suretleri kelime ve terkip kalıplarına dökme tarzı, dokuma biçimi, onlardan özgün bir yapı oluşturma yöntemidir. Üslûbun karakteristiği estetikdir. Bu da parlak hayal ve ince tasvire, nesnelere arasında sezilmesi güç ortak noktaları keşfederek aralarında benzerlik ilgisi kurma, soyuta somut elbisesi giydirmeye, somutu soyut kıyafetine sokma gibi belağata dayalı tasarruf ve becerilere dayanır..."⁷⁹

Yine İsmail Durmuş, bahsi geçen yazısında "farklı yönlerden yapılmış üslup tasnifleri içinde ilmi ve edebî eserlerle hitabette uyulması gereken dört tür anlatım tarzı"ndan söz eder ve onlara altbaşlıklar halinde yer verir ve açıklamalarını yapar. Arap edebiyatında ve İslam edebiyatında hitabetin önemi dikkate alındığında bunun yerinde bir yaklaşım olduğu ifade edilmelidir. Bu açıklamalarda Arap şiirindeki üslup örneklerine de değinir ancak 'Arap Edebiyatında Üslûp' yan başlığı altında en geniş biçimde nesir üslûplarına yer verilir. Şimdi bu kısımlara kronolojik açıdan daha yakından bir bakalım.

"Cahiliye devrinden itibaren çeşitli dönemlerde meydana gelen edebî nesir (inşâ) üslûpları, başta seci ve vezindaşlık (tevâzün) olmak üzere bedîi süslerin kullanılmasına göre farklılık arzeder. Seci süsünün egemen olduğu üslûba "müseccâ üslûp" denir. Hutbe, vasiyet, kahin secileri ve emsal gibi Cahiliye döneminden intikal eden edebî nesir örneklerinde icâzın esas alındığı ve secinin hakim kılındığı müseccâ üslûp görülür. Bunun yanında bazı ticari yazışmalarda serbest nesir konumundaki mutlak (mürsel) üslûba da rastlanır.

Hız Peygamber ve dört halife devirlerindeki nesir örneklerinde mutlak, müseccâ ve hatâbî üslûp görülür. Resûl-i Ekrem ile halifelerin özel ve resmî mektuplarında icâzın hakim olduğu, başta ve sonda Allah'a hamd ü senânın yer aldığı, Kur'an ve hadislerle meseller, hikmetli beyit ve sözlerden tazmin ve iktibaslarla desteklenmiş serbest nesir üslûbu nitelikleri görülür. Halifelerin yanı sıra ileri gelen devlet adamlarının genellikle dinî ve siyâsî içerikli hutbe ve konuşmaları, ayrıca mev'izalarda külfetsiz secilerin hakim olduğu, Kur'an'ın etkisiyle Cahiliyye'ye özgü secili üslûptan ayrılarak başta ve sonda tesbih ve hamd ifadeleriyle Kur'an ve hadisten iktibasların yer aldığı, kısa ibareli ve secili hatâbî üslûp hakimdir.

Kur'an'da secili, müzdeviç-vezindaş öğelerle hatâbî nesir üslûbunu yansıtan kısımlar yer alırsa da alimlerin çoğunluğu onun üslûbunun kendine özgü olduğu görüşündedir. Zeki Mübarek ise Kur'an üslûbunu Cahiliye edebî nesir üslûbunun en sağlıklı temsilcisi diye nitelmiş, çağdaş bir yazar da onun üslûbuna "müvâşşah üslûp" demiştir⁸⁰. Özellikle Mekke'de inen ilk sûrelerde kısa bölümlü doğal secilerin, secili veya secisiz vezindaş öğelerin, tekrarların, yeninli veya şartlı ifadelerin egemen kılındığı, ikna amaçlı âteşin-şiirsel bir hatâbî üslûp hakimdir. Medine'de inen sûreler genellikle teşrîf amaçlıdır; üslûp da bu amaca uygun biçimde uzun cümleli, ayrıntılı, serbest düzende, hükümlere ait hüccet ve illetlerin açıklandığı, halden hale, sigadan sigaya intikallerin (iltifat), parlak-ayrıntılı temsillerin yer aldığı sakin bir nitelik arzeder. *Encyclopedia Britannica*'da "Koran" maddesini yazan Theodore Nöldeke, Kitab-ı Mukaddes kültürünün etkisiyle Kur'an'ın kıssa anlatım üslûbunda zayıf cihetlerin bulunduğunu, hadiselerin tarihî silsileye göre verilmediğini, olaylardaki kesiklik, kopukluk ve karışıklığın anlaşılmayı zorlaştırdığını, ayrıca bazı lafız ve ibarelerin çok tekrar edildiğini, halden hale, sigadan sigaya geçişlerin fazla olduğunu söylemiştir. Gerçekte bunlar Kur'an'ın üslûbunu ve edebî yapısını bilmemekten kaynaklanan haksız eleştirilerdir. Kur'an'ın hikâye üslûbu ve hikâye anlatımındaki amacı, Tevrat'taki gibi giriş-gelişme-sonuç bölümleriyle tarihî kronolojiye riayet ederek anlatmak değildir; Kur'an'ın bu anlatımındaki amacı muhatapları belli şeylere özendirmek, belli nesnelere sakındırmaktır ve hikâyeden bu amacı destekleyecek ve ona misal teşkil edecek bir kesit sunmaktır. Kur'an'da bazı hikâyelerin uzun veya kısa olarak tekrarı da bağlam ve amaç değişikliğinden ileri gelir. Ayrıca Kur'an'da tekrar edilen kelime ve ibarelerin çokluğu onun hatâbî üslûbunun gereği olduğu gibi onda şahıstan şahısa, sigadan sigaya, maziden muzariye ve aksine intikallerin bulunması da ince manalar ve nüanslar içeren

⁷⁹ İsmail Durmuş (2012). "Üslûp", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 42, s. 383.

⁸⁰ Kemal el-Yazıcı (1986). *el-Es l büd-Edebiyye f an-Nesriđ- Arabiyyid-Kad m* [Eski Arap Nesrinde Edebî Üslûp], Beyrut: Dârü'l-Cil, ss. 23-24.

iltifat sanatının icabıdır. Hz. Peygamber'in hadislerinde ise tekellüften, seci ve bedî' süslerinden, gereksiz uzatmalardan arınmış, açık ve kapalı işaretler içeren veciz ve yalın bir anlatım hakimdir."⁸¹

"Kur'an'ın anlatım özelliklerinden bir tanesi de onun anlatımlarının merkezine Allah'ı yerleştirmesidir."⁸² Buradan hareketle onun üslûbuna 'Kur'an üslûbu' veya 'Allah-merkezli anlatım / Allah-merkezli üslûp'; Hadîs-i Şerîfler'in üslûbuna da 'Peygamber-merkezli anlatım veya Peygamber-merkezli üslûp' adı verilebilir...

"Emevîler devrinde secili üslûbun örnekleri olan hutbe ve hitabelerde üslûp fitneleri bastırmak amacıyla sertleşmiş, tehdit ifade eden tekrarlar artmış, hutbeler uzamıştır. Ziyâd b. Ebîh ile Haccâc b. Yûsuf es-Sekafî'nin hutbeleri gibi mürsel üslûp örneklerini teşkil eden özel ve resmî mektuplar, uygarlığın gelişmesine paralel şekilde bedevî sertliğinden medenî yumuşaklığa ve anlam inceliğine, konuya uygun lafız ve ibare seçimine doğru gelişme kaydetmiştir. Secili veya secisiz olarak vezındaş, çoğu zaman da çifte vezındaş kelimelerin karakteristiğini teşkil ettiği mütevâzin / müzdeviç üslûbun doğuşu da bu döneme rastlar. Hasan-ı Basrî'nin "Adil Devlet Başkanının Özellikleri" adlı risalesinde serbest-secili-vezındaş üslûpların karması bir anlatım tarzı görülür. Risalelerinde aynı vezindeki kelimelerin bir araya getirilmesine dayalı mütevâzin / müzdeviç üslûbu yaygın biçimde ilk defa kullanan edip Abdülhamîd el-Kâtib (ö. 132/750)'dir. Onun fars asıllı olması sebebiyle bu üslûbun Fars edebiyatı etkisiyle doğduğu genellikle kabul edilmiştir.

Abdülhamîd'den Ebü'l-Fazl İbnü'l-Amîd (ö. 360/970)'e kadar uzanan dönemdeki edebî nesir türlerinde hakim üslûp olan mütevâzin üslûp Abbâsî devrinde Sehl b. Hârûn, Ebû İshak İbnü'l-Müdebbir, İbrahim es-Sûlî, Câhiz ve Ebû Hayyân et-Tevhîdî gibi yazarların edebî risalelerinde devam etmiştir. Bu tür üslûpta kelâmın bütün kelimeleri çifterli (müzdeviç) vezındaş olabildiği gibi sadece fıkra sonları da vezındaş olabilir: "*Ve teyn hüma'l-kit be'l-müsteb n. Ve hedeyn hüma's-sır ta'l-müstak m*" (es-Sâfât 37/117-118) ayetiyle "*Men a'raza anhü fe-innehu yahmilu yevme'l-kıy meti vizr . H lid ne fhi ve s ehüm yevme'l-kıy meti hamel*" (Tâhâ 20/100-101) ayetinde görüldüğü gibi. Mütevâzin üslûp Ebû Bekir es-Sûlî'nin *Edebü'l-Kütt b'ı*, Kâdî el-Cürcânî'nin *el-Ves ta'sı*, Seâlibî'nin *Yet metü'd-Dehr'i* gibi eserlerde de hakim üslûptur. İbnü'l-Mukaffa'nın *Edebü'l-' lim* adlı risâlesinde ve Ebû İshak İbnü'l-Müdebbir'in *er-Ris letü'l-'Azr*'sında yer alan *Edebü'l-K tib* risâlesiyle ilk örnekleri verilen risale / mektup yazım (teressül) üslûbu Ebü'l-Fazl İbnü'l-Amîd, Sâhib b. Abbâd, Kâdî el-Fâzıl, Ebû İshak es-Sâbî, Şerif er-Radî ve Bedüzzaman el-Hemedânî'nin risalelerinde yoğun secilerin egemen kılındığı secili teressül üslûbu şeklinde gelişme kaydetmiştir. Bedîi süslerden uzak düz nesir üslûbu olan mutlak üslûp Abbâsî devrinde tarih ve terâcim kitapları ile ilmî eserlerde, İhvân-ı Safâ'nın risalelerinde, yoğun seci süsüyle hikâye anlatma tarzı olan secili kasasî üslûp da Ebü'l-Alâ el-Maarrî'nin *Ris letü'l-Gufr n'ı* ile Hemedânî ve Harîrî'nin *Mak m t'ları* gibi edebî metinlerde uygulanmıştır. Ayrıca Maarrî *el-Fusûl ve'l-G y t'ında*, secili üslûbun uzantısı olup her faslı bir seci harfine tahsis ettiği Endülüs veşşah şairlerinin etkisiyle müveşşah üslûbu edebî nesre ilk uygulayan ediptir. Yoğun bedîi süslerin beraberinde secinin egemen olduğu bedîi müseccâ üslûp IV. (X.) yüzyılda Ebü'l-Fazl İbnü'l-Amîd'in risâleleriyle yaygın hale gelmiştir. Daha sonra Ebû İshak es-Sâbî, Kâdî el-Fâzıl, İbn Zeydün, İbn Şüheyd, Bedüzzaman el-Hemedânî, Harîrî, Maarrî, Lisânüddin İbnü'l-Hatîb gibi ediplerin eser ve risalelerinde uygulanmıştır. Bu ağdalı üslûp bazı tarih, ahbâr ve terâcim kitaplarında, bu arada Seâlibî'nin *Yet metü'd-Dehr'i*, Feth b. Hâkân el-Kaysî'nin *Kal 'idü'l-'İky n'ı*, İmâdüddin el-İsfahânî'nin *Har detü'l-Kasr'ı*, İbn Bessâm eş-Şenterî'nin *ez-Z hire'si*, Hafâcî'nin *Reyh netü'l-Elibb 'sı*, Muhibbî'nin *Nefhatü'r-Reyh ne'si*, İbn Ma'sûm'un *Sül fetü'l-Asr'ı*, Muhammed Diyâb el-İtlidî'nin *İ'l mü'n-N s'ı*, Şehâbeddin İbn Arabşah'ın *F kihetü'l-Hulef 'sı*, Murâdî'nin *Silkü'd-Dürer'i* vb. eserlerde kendini göstermiştir. Arap edebiyatında secinin hakimiyeti aralıksız on asır kadar devam ettikten sonra ancak modern zamanlarda yerini düz nesir üslûbu almıştır.

⁸¹ İsmail Durmuş (2012). "Üslûp", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 42, s. 384

⁸² Ahmet Nedim Serinsu (ed.) (1999). *İlahiyat Önlisans Programı, İslâm Dininin Temel Kaynakları*, 7.bs., Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, s. 86.

Doğu'da İbnü'l-Mukaffa' ile başlayan sade-açık anlatım tarzı Endülüs'te İbn Abdürabbih'in *el-İkdü'l-Fer d'i*, İbn Hazm'ın *Tavoku'l-Ham me'si* gibi eserlerde devam etmiştir. Endülüs'te vezindaş kelimelerin egemen olduğu mütevasin teressül üslubu İbn Bürd el-Ekber, İbnü'l-Cezîrî, İbn Derrâc, Ebü'l-Mugîre İbn Hazm gibi ediplerin resmî (divanî) ve özel risâlelerinde Câhiz üslûbunun etkisiyle yansıma bulmuştur. Secinin hakimiyetindeki müsecca teressül üslûbu, Bedüzzaman el-Hemedânî'nin risale üslûbunun uzantısı şeklinde İbn Zeydûn ile İbnü'l-Hatîb'in risalelerinde yer almıştır. Secidaş öğelerle hikaye anlatma tarzı olan müsecca kasasî üslûp, İbn Şüheyd'in *et-Tev bi' ve'z-Zev bi'i* ile İbn Şeref el-Keyrevânî'nin *el-Mak m tü'l-Endelüsiyye'si* gibi eserlerde uygulanmıştır.

Mağrib'de felsefî-kasasî, felsefî-analitik ve seyahat edebiyatı üslûbu şeklindeki üç anlatım biçimi dikkati çeker. Sembolik felsefî-kasasî üslûp İbnü'l-Mukaffa'ın *Kel le ve Dimne* çevirisiyle başlamış, İhvân-ı Safâ'nın *Ris letü'l-İns n ve'l-Hayev n'ı*, İbn Şüheyd'in *et-Tev bi'i*, Maarî'nin *Ris letü'l-Gufr n'ı*, Hemedânî ve Harîrî'nin *Mak m t'larında* devam etmiş, tam felsefî hikâye ve roman tarzı olarak Mağribli filozof İbn Tufeyl'in *Hay b. Yakz n'ında* kullanılmıştır. İbn Haldun'un *Mukaddime'sinde* ise felsefî analiz ağırlıklı bir anlatım biçimi göze çarpar. Seyahat edebiyatı üslûbu, Şerif el-İdrîsî'nin *Nüzhetü'l-Müşt k'ıyla* başlayıp İbn Cübeyr'in *Tezkiretü'l-Esf r (Rihletü İbn Cübeyr'i)* ve İbn Battuta'nın *Tuhfetü'n-Nüzz r'ıyla* gelişmiştir.

Modern zamanlarda ve çağımızda başta Kur'an olmak üzere hadîs, belâğat ve nahiv alanlarında üslûp incelemelerine dair birçok eser kaleme alınmıştır. Bunlarda belâğat ve nahiv konuları üslûp özellikleri açısından ele alınıp incelenmiştir.⁸³ Öte yandan içinde yaşadığımız zaman diliminde, Huda al-Mansoob örneğinde olduğu gibi⁸⁴, konuya farklı bakış açıları ile yaklaşan çalışmalar da dikkati çekmektedir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekir ki, Arap edebiyatında üslûpbilim meselesine devir ve dönem kıstasları yanında edebî türler kıstasından hareketle Arap şiiri⁸⁵, öyküsü, romanı, eleştirisi ve tiyatrosunda üslûp ve/veya üslûpbilim olmak üzere ayrı ayrı alt başlıklar halinde de yaklaşılabilir...

b-Fars Edebiyatında Üslûp ve/veya Üslûpbilim

Doğu edebiyatları içinde köklü bir geleneğe sahip edebiyatlardan biri de Fars edebiyatıdır. Fars edebiyatı sahasında Fars dilinde yapılan çalışmalar yanında Batı dilleri ve Türkçede de hatırı sayılır oranda çalışmalar yapılmaktadır. Fars edebiyatında üslûp ve/veya üslûpbilim de bu çalışma alanlarından biridir.

Farsçada 'üslûp' ve/veya 'üslûpbilim' kavramları "sebk = سبك" ve/veya " 'ilm-i sebk = علم سبك" veyahut da "sebk-şinâsî⁸⁶ = سبك شناسی" kelime ve tamlamaları ile karşılanmaktadır.

İran Üniversiteleri başta olmak üzere, ülkemiz üniversitelerinde Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümleri ve bu bölümlere yönelik olarak yayınlanan kitaplar, yapılan tezler⁸⁷, yazılan makaleler⁸⁸ ve çeviriler⁸⁹ ile neşredilen dergiler bu alanda önemli veriler sunmaktadır.

⁸³ İsmail Durmuş (2012). "Üslûp", *Türkiye Diyanet Vakf. sl m Ansiklopedisi*, C. 42, ss. 384-385.

⁸⁴ Bkz. Huda Al-Mansoob (2012). "Socio-Cultural and Religious Boundaries: Can Teaching Cognitive Stylistics Be Fully Implemented in Arap / Muslim Universities?" (Sosyo-Kültürel ve Dinî Sınırlar: Bilişsel Üslûpbilim Öğretimi Arap/İslam Üniversitelerinde Tam Olarak Yapılabilir Mi?), *International Journal of Language Studies*, Vol. 6, Issue 1, January, pp. 43-64.

⁸⁵ Bkz. M. Oloyed Abdul-Rahmon (1415 / 1995). "An Approach to the Stylistic Appraisal of Arabic Poetry of Nigerian Ulama" (Nijer Bilginlerinin Arap Şiirinin Üslûpbilimsel Değerlendirmesine Bir Yaklaşım), *Islamic Studies*, Vol. 34, No. 3, Autumn, pp. 315-326.

⁸⁶ Bkz. Khusrav Farshidvard (1378 / 1999). "Sabk-shinasi dar Iran" (İran'da Üslûpbilim), *Dar Barah-i Adabiyat va Naqd-i Adabi*, Tehran: Amir Kabir, Vol. II, pp. 708-709.

⁸⁷ Bkz. Turgay Şafak (2005-2007). *Tash h-i ntikâd -yi D vân-, evket-i Buhârâ* [Şevket-i Buhârâ'nın Dîvânı'nın Tenkitli Tashihi], Risâle-i Duktora, Tahrân / İnan: Dânişgâh-ı Tahrân, Dânişgeh-i Hüner ü Ulûm-ı İnsânî, Zebân ü Edebiyat-ı Fârisî, 2005-2007 / Duktora Tezi, Tahrân / İnan: Tahrân Üniversitesi, Beşerî Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü. *Bu tezin Birinci Bölümünde genel olarak edebiyatta üslûplar ve Fars edebiyat, tarihinde üslûplar, n geli imi hakk,nda bilgi verildikten sonra sebk-i hind (Hint üslûbu) üzerinde durulmu tur. Bu nedenle, bu çal, ma, Farsçada üslûp ve/veya üslûpbilim konusunda önemlidir. Ayrıca bkz. Bahar Mete (2006). Celâl-i Âl-i Ahmedân Eserleri ve Edebî Üslûbu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 116 s.

⁸⁸ Bkz. Derya Örs (2001). "Celâl-i Âl-i Ahmed, Hayatı, Eserleri ve Üslûbu Üzerine Bir İnceleme", *Nüsha, arkiyat Ara t,rmalar, Dergisi / A Journal of Oriental Studies*, Yıl: 1, S. 1, Bahar, ss. 46-54.

“Fars Dili ve Edebiyatında üslûp üzerinde bilimsel olarak ilk defa Melikü’ş-Şu’arâ Bahar”⁹⁰ *Sebk-şin s y T r h-i Tetavvur-i Nesr-i F rs*⁹¹ adlı eserinde durmuşmuştur. “Daha sonra kapsamlı bir çalışma Sîrûs Şemîsa tarafından *Küllîyy t-ı Sebkşin s* (Tahran, 1372 hş)⁹² ve *Sebkşin s-i Şî’r* (Tahran, 1374 hş)⁹³ adlı çalışmalarla ortaya konmuştur. Bânû Nusret Tecrübekâr’ın *Sebk-i Şî’r der ‘Asr-ı K c riyye’*’inde (Tahran, 1350 hş)⁹⁴ üslûp özellikleri belirli bir dönemle sınırlı bir biçimde incelenmiştir. Mahmûd ‘Abâdiyân’ın *Der med ber Sebkşin s der Edebiyy t* (Tahran, 1372 hş.)⁹⁵. Muhammed Gulâm Rızâyî’nin *Sebkşin s-i Şî’r-i F rs ez Rûdek ta Ş mlû* (Tahran, 1377 hş.)⁹⁶ adlı eserleriyle bu alanda çalışmalar devam etmiştir.”⁹⁷ Ayrıca, Ahmed Temîmdârî’nin İngilizce’ye de çevrilen *İran Kitabı: Fars Edebiyatı Tarihi: Okullar, Devirler, Üslûplar ve Edebî Türler* (Kitâb-ı İrân: Târîh-i Edeb-i Pârsî: Mektebhâ, Devrehâ, Sebkhâ ve Envâ’-ı Edebî / The Book of Iran: A History of Persian Literature: Schools, Periods, Styles and Literary Genres) adlı eserinin “Bölüm 3. Fars Edebiyatında Poetik Üslûplar”⁹⁸ ve “Bölüm 4. Fars Nesir Üslûpları”⁹⁹ kısımları, doğrudan konumuzla ilgilidir.

Adnan Karaismailoğlu ve İsmet Şanlı’nın müşterek kaleme aldıkları bir yazıda “Fars Edebiyatında Görülen Üslûplar” başlığı altında önemli bilgiler verilmektedir.

“Ortak özelliklere ve anlatım tarzlarına sahip belirli bir çağdaki şairleri ve eserleri sınıflandırmak amacıyla ele alındığında Farsça şiirde İslam’dan sonra başlıca birkaç üslûp öne çıkmaktadır.

Türkistan/Horasan Üslûbu: Bu üslûp, IX. Yüzyılın ikinci yarısı ile XII. Yüzyıllar arasında eser veren Horasan ve Maverâünnehir (Batı Türkistan) şairlerinin hamasi bir ruhla sade, tabii, akıcı ve dış dünyayı gerçekçi olarak anlatan tarzını temsil etmektedir. Arapça kelime ve terkipleri daha az kullanan ve daha çok mehdiye konulu kaside nazım şeklini tercih eden bu dönem şairlerinden bazıları şunlardır: İlk büyük şair *Rûdekî* (öl.941), *Şeh-nâme*’nin yazarı *Firdevsî* (öl.1020), *Ferruhî* (öl.1038), *Minûçihri* (öl.1040), *Nâsır-ı Hüsrev* (öl.1088), *Mes’ûd-i Sa’d-i Selmân* (öl.1021), *Emîr Mu’izzî* (öl.1024-1127) yıllarında, ilk büyük mutasavvıf şair *Senâî-i Gaznevî* (öl.1131) ve rübâ’ileriyle ünlü *Ömer Hayyam* (öl.1132)’dir.”¹⁰⁰

Muhammed Hüseyin Şehriyar ise bu ekol hakkında şu tespitlerde bulunmuştur: “Daha çok hamasi şiirler için uygundur. Saray mensuplarının, kumandanların ve askerlerin ifadelerinde olduğu gibi emreder bir havası ve silahşörce söz edası vardır. Elbette kendine has kelime, ıstılah ve cümle kuruluşlarına da sahiptir. Bunun da anlaşılabilmesi, sadece Horasan

⁸⁹ Muhammed Hüseyin Şehriyâr (1380 h. / 2001). “Sebkhâ ve Mektebhâ-yi Şî’r-i İrân”, *Dîvân-, ehriyâr*, 20.bs., Tahran, C. 1, ss. 78-89; A.mlf. (2005). “İrân Şiirinde Üslûp ve Ekoller” (Çev. Fahrettin Coşkun), *Nüsha, arkiyat Ara t,malar, Dergisi / A Journal of Oriental Studies*, Yıl: 5, S. 16, Kış, ss. 131-142.

⁹⁰ Saadettin Kocatürk (1987). “Fars Dili ve Edebiyatında Nesir Türleri ve Üslûp Özellikleri”, *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Co rafya Fakültesi Dergisi*, C. 31, S.-12, Ankara, ss. 263-291. Ayrıca bkz.:Muhammad Taqi Bahar (1369/1990). *Sabk-shinasi ya Tarikh-i Tatavvur-i Nasr-i Farsi* [Üslûpbilim veya Fars Nesrinin Gelişim Tarihi], 3 vols., 5th reprint, Tehran: Amir Kabir; Wali Ahmadi (2004). “The Institution of Persian Literature and the Genealogy of Bahar’s Stylistics” (Fars Edebiyat Kurumu ve Bahar’ın Üslûpbilim’inin Şeceresi), *British Journal of Middle Eastern Studies*, Vol. 31, Nu. 2, November, pp. 141-152.

⁹¹ Bkz. Melikü’ş-Şu’arâ Bahar (1321 / 1942). *Sebk- in s y T r h-i Tetavvur-i Nesr-i F rs* [Üslûpbilim veya Fars Nesrinin Gelişim Tarihi], C. I-III, Tahran.

⁹² Sîrûs Şemîsa (1372 hş. / 1993 m.). *Küllîyy t-, Sebk in s* [Genel Üslûpbilim], Tehran: İntişârât-ı Firdevs.

⁹³ Sîrûs Şemîsa (1374 hş. / 1995 m.). *Sebk in s-i iør* [Şiir Üslûpbilimi], Tehran: İntişârât-ı Firdevs.

⁹⁴ Bânû Nusret Tecrübekâr (1350 hş. / 1981 m.). *Sebk-i iør der ‘Asr-, K c riyye* [Kaçarlar Çağı Şiir Üslûbu], Tahran.

⁹⁵ Mahmûd Abâdiyân (1372 hş. / 1993 m.). *Der med der Sebk in s der Edebiyy t* [Edebiyat Üslûpbilimine Giriş], Tehran: Mû’essese-i Evâ-yı Nûr.

⁹⁶ Muhammed Gulâm Rızâyî (1377 hş. / 1999 m.). *Sebk in s-i iør-i F rs ez Rûdek ta mlû* [Rûdekî’den Şâmlû’ya Kadar Fars Şiir Üslûpbilimi], Tehran: Kitâbhâne-i Tahûrî.

⁹⁷ Adnan Karaismailoğlu (2012). “Fars Edebiyatı(nda Üslûp)”, *Türkiye Diyanet Vakfı, sl m Ansiklopedisi*, C. 42, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s. 386.

⁹⁸ Bkz. Ahmad Tamîmdârî (1381 / 2002). “Chapter 3. Poetic Styles in Parsian Literature” (Bölüm 3. Fars Edebiyatında Poetik Üslûplar), *The Book of Iran: A History of Persian Literature: Schools, Periods, Styles and Literary Genres* [ran Kitab.: Fars Edebiyat, Tarihi: Okullar, Devirler, Üslûplar ve Edebî Türler], Translated by İsmâ’il Salâmî, Center for International Cultural Studies, Tehran: Alhoda International Publishers, pp. 71-102.

⁹⁹ Bkz. Ahmad Tamîmdârî (1381 / 2002). “Chapter 4. Parsian Prose Styles” (Bölüm 4. Fars Nesir Üslûpları), *The Book of Iran: A History of Persian Literature: Schools, Periods, Styles and Literary Genres* [ran Kitab.: Fars Edebiyat, Tarihi: Okullar, Devirler, Üslûplar ve Edebî Türler], pp. 103-114.

¹⁰⁰ Adnan İsmailoğlu – İsmet Şanlı (2011). “2.Ünite: Arap ve Fars Edebiyatları / Fars Edebiyatında Görülen Üslûplar”, *VIII-XIII. Yüzyıllar Türk Edebiyatı*, [Ed. Kemal Yavuz – İsmet Şanlı], 1.bs., Eskişehir: TC.Anadolu Üniversitesi Yayın No: 2367, Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 1364, s. 44.

şairlerinin eserlerindeki şiir ve mütalaa örnekleriyle mümkündür. Bu üslûpta şiirin sağlamlığı, genelde zerafet ve letafet üzerinde yoğunlaşır. Latif ve zarif kelimelerin seçiminde fazla sınırlayıcı değildir.”¹⁰¹

“*Irak/Selçuklu Üslûbu*: Selçukluların tarih sahnesine çıkışıyla Azerbaycan ve Irak-ı Acem bölgelerine yayılan şiir, toplumda yer edinen dinî ilimler vetasavvufî anlayışında etkisiyle büyük bir değişime uğrayarak yeni özellikler kazandı. Bu üslûp, XII. Yüzyılın ikinci yarısından XV. Yüzyılın sonlarına uzanan bir zaman diliminde hakim oldu. Arapça kelime ve terimlerin çoğaldığı, bilimsel kavramların ve izahların yer bulduğu bu dönemin şiirinde *Enverî* (öl.1168) ve *Zâhir-i Fâryâbî* (öl.1201) gibi şairlerin sanatlı ve mübalağalı kasideleri yanında zarif, aşıkane ve lirik gazeller de yazıldı. Mesnevî nazım şekli de özel bir konuma geldi. Azerbaycan’da *Nizâmî* (öl.1214) ve *Hâkânî* (öl.1199), Irak-ı Acem’de *Cemâleddin-i İsfahânî* (öl.1192) ve oğlu *Kemaleddin-i İsfahânî* (öl.1237) bu üslûbun öncüleri olurken, *Sa’dî* (öl.1292) ve *Hâfız* (öl.1390) kalıcı ve etkileyici isimler olarak öne çıktı. *Câmî* (öl.1492) ise bu geleneğin son büyük temsilcisi kabul edilmektedir. Dinî, tasavvufî ve ahlakî düşüncelerini şiirlerine başarıyla aktaranlar arasında ise *Attar* (ö.1221), *Fahreddin-i Irakî* (öl.1289) ve en önemlisi *Mevlânâ* (öl. 1273) bulunmaktadır.”¹⁰²

Bu üslûp, “aşk, irfan ve öğüt içeren şiirler için daha uygundur. Yumuşak, tatlı, irfani ve tasavvufi bir ruha sahiptir. Kelimelerin seçiminde şairi tamamen latif ve alışılmış olanlarla sınırlar.”¹⁰³

Hint Üslûbu:¹⁰⁴ “İran bölgesinde Safavîlerin, Hindistan’da Babür Devleti’nin kurulma yıllarından sonra giderek ilgi gören bu şiir akımı için bazı İranlı araştırmacılar İsfahan üslûbu adını da kullanmaktadır. XVI. yüzyıl başlarından XVIII. yüzyılın ortalarına kadar etkin olmuştur. Timurlu devletinin varislerinden Bâbü (sal.1526-1530), şairlere yeni imkânlar hazırladı. Şiir bir yandan saraydan uzaklaşıp meslek sahipleri ve halk arasında yer bulurken, diğer yandan gerileyen medrese eğitimi sebebiyle de ilmi tabir ve bilgiler şiirden uzaklaştı. Şiir giderek ince hayaller, garip teşbihler, yeni mazmunlar ve bilinmeyen kelimelerle buluştu. Günlük deyişler, tecrübe ve bilgiler şiire aktarıldı. Önde gelen şairleri *Kelîm* (öl.1651), *Sâib* (öl.1676?), *Tâlib-i Âmulî* (öl.1626?), *Urfî-i Şirâzî* (öl.1590-1591) ve *Bidil* (öl.1720)’dir.

Geriye Dönüş Üslûbu: Mazmun arayışında yeniliğini kaybedip doğallıktan uzaklaşan, anlaşılmaz teşbih ve istiarelerle dolan ve muammaya dönüşen Hint üslûbuna muhalefet olarak doğdu. XIX. yüzyılda gelişerek XX. yüzyılın başlarına kadar uzanan bu üslûp Şiraz, İsfahan ve Horasan bölgelerinde ilgi gördü. Bu üslûbun önde gelen şairleri *Sabâ* (öl. 1823), *Neşât-ı İsfahanî* (öl.1828), *Kâânî-i Şirâzî* (1835-1836), *Furûğî-i Bistâmî* (öl.1857), *Surûş-i İsfahanî* (öl.1868), *Yagma-i Cendekî* (öl.1860) ve *Şeybânî* (öl.1888)’dir.

Yukarıda sıralanan üslûplar arasındaki geçiş zamanlarını, ayrıca farklı üslûp veya dönem adlarıyla isimlendirme ihtiyacı da duyulmuştur. Örnek olarak Sâmânîler zamanındaki üslûba *Sebk-i Türkestânî*, Gazneliler dönemi ile Selçukluların ilk yılları için *Sebk-i Horasânî*, Irak Üslûbu’na geçilirken, yani XII. yüzyıl için *Ara Dönem Üslûbu* veya aynı dönemde İran’ın batısı için *Azerbaycan Üslûbu*, Irak Üslûbu’ndan Hint Üslûbu’na geçiş dönemi için ise *Mekteb-i Vukû’* (XVI. yüzyıl) adlarının kullanıldığı görülür.

Meşrutiyet dönemi şiir anlayışından sonra Farsçada “*Yeni Şiir Üslûbu*” adıyla yapıda ve muhtevada yeniliklere gidilirken, diğer yanda Mevlânâ, Sa’dî, Hâfız vb. klasik dönem şairler okunmaya ve örnek alınmaya devam edildi. Batı medeniyeti ve edebiyatıyla başlayan temaslar

¹⁰¹ Muhammed Hüseyin Şehriyâr (2005). “İran Şiirinde Üslûp ve Ekoller” (Çev. Fahrettin Coşkun), *Nüsha, arkiyat Ara t,rmalar, Dergisi / A Journal of Oriental Studies*, s. 134.

¹⁰² Adnan İsmailoğlu – İsmet Şanlı (2011). “2.Ünite: Arap ve Fars Edebiyatları / Fars Edebiyatında Görülen Üslûplar”, *VIII-XIII. Yüzyıllar Türk Edebiyatı*, [Ed. Kemal Yavuz – İsmet Şanlı], ss. 44-45.

¹⁰³ Muhammed Hüseyin Şehriyâr (2005). “İran Şiirinde Üslûp ve Ekoller” (Çev. Fahrettin Coşkun), *Nüsha, arkiyat Ara t,rmalar, Dergisi / A Journal of Oriental Studies*, s. 135.

¹⁰⁴ Başka çalışmaların yanında bu konuda bkz. Kamer Âryân (2005). “Fars Şiiri’nin Seyri İçinde Hindî Adıyla Meşhur Üslûbun Ortaya Çıkışı ve Özellikleri” (Çev.: İsrail Babacan), *Nüsha, arkiyat Ara t,rmalar, Dergisi / A Journal of Oriental Studies*, Yıl: 5, S. 18, Yaz, ss. 83-98.

sonucunda İran'da edebî muhitler hikâye, roman ve tiyatro gibi edebî türlere de ilgi duyuldu. Hatta XX. yüzyılın başlarında şiirde klasik kalıpların dışına bile çıkılmaya başlandı.

Farsça nesirde de birbiriyle farklılaşan dönemler oluşmuştur. Başlangıçta, yani IX. yüzyıl sonlarından XI. yüzyılın ortalarına kadar (Sâmâniler dönemi) nesir sade, sanatsız ve kolay anlaşılır, sonraki dönemlere göre daha az Arapça kelimeye yer verildi. Daha sonra XI. Yüzyılın ortalarından XII. yüzyıl ortalarına kadar (Gazneli ve Selçuklu Dönemi) dilde cümleler uzadı ve Arapça kelimeler çoğaldı. XII. yüzyılın ikinci yarısında (II. Selçuklu ve Harzemşahlar Dönemi) şiirde sanat, seci ve Arapça kelimeler gittikçe arttı. XIII. yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar hakim olan nesir (Irak Üslûbu – Sanatlı Nesir Dönemi) sanatlı ve tekellüflü (= anlaşılması zor) bir hüviyete büründü. XIX. yüzyılda *Geriye Dönüş Üslûbu*, nesirde de bir miktar etkili olmuş ve daha sonra yazıda sadelik ve konuşma dili tercih edilmiştir.¹⁰⁵

Bu konuda yabancı dillerde kaleme alınmış makalelere de rastlanılmaktadır. Örneğin, Esmail Zare Behtash ve Parvaneh Qassemi'nin ortaklaşa kaleme aldıkları "*Üslûpbilimsel Teknikler ve Hafız'ın Bir Şiirine Uygulaması*"¹⁰⁶ şeklinde dilimize tercüme edilebilecek makale önemlidir.

c-Türk Edebiyatında Üslûp ve/veya Üslûpbilim

Bu bağlamda, daha önce ifade edildiği gibi¹⁰⁷, kökeni Latincedeki "*stilus*'a ve Grekçe '*stylos*'a dayanan, Batı dillerinden Fransızcada "*stilistique*", İngilizcede "*style* veya *stylistics*", Almancada "*stilistik*", Arapçada "*üslûb = اسلوب*" veya "*üslûbiyyât = اسلوبيات*" veyahut "*el-üslûbiyye = الاسلوبية*" olan kavram, Türkçede Arapçadan geçmiş alıntı bir kelime olarak hem "*üslûp*" veya "*üslûbiyyât*" hem de "*üslûp, biçem, deyiş, özanlatı*" veya "*üslûp bilgisi, üslûpbilim, biçembilim, deyişbilim*" ile karşılanmaktadır.

İslâmiyet'ten önceki Türk edebiyatının önemli yazılı örneklerini oluşturan Köktürk metinleri ve bunlar üzerine yapılan çalışmalar bir yana bırakılırsa¹⁰⁸, ortak bir medeniyet ve kültürün ürünü olan İslâmî Türk edebiyatında başlangıcından Tanzimat devrine kadar *belâğat* etkili olmuş, Batılılaşma hareketlerinin siyasal, sosyal ve edebî alanda tesirlerinin başladığı Tanzimat devri edebiyatından itibaren ise edebiyatta *retoriğe* doğru bir kayış ve yöneliş ortaya çıkmıştır. Bu durumu eserinin adıyla da simgelemiş olan Kazım Yetiş'in daha önce makale olarak yayımlayıp daha sonra kitaplaştırdığı *Belâğattan Retoriğe*¹⁰⁹ adlı çalışmasından izlemek mümkündür.

Buna yakın bir değerlendirmeyi "*Üslûp kavramının Türkçe'de Batılı bağlamıyla bir 'edebiyat teorisi' kavramı olarak ortaya çıkışı XIX. yüzyılda edebiyattaki yenileşme sürecinde gerçekleşmiştir*"¹¹⁰ cümleleriyle yapan Alim Kahraman, ardından Eski Türk Edebiyatı kategorisi içinde değerlendirilen üslûp bahsine geçer.

Kahraman'ın verdiği bilgiye göre, İslâmî Türk edebiyatı kategorisinde değerlendirilen, "... divan şiiri döneminde, hem şuara tezkirelerinde tezkireciler tarafından hem de başta gazeller olmak üzere şiir içinde bizzat şairler tarafından -belâğat¹¹¹ kelimesi yanında-, "*şiirde tutulan yol*" anlamıyla *üslûp, tarz, edâ, vâdî, şîve* gibi kelimeler kullanılmıştır.

¹⁰⁵ Adnan İsmailoğlu – İsmet Şanlı (2011) "2.Ünite: Arap ve Fars Edebiyatları / Fars Edebiyatında Görülen Üslûplar", *VIII-XIII. Yüzyıllar Türk Edebiyatı*, [Ed. Kemal Yavuz – İsmet Şanlı], ss. 44-45.

¹⁰⁶ Esmail Zare Behtash and Parvaneh Qassemi (2013). "Stylistic Techniques and Their Application to a Poem by Hafız" (Üslûpbilimsel Teknikler ve Hafız'ın Bir Şiirine Uygulaması), *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, Vol. 5 Nu. 7, pp. 918-9126.

¹⁰⁷ Bkz. Adem Çalışkan (2014). "Üslûp ve Üslûpbilim Üzerine-1: İlk Belirlemeler / On Style and Stylistics-1: Preliminary Orientations", *Uluslararası Sosyal Ara tırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Volume: 7, Issue: 34, 15 October, ss. 33-34.

¹⁰⁸ Bkz. Leyla Uzun (Subaşı) (1992). *Köktürk Metinleri Üzerine Bir Metindilbilimsel Çal, ma: Kullan, mbilimsel ve Biçembilimsel Görünümleriyle*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 227 s.

¹⁰⁹ Bkz. Kazım Yetiş (2006). *Belâ attan Retori e*, 1. bs., İstanbul: Kitabevi Yayınları, XXVIII+546 s.

¹¹⁰ Alim Kahraman (2012). "Türk Edebiyatı(nda Üslûp)", *Türkiye Diyanet Vakf, slam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 42, s. 387.

¹¹¹ Bkz. Turgut Koçoğlu (2014). "Divân Şâirlerinin Gözüyle Belâğat I / Diwan Poets' Perception of Rhetoric I", *Uluslararası Sosyal Ara tırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Vol. 7, Issue 31, 16 Nisan, ss. 158-174.

Tezkirelerde divan şairlerinin şairlik gücünü, şiirdeki tarzlarını, söyleyişlerindeki orijinal yanları ayırt etmek üzere kaydedilen kalıplaşmış ifadeler içinde “tarz-ı şi’r, tarz-ı hâs, tarz-ı Necâtî, Nevâyî tarzı, tarz-ı dil-firîb, üslûb-ı nazm, üslûb-ı makâl, üslûb-ı Acem, üslûb-ı acîb, vâdî-i sühan, tarik-i şîâr, güzel eda” gibi tabirlere rastlanmaktadır¹¹².

Yine divan şairleri özellikle gazellerinin mahlas beyitlerinde kendilerinden söz ederken üslûp bağlantılı bazı ifadeler kullanır:¹¹³

Bâkiyâ tarz-ı şi’r böyle gerek
Hem zarîfâne hem lewendâne¹¹⁴

Bâkî

Sözü reng n-ed etmek Hayâlî ihtirâ’ıdır
Horasan ehli sanmasın bunu tarz-ı Nev y¹¹⁵

Hayâlî Bey

Bu tarz-ı h sa ey Nef’î yine sûret veren sensin
Nazîre söyleyenler ekseri efsâne yazmışlar¹¹⁶

veya

Sözde nazîr olmaz bana ger olsa âlem bir yana
Pür tumturak u hoş-ed ne Hâfız’am ne Muhteşem¹¹⁷

Nef’î

Nev’iyâ nazm içre icâd eyledin bir tarz-ı h s
Rûm’u kurtardın Acem eş’ârına taklîdden¹¹⁸

Nev’î

Fars’un erbâb-ı nazmı görse üslûbum benüm
Şâ’ir-i Rûmun olurdu Nev’iyâ hâk-i deri¹¹⁹

Nev’î

Tarz-ı selefte takaddüm ettim
Bir başka lisan tekellüm ettim
Zannetme ki şöyle böyle bir söz
Gel sen dahi şöyle bir söz¹²⁰

Şeyh Gâlib

derken sadece övünmüyor, bu övünmeyi hak edecek bir dil gücüyle söyleyişlerinin orijinal olduğunu, şiirde yeni bir vadi açtıklarını da ifade ediyor, bunu ispat etmek için kendilerini başka milletlerin şairleriyle veya diğer meslektaşlarıyla karşılaştırıyordu. Nâbî de,

¹¹² Bu konu ile ilgili bir tez çalışması için bkz. Mustafa Durmuş (2007). *Osmanlı, Sahas, Türkçe air Tezkirelerinin Üslûp Özellikleri*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı. Münşeâtlara ve mesnevîlere bu açıdan bir yaklaşım için bkz. H.Dilek Batıslam (2013). “Tokatlı Ebubekir Kânî’nin Münşe’ât’ında Üslûp Yerine Kullanılan Kelimeler”, *Türklük Bilimi Ara tırmalar, / Journal of Turkology Research*, Yıl: 18, S. 38, Bahar, ss. 45-60; Selami Ece (2004). “Mesnevîlerde Öyküleme Özellikleri ve Üslûp”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Ara tırmalar, Enstitüsü Dergisi*, S. 24, Erzurum, ss. 11-24.

¹¹³ Bu konu ile ilgili bir tez çalışması için bkz. Fatma Güzey (2000). *Bazı Divanlardaki Üslûpla İlgili Kelimelerin De erlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 201 s.

¹¹⁴ Bâkî (1994). “(Gazel) 471”, *B k D v n, ó Tenkitli Basım* [Haz. Sabahattin Küçük], 1.bs., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 393.

¹¹⁵ Hayâlî Bey (1992). (Gazel) 84”, *Hay l Divan*, [Haz. Ali Nihat Tarlan], 1.bs., Ankara: Akçağ Yayınları, s. 118.

¹¹⁶ Nef’î (1993). “(Gazel) 30”, *Nefö Divan*, [Haz. Metin Akkuş], 1.bs., Ankara: Akçağ Yayınları, s. 295.

¹¹⁷ Nef’î (1993). “Der Medh-i Sultân Murâd Hân Aleyhirrahmeti ve’l-Gufrân”, *Nefö Divan*, [Haz. Metin Akkuş], s. 96.

¹¹⁸ Nev’î (1977). “(Gazel) 349/7”, *Nevâ Divân.*, Tenkitli Basım [Haz. Mertol Tulum – Ali Tanyeri], 1.bs., İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, s.

¹¹⁹ Tarafımızca ilave edilen bir beyit için bkz. Nev’î (1977). “(Gazel) 517/5”, *Nevâ Divân.*, Tenkitli Basım [Haz. Mertol Tulum – Ali Tanyeri], s.

¹²⁰ Şeyh Gâlib (1992). “Fahriyye-i Şâirâne”, *Hüsn ü A k* [Haz. Orhan Okay – Hüseyin Ayan], 2.bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 347.

Hüsn-i ta'bir verir ma'niye hüsn-i diğ^{er}
Şevket-i hüsn^e çok imdâdı olur *üslûbun*¹²¹

der. Nedîm ise,

Ma'lûmdur benim sühanım mahlas istemez
Farkeyler anı şehrimizin nükte-dânları¹²²

derken zekâ sahiplerinin anlayabileceği şiir tarzının bulunduğunu ileri sürer.

Fuzûlî'nin kendine özgü şairaneliğini ifade etmek için Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kullandığı, "Az çok muhtar bir eyalete benzer" sözleri, ortak bir mazmun sistemi içinde bile güçlü bir şairin kendine has şiir dilinden söz edilebileceğini göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Divan şiiri değerlendirilirken önde gelen temsilcilerinin belirginlik kazanmış şiir söyleyiş edaları yanında uzun sayılacak bu şiir dönemi içindeki bazı üslûp hareketlerinden de söz edilmiştir:¹²³

Temsilcileri arasında Necâtî Bey, Ahmed Paşa, Bâkî, Hayâlî Bey, Zâtî ve Fuzûlî'nin¹²⁴ yer aldığı *klasik üslûp*,

Nef'î¹²⁵, Fehîm-i Kadîm, Nâilî, Neşâtî, Nâbî ve Şeyh Gâlib¹²⁶ gibi şairler üzerinde etkili olan *Sebk-i Hind*,¹²⁷

Nâbî ekolü olarak da bilinen ve Sâbit, Mustafa Sâmî Bey, Seyyid Vehbî, Koca Râgıb Paşa gibi temsilcileri bulunan *hikem tarz*,¹²⁸

Kökleri Necâtî'ye kadar indirilen ve diğ^{er} üslûp hareketlerinde adı anılan birçok şairle beraber Türkî-i basît yönelimini de içine alan, ancak en fazla Nedîm'le özdeşleştirilen mahallileşme cereyanı divan şiiri içindeki belli başlı üslûp hareketleridir.

Divan şairlerinin nazîrecilik geleneği içinde yüzyılların birikimini aşmaya çalışma gayretleri zamanla onları yeni üslûp ve tarz arayışlarına yöneltmiş bir "reh-i nâ-refte" (gidilmemiş yol) yahut "tarz-ı nev-edâ (yeni söyleyiş üslûbu) benimsemelerine kapı aralamıştır. Bu tür kişisel üslûp arayışları usta şairler tarafından sistemleştirilecek bir mükemmellekle uygulanmıştır. Fuzûlî'nin âşıkâne, Bâkî'nin rindâne, Nedîm'in şühâne, Nâbî'nin hikemiyâne,

¹²¹ Nâbî (1292 / 1875). *Dîvân-, Nâbî*, İstanbul: Şeyh Yahya Efendi Matbaası, s. 116; Recâi-zâde Mahmud Ekrem (1299 / 1881). *Tadîm-i Edebiyat*, İstanbul: Mihrân Matba'ası, ss. 62-63; Nâbî (1997). "(Gazel) 422", *N b D v n*, [Haz. Ali Fuat Bilkan], 1.bs., İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, C. II, s. 779.

¹²² Nedîm (1972). "(Gazel) CXLVII", *Nedîm Divan*, [Haz. Abdülbâki Gölpinarlı], 2.bs., İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri Koll. Şti, s. 331.

¹²³ Bu konuda bkz. Şener Demirel (2009). "XVII. Yüzyıl Klasik Türk Şiirinin Anlam Boyutunda Meydana Gelen Üslûp Hareketleri: Klasik Üslûp - Sebk-i Hindî - Hikemî Tarz - Mahallileşme", *Turkish Studies / International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Vol. 4/2, Winter, ss. 279-306.

¹²⁴ Bkz. Mine Mengi (2000). "Fuzûlî'nin Şiirlerini Kalıcı Kılan Bazı Üslûp Özellikleri", *Divan şiiri Yaz,lar, (Seçme Makale ve Bildiriler)*, 1.bs., Ankara: Akçağ Yayınları, ss. 91-103; Şafak Alibeyli (2014). "Fuzûlî'nin Farsça Divânı'nın Üslûbî Özellikleri", *14th International Language, Literature and Stylistics Symposium (14-17 October 2014)*, zmir içinde.

¹²⁵ Bkz. Mehmet Atalay (1988). *air Nefâ Farsça Divan,an Edisyon Kriti i ve Üslûbu*, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, XV+219+138 s.

¹²⁶ Bkz. İbrahim Gültekin (2011). *Hüsn ü A kân Anlam Dünyas, ve Hüsn ü A k Ba lam.nda eyh Gâlibân Üslûp Özellikleri*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, XVII+1347 s.

¹²⁷ Bkz. İskender Pala (1990). "Divan Edebiyatı", *Ansiklopedik Divan şiiri Sözlü ü*, Ankara: Akçağ Yayınları, C. I-II, ss. 137-38; A.mlf. (1992) "Giriş", *Divan Edebiyat*, İstanbul: Ağaç Yayıncılık Ltd. Şti., s. 26; A.mlf. (1996). "Osmanlı Edebiyatı", *Osmanlı Ansiklopedisi, Tarih / Medeniyet / Kültür*, İstanbul: İz Yayıncılık, C. 4, s. 167; Halil Toket (1996). "Sebk-i Hindî (Hind Üslûbu)", *İmî Ara t,rmalar*, S. 2, İstanbul, ss. 141-150; Kamer Âryân (2005). "Fars Şiiri'nin Seyri İçinde Hindî Adıyla Meşhur Üslûbun Ortaya Çıkışı ve Özellikleri" (Çev. İsrâfil Babacan), *Nüsha, arkiyat Ara t,rmalar, Dergisi*, Yıl: 5, S. 18, Yaz, ss. 83-98; Hatice Aynur – Müjgan Çakır – Hanife Koncu (2006). *Sözde ve Anlamda Farklı,la ma: Sebk-i Hindî: 29 Nisan 2005, Bildiriler*, 1.bs., İstanbul: Turkuaz Yayınları, 242 s.; Ali Fuat Bilkan – Şadi Aydın (2007). *Sebk-i Hindî ve Türk Edebiyat,nda Hint Tarz*, İstanbul: 3 F Yayınları, 254 s.; İsrâfil Babacan (2010). *Klâsik Türk şiirinin Son Bahar, Sebk-i Hindî (Hint Üslûbu)*, Ankara: Akçağ Yayınları, 420 s.

¹²⁸ Bkz. Mine Mengi (1987). *Divan şiirinde Hikemî Tarz,n Temsilcisi Nâbî*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu / Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 149 s.; Hüseyin Yorulmaz (1996). *Divan Edebiyat,nda Nâbî Ekolü, Eski irde Hikemiyat*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 503 s.

Şeyh Gâlib'in mutasavvıfâne edâları kendilerinden sonraki şairler tarafından örnek birer üslûp kabul edilerek taklide çalışılmıştır."¹²⁹

Eski Türk edebiyatında üslûp, görüldüğü gibi 'şiir üslûbu' ve 'nesir üslûbu' olarak iki kategoriye ayrılmaktadır. Genel olarak konu ile ilgili kaynaklarda Divan nesri üzerine üçlü bir ayırım yapılarak bilgiler aktarılmaktadır. Halk nesrinden ayrı gelişmiş olan Divan nesrinde üç ayrı üslûp ortaya çıkmıştır. Bunlar, 'edebî nesir', bir başka ifadeyle 'inşâ', 'öğretici nesir' ve 'tarih nesri'dir. Bazı eserlerde bunlar, 'sade nesir', 'orta nesir' ve 'süslü nesir' adlarıyla verilir. Bunlar, nesir üslûbunun o devirlerde geçerli olan kategorilerini ifade eder¹³⁰. Bu nesir üslûbu, Andreas Tietze tarafından Gelibolulu Mustafa Âlî'nin nesir üslûbundan hareketle ele alınmış ve incelenmiştir¹³¹.

Burada kadar verilen bilgilerden anlaşılacağı gibi, Eski Türk Edebiyatı ve İslâmî Türk Edebiyatı adı verilen kategori içinde Türk edebiyatında 'üslûp' kelimesi var ve kullanılmaktadır.

İslâmiyet öncesi Türk edebiyatı devirlerinden başlayıp günümüze kadar gelen Türk halk edebiyatında pek çok konu gibi üslûp konusu da göz ardı edilemeyecek bir öneme sahiptir. Anonim, Aşık ve Tekke/Tasavvuf edebiyatları şeklinde üçlü bir ayırma sadık kalınarak değerlendirilen bu edebiyatta kullanılan dil ve üslûp, temsilcilerinin çağları aşan eserleriyle günümüze kadar ulaşmasını sağlayan temel nedenlerden biridir. Dillerden düşmeyen dil ve üslûp özelliği ile Anonim Türk halk edebiyatı kategorisine dahil anonim parçaları yanında, Aşık edebiyatının özel incelemelere konu olan dil ve üslûbu¹³², Tekke ve Tasavvuf edebiyatının en önemli temsilcilerinden biri olan Yunus Emre'in konu ile ilgili görüşlerini dile getiren¹³³ aşağıdaki beyitleri teori ve pratiği birleştiren örnek olarak dikkati çeker:

Kelecı bilen kişünün yüzini ağ ide bir söz
Sözi bişürüp diyenün işini sağ ide bir söz
Söz ola kese savaşı söz ola bitüre başı
Söz ola agulu aşı balıla yağ ide bir söz
Kelecilerün bişürgil yaramazunu şeşürgil
Sözün usıla düşürgil dimegil çağ ide bir söz
Gel ahî iy şehriyârı sözümüzü dinle bâri
Hezâr gevher ü dînârı kara toprak ide bir söz
Kişi bile söz demini dimeye sözün kemini
Bu cihân Cehennem'ini sekiz uçmag ide bir söz
Yüri yüri yolunıla gâfil olma bilünile
Key sakın key dilünile cânına dâg ide bir söz
Yûnus imdi söz yatından söyle sözi gâyetinden
Key sakın o şeh katından seni irag ide bir söz¹³⁴

¹²⁹ Alim Kahraman (2012). "Türk Edebiyatı(nda Üslûp)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 42, s. 387. Bu konuda bkz. Pervin Çapan (1994). "Divan Şairinin Üslûbuna Dair", *Tuncer Gülensoy Arma an*, [Haz. Ahmet Buran], Kayseri: Bizim Gençlik Yayınları, ss. 174-181.

¹³⁰ Bu konu için bkz. M. Fatih Köksal (1998). "Sinan Paşa'nın Nesri ve Nesir Üslûbu", *Doğru Akdeniz Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyat, Bölümü Dergisi*, S. 1, Gazimoğosa, ss. 83-97; A.mlf. (2005). "Sinan Paşa'nın Nesri ve Nesir Üslûbu", *Klasik Türk İiri Ara tırmalar*, Ankara: Akçağ Yayınları, ss. 81-94; Hatice Aynur, Müjgan Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım (haz.) (2010). *Eski Türk Edebiyat, Çal, malar,-5: Nesrin n as.: Düzyaz,da Dil, Üslûp ve Türler*, İstanbul: Turkuaz Yayınları, 247 s.; Şahin Doğan (2014). "Türk Nesrinde Üslûp Üzerine Birkaç Söz", *7edi klim, Kültür, Sanat, Medeniyet, Edebiyat Dergisi*, S. 288, Mart, ss. 77-78.

¹³¹ Bkz. Andreas Tietze (1973). "Mustafa 'Ali of Gallipoli's Prose Style" (Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Nesir Üslûbu), *Archium Ottomanicum*, Vol. 5, pp. 297-319.

¹³² Bkz. Erman Artun (1999). "Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatında Üslûp", *Edebiyat ve Toplum Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep: AÜ Tömer Gaziantep Şubesi, ss. 23-26.

¹³³ Bu konuda bkz. Tuncer Gülensoy (1991). "Değerlendirmeler: Yunus Emre'nin Şiirlerinde Dil ve Üslûp", *Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 480, Aralık, ss. 493-499.

¹³⁴ Yunus Emre (1990). *Yunus Emre Dîvânı*, Tenkitli Metin [Haz. Mustafa Tatçı], Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, C. II, s. 113.

Bir yazımızda dile getirildiği gibi, “İslâmî Türk Edebiyatının kaynaklarından biri olarak İslâmî Arap edebiyatında milâdî IX. Asırdan itibaren belâğat, edebiyat teorisi ve retorik konularına ilişkin pek çok eser olmasına ve aydınlarımızın bunları (örneğin, Sekkâkî'nin *Miftâhu'l-Ulûm*'unu, Kazvî'nin *Telhîsü'l-Miftâh*'ını¹³⁵, Teftazânî'nin *Mutavvel*¹³⁶ ve *Muhtasar*'ını) medreselerde ders kitabı olarak okutmasına rağmen, bu alanda İslâmî Türk Edebiyatında sınırlı sayıda eser kaleme alınmıştır... Kazım Yetiş'in değerli çalışmalarıyla ortaya konulduğu gibi, “Türk edebiyatında Türkçe olarak yazılmış edebiyat bilgileri veya bazı edebiyat terimlerini izah niteliğindeki ilk kitap, Akkoyunlular zamanında yaşayan Şeyh Ahmed el-Bardahî'nin 1502'de kaleme aldığı *Kitâbü Câmî'i Envâ'i'l-Edebi'l-Fârisî* adlı kitabının “*Fi's-Sanâyi'l-Edebiyye mine'l-Arûz ve't-Ta'miyye*” başlıklı beşinci bölümüdür¹³⁷.

Muslihiddin Mustafa Sürûrî'nin XVI. Yüzyıl ortalarında (1549) kaleme aldığı *Bahru'l-Ma'ârif* de¹³⁸ ise nazım, nesir, kafiye, nazım şekilleri, edebî sanatlar vb. edebiyatla ilgili terimlerin yanında asıl teşbih ve benzetme yönü üzerinde durulur. Eser, Klâsik Edebiyatın mazmun sistemi bakımından önemlidir. Aynı yüzyıl şairi Muidî'nin *Miftâhu'l-Teşbih*'i aynı şekilde Klâsik Edebiyatın hayal ve mazmun anlayışı çerçevesinde sevgilinin uzuvlarının nelere benzetildiği örneklerle açıklanır¹³⁹.

Yine bu alanda, XVII. yüzyıl şairi İsmail Ankaravî'nin *Miftâhu'l-Belâğâ ve Musbâhu'l-Fesâha*'sı¹⁴⁰ ile Müstakimzâde Süleyman Sadeddin Efendi'nin 1773'te kaleme aldığı *Istlâhâtü's-Şi'riyye*'si¹⁴¹ adları alınabilecek eserlerdir.¹⁴² Daha önce ifade edildiği gibi belâğat asırlar boyu medreselerde¹⁴³ bir ders olarak okutulmuş, XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra batı tesirinin

¹³⁵ Ömer b. Ahmed el-Kazvî (1260 / 1844). *Telhîsü'd-Miftâh*, İstanbul: Dâru't-Tibâ'ati'l-Âmire; A.mlf. (trs.). *Telhîsü'd-Miftâh, T.pk.bas,m ó Tercüme* [Haz. Nevzat Yanık, Mustafa Kılıçlı ve Sadi Çöğenli], İstanbul: Huzur Yayın Dağıtım, İstanbul, trs. Ayrıca bkz. Mehmet Yalar (1997). *el-Hatib el-Kazvî ve Belâ at İmindeki Yeri*, Basılmamış Doktora Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Arap Dili ve Belâğatı Bilim Dalı, 171 s.

¹³⁶ Bkz. Sa'deddin Teftazânî (1289 / 1872, 1290 / 1873). *En-Nefâid-Muavvel Tercemetü'd-Telhîs ve'd-Mutavvel* (Terc. Abdünnâfi Efendi), C. I, Bosna: Bosna Vilayet Matbaası, 381 s.; C. II, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 267 s. Ayrıca bkz. Hazer Dursun (1993). *et-Taftazânî ve Arap Dili ve Belâ atındaki Yeri*, Basılmamış Doktora Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Arap Dili ve Belâğatı Bilim Dalı, 114 s.

¹³⁷ Eser hakkında daha geniş bilgi ve metni için bkz. Kâzım Yetiş (2000). “XVI. Yüzyıl Başında Yazılmış Bir Kavâid-i Şiiriyeye Risâlesi”, *Türk Dili ve Edebiyat, Dergisi*, C. 29, İstanbul, ss. 285-343; A.mlf (2006). “Arayışlar Devri Türk Edebiyatının İlk Devirlerinde Belâğat, Edebiyat Nazariyatı, Edebiyat Tarihi ve Antoloji Çalışmaları / 1.Belâğat, Edebiyat Nazariyatı”, *Türk Dünyas, Ortak Edebiyat, / Türk Dünyas, Edebiyat Tarihi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, C. VII, s. 249.

¹³⁸ Bkz. Yakup Şafak (1991). *Sürûri'nin Bahri'd-Maârifâ ve Enisü'd-U âk le Mukâyesesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı; İsmail Güleç (1997). *Bahru'd-Maârifâe Geçen Edebiyat Terimleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı; A.mlf. (2001). “Gelibolulu Muslihiddin Sürûrî, Hayatı, Kişiliği, Eserleri ve Bahrî'l-Ma'ârif İsimli Eseri”, *Osmanl, Ara t,rmalar, / The Journal of Ottoman Studies*, Nr. XXI, İstanbul, ss. 211-236.

¹³⁹ Eserin metni için bkz. İsmail E. Erünsal (1988). “Muidî'nin Miftâhu'l-Teşbih'i”, *Osmanl, Ara t,rmalar, / The Journal of Ottoman Studies*, Nr. VII-VIII, ss. 215-272; Kâzım Yetiş (2006). “1.Belâğat, Edebiyat Nazariyatı”, *Türk Dünyas, Ortak Edebiyat, / Türk Dünyas, Edebiyat Tarihi*, C. VII, s. 249.

¹⁴⁰ Bkz. İsmail Ankaravî (1284 / 1867). *Miftâhu'd-Belâ a ve M,sbâhu'd-Fesâha*, İstanbul: Tasvîr-i Efkâr Matbaası, 218 s.; Fatih Ülken (1990). *eyh smâil Ankaravî'nin Miftâhu'd-Belâ a ve M,sbâhu'd-Fesâha'sı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı; Abdülkadir Summak (1999). *Miftâhu'd-Belâ a ve M,sbâhu'd-Fesâha- Transkripsiyonlu Metin-*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 209 s.

¹⁴¹ Bkz. Harun Tolasa (1986). “18. Yy.da Yazılmış Bir Divan Edebiyatı Terimleri Sözlüğü – Müstakimzâde'nin Istlâhâtü's-Şi'riyyesi”, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyat, Dergisi*, İstanbul, ss. 36-79.

¹⁴² Adem Çalışkan (2011). “Edebiyat Teorisi Üzerine-2: Yöntemleri, Kaynakları ve Tarihçesi / On Literary Theory-2: Its Methodology, Origins and Short History”, *Uluslararası, Sosyal Ara t,rmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Volume: 4, Issue: 16, Winter, s. 111.

¹⁴³ İslâm dünyasında ve Türklerde medreselerin tarihi çok gerilere gider. Selçuklu ve Osmanlılarda medreseler belli kategorilere ayrılır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı ve Cahit Baltacı'nın verdiği bilgilere göre [bkz. (1965). *Osmanl, Devletinin İmiye Te kilat,*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını, s. 1; Cahit Baltacı (1976) *XV-XVI. As,rlarda Osmanl, Medreseleri*, İstanbul: İrfan Matbaası], medreseler, belâğat dersi ve bu derste okutulan kitaplar şöylece şemalaştırılabilir:

	Medrese Adlar,	Ders Ad,	Ders Kitab,
1	Yirmili / Hâşîye-i Tecdîr Medreseleri	Belâğat	Taftazânî'nin <i>Mutavvelâ ve Muhtasar</i> 'ı
2	Otuzlu / Miftâh Medreseleri	Belâğat	Sekkâkî'nin <i>Miftâhu'd-Ulûm</i> 'u ve İbn Hâcib'in <i>Telhîsü'd-Miftâh</i> 'ı
3	Kırkli Medreseler	Belâğat	Cürcânî'nin <i>erh-i Miftâhu'd-Ulûm</i> 'u
4	Hâriç Medreseleri		

başlamasıyla ondan etkilenmiş ve önce kaleme alınan ders kitaplarında ‘kelâm’, daha sonra ‘üslûp’ kavramları ile birlikte devam etmiş, zaman içinde de bütünüyle belâğattan üslûba geçiş sağlanmıştır.

Kazım Yetiş’in verdiği bilgiye göre, “Tanzimattan sonra evvelâ Nâmık Kemal style kelimesini beyân, sonra Süleymân Paşa kelâm diye karşılamış, Recâizâde¹⁴⁴ Mahmûd Ekrem ise bu kelimenin karşılığının ‘üslûb’ olması gerektiğini dile getirmiş ve ‘beyân’ ve ‘ifâde’ kelimeleriyle tamlama kurarak ‘üslûb-ı beyân’ ‘üslûb-ı ifâde’ gibi kullanıldığını göstermiştir. Bu görüş ansiklopedilerde de paylaşılmıştır:

“Tanzimat dönemi Türk edebiyatı içinde teorik alanda üslûp bahsinin ortaya çıkışı 1870-1880 yıllarını bulur. İlk defa Süleyman Paşa, Batılı retorik kitapların “style” konusunu “kelâm” başlığıyla Türk edebiyat teorisi alanına sokar. Ancak asıl açılım Recâizâde Mahmud Ekrem’in *Ta’l m-i Edebiy t’i*yla gerçekleşir...”¹⁴⁵

Ancak bu gelişmenin ön hazırlıkları Encümen-i Daniş’in açış nutkundan tanıdığımız *Sadrızam Mustafa Reşid Paşa*, Avrupalılardan alıp getirdiği “günlük konuşmaya uygun, sade, fikri, güdülen maksadı ve tesiri esas alan”¹⁴⁶ yeni bir üslûptur. Reşid Paşa, bir devlet adamı ve politikacı kimliği yanında aynı zamanda politik üslubun niteliklerini oluşturan bu özelliklere sahip üslubuyla başta Cevdet Paşa ve İbrahim Şinâsi Efendi üzerinde etkiler bırakmıştır.

Tanzimat devri Türk edebiyatının kurucusu ve Birinci Kuşak şair ve yazarı *İbrahim Şin s Efendi*, bizzat kişiliği ile üslûbunu birleştirdiği gibi şiirleri ve makalelerinde sade bir dil ve üslûp kullanmıştır¹⁴⁷. Örneğin, ünlü *Münâcât*’ında muhteva bakımından önemli bir yenilik olmamasına rağmen üslûbu yenidir. Bu yeni üslûp anlayışı, Divan şiiri mazmun ve mecâzlarından sıyrılarak sade bir üslûbu yerleştirme çabasıdır. Ancak, “Bir üslûp ilkin ne kadar yeni olursa olsun, zamanla hususiyetini kaybeder, eskir. Çünkü bir yazar veya şairin üslûpta yaptığı yenilikler, sonraki nesiller tarafından benimsenir. Ve öyle bir netice hasıl olur ki sondan arkaya bakıldığı zaman, bütün bir devre aynı plan içinde görünür. Şinasi’nin başına da böyle bir akıbet gelmiştir. Üslûpta yaptığı yenilikler, sonraki nesiller tarafından benimsenmiş ve aşılıp, bugün için bütün orijinalliğini kaybetmiştir. Bazı şairler nesillerce taklit edilmesine rağmen üslûpçu şahsiyetini muhafaza eder...”¹⁴⁸

Tanzimat devri Türk edebiyatının Birinci Kuşak şair ve yazarı *Ziya Paşa*, Doğu ve Batı’yı bir bütün olarak görüp mukayeseler yapabilen, gördüğü aksaklıkları mizah, ironi ve hiciv tarzlarında dile getiren bir dil ve üslûp sahibidir. Şiir yanında nesir alanında da eserler veren Ziya Paşa, aynı zaman da Batı’dan eserler de çevirmiştir. Onun özellikle Endülüs Tarihi adlı çeviri eseri, süslü ve sanatkârane dil ve üslûbuna örnek gösterilebilir.

Yine Tanzimat devri Türk edebiyatının Birinci Kuşak şair ve yazarı *Namık Kemal*’in kendine özgü bir dil ve üslûp anlayışıyla döneminde eserler verdiğini biliyoruz¹⁴⁹. Mehmet Kaplan’a göre Namık “Kemal, edebiyatımızda şişkin, daima hitabet olmak isteyen bir üslûp tarzının babası olmuştur.”¹⁵⁰ Döneminin pek çok şair ve yazarı gibi çok yönlü bir şahsiyet olarak Namık Kemal, ‘İntibah’ ve ‘Cezmi’ adlı romanlarında ‘sanatkârane’ bir dil ve üslûp kullanmıştır. Tiyatro eserlerindeki hece vezni ile kaleme alınmış şiirlerinde ise bu bağlamda

5	Dâhil Medreseleri		
6	Sahn-ı Semân Medreseleri		
7	Altmışlı Medreseleri		

¹⁴⁴ Kazım Yetiş (1997). “Hâlid Ziya Uşaklıgil’in Bilinmeyen Bir Eseri”, *İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyat, Dergisi*, C. 27, İstanbul, s. 384, Dipnot: 16.

¹⁴⁵ Alim Kahraman (2012). “Türk Edebiyatı(nda Üslûp)”, *Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi*, C. 42, s. 387.

¹⁴⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Mehmet Kaplan (1982). “Mustafa Reşid Paşa ve Tanzimat Devri Üslûbu”, *Türk Kültürü*, S. 229, Mayıs, ss. 401-405; A.m.f. (1987). *Türk Edebiyatı, Üzerinde Ara tırmalar*, 1.bs., İstanbul: Dergah Yayınları, C. 2, ss. 68-72.

¹⁴⁷ Onun bu yönü için bkz. Tarık Özcan (2006). “Şinâsi’nin Şiirlerinde Dil ve Üslûp”, *Türk Dili, Aylık Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 658, Ekim, ss. 359-367.

¹⁴⁸ Mehmet Kaplan (1976). “Şinasi’nin Türk Şiirinde Yaptığı Yenilik”, *Yeni Türk Edebiyatı, Üzerinde Ara tırmalar*, İstanbul: Dergâh Yayınları, C. 1, s. 254.

¹⁴⁹ Onun üslûp anlayışı konusunda bkz.: Cahit Kavcar (1993). “Namık Kemal’in Üslûp Anlayışı”, *Do umunun Yüzelli Yılında Namık Kemal*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, ss. 47-58.

¹⁵⁰ Mehmet Kaplan (1941). “Üslûba Dair”, *Varlık, Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası*, Yıl: 9, C. 12, S. 202, 1 Aralık, s. 226.

iddia ettiği görüşlerine paralel olarak halk şiirinin dil ve üslûbuna yaklaştığı görülür. Genel anlamda canlı ve dolaysız bir üslûbun kullanıldığı eleştiri türündeki eserlerinden özellikle Tahrîb-i Harâbât'ta sert bir dil ve üslûp örneği sergiler... M.Kaya Bilgegil, Namık Kemal'in bu dil ve üslûp ile ilgili itirazlarını geniş bir biçimde incelemiştir¹⁵¹. M. Kayahan Özgül'ün tespitiyle, "kendisinden emin bir edâ ile

Ol mihr-i celî şa'ş'a-i fenn-i bedî'im

Envâr-ı belâğat görünür her sühenimden

dese de (...) şiiri eskilerin belâğat kıstaslarına göre, başarılı sayılma"yan¹⁵² Namık Kemâl'in üslûp ve üslûpbilim tarihi açısından önemli yönü, 'Lisân-ı Osmânînin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şâmil'dir'¹⁵³ adlı makalesinde Buffon'un ünlü sözünde geçen 'style' kelimesini 'beyân' olarak tercüme edip kullanmasıdır...

Romantizm akımının tesiriyle destanlara eğilimin ortadan kalktığı bir zaman diliminde Ahmet Midhat Efendi, Tanzimat devrinde "doğrudan doğruya, destan konularına hücum" ederek, "(...) 'terakkî'nin yegâne çâresi(nin) halka fennî ve Avrupâî bilgileri ta'mim etmek" olduğuna inandığından, "bunun için de halkı okumakta olduğu destanî ve dinî konulardan uzaklaştırarak, onlara fennî hikâyeler okutmak" gereğinden hareketle, "bu uğurda sayısı yüzelliye ulaşan küçük kitap yazdığı gibi bir taraftan da kamuoyunu bâtil ve muzır saydığı epik konulardan soğutmak çâresini"¹⁵⁴ aramıştır. O, bu uğurda kaleme aldığı başta hikâyeye ve romanlarında didaktik bir dil ve üslûbu kullanarak amacına ulaşmayı düşünmüştür.

Tanzimat edebiyatının birinci nesli sanat ve edebiyat faaliyetlerini yürütürken, yukarıda da dile getirildiği gibi belâğat konusunda bir yandan çeviriler ve bunların basımları yapılmış¹⁵⁵, diğer yandan okulların ihtiyacını karşılamak üzere ders kitapları kaleme alınmıştır. Bunlar arasında "Tanzimat devri şair ve yazarlarının genellikle görev yaptıkları okullarda öğrencilerine kaynak ders kitabı mahiyetinde hazırlamış oldukları Seyyid Mehmed Nüzhet'in *Mugnî'l-Küttâb*'i¹⁵⁶, Selîm Sâbit'in *Mi'yârü'l-Kelâm*'i¹⁵⁷, Mehmed Mihrî'nin *Fenn-i Bedî*'i¹⁵⁸, Ahmed Hamdî'nin *Teshîlü'l-'Arûz ve'l-Kavâfi ve'l-Bedâiyi*'i¹⁵⁹, Süleyman Hüsnü Paşa'nın *Mebânî'l-İnşâ*'sı¹⁶⁰, Ali Cemâleddin'in *Arûz-ı Türkî (İlm-i Kavâfi, Sanâiyi-i Şi'riyye ve İlm-i Bedî)*'i¹⁶¹, Ahmed Hamdî'nin *Belâğat-ı Lisân-ı Osmânî*'si¹⁶², Recâizâde Mahmûd Ekrem Bey'in *Ta'lîm-i Edebiyyât*'i¹⁶³,

¹⁵¹ Bkz. M.Kaya Bilgegil (2014). "2.Üslûpla İlgili İtirazlar", *Harâbât Kar ,s,nda Nâm,k Kemâl*, 3.bs., Konya: Salkımsöğüt Yayınevi, s. 32-80.

¹⁵² M.Kayahan Özgül (2014). "Hâsil-ı Kemâl", *Kemâlde htimâl: Nâm,k Kemâlân iirlerine Tersten Bakmak*, 1.bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, s.110.

¹⁵³ Namık Kemal (1283 / 1866). "Lisân-ı Osmânînin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şâmil'dir", *Tasvîr-i Efkâr*, Nr. 416, 28 Rebî'u'l-Âhîr.

¹⁵⁴ Bu paragrafta tırnak içi ifadeler, dili kısmen sadeleştirilerek şu yazıdan alıntılanmıştır: Hilmi Ziya (1927) "Beşerî Edebiyatın Ma'serî Esâsları", *Felsefe ve ctimâyyât Mecmû'as*, Yıl: 1, S. 5, Teşrin-i Sâni, ss. 372-373.

¹⁵⁵ Şöyle sıralanabilir: 1-Ömer b. Ahmed el-Kazvîni (1260 / 1844). *Telhîsü'd-Miftâh*, İstanbul: Dârü't-Tıbbâ'ti'l-Âmire; 2-İsmâil Ankaravî (1284 / 1867). *Miftâhu'd-Belâ a ve M.sbâhu'd-Fesâha*, İstanbul: Tasvîr-i Efkâr Matbaası, 218 s.; Fatih Ülken (1990). *eyh smâil Ankaravînin Miftâhu'd-Belâ a ve M.sbâhu'd-Fesâha*., Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı; 3-Sa'deddin Teftazânî (1289 / 1872, 1290 / 1873). *En-Nefâid-Muavvel Tercemetiç-Telhîs ve'd-Mutavvel* [Terc. Abdünnâfi Efendi], C. I, Bosna: Bosna Vilayet Matbaası, Bosna, 381 s.; C. II, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 267 s.

¹⁵⁶ Seyyid Mehmed Nüzhet (1286 / 1869). *Mugnî'd-Küttâb*, İstanbul: Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne Matbaası, 466 s.

¹⁵⁷ Selîm Sâbit (1287 / 1870). *Mi'yârü'd-Kelâm (Rû diyeler çin)*, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 46 s.

¹⁵⁸ Mehmed Mihrî (trs.). *Fenn-i Bedî*, İstanbul: Litograf, 88 s.

¹⁵⁹ Ahmed Hamdî (1288 / 1872). *Teshîlü'd-'Arûz ve'd-Kavâfi ve'd-Bedâiyi*, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 171 s.

¹⁶⁰ Süleymân [Hüsnü Paşa] (1288-1289 / 1871-1872). *Mebânî'd- n âv* [Mekteb-i Harbiyye İçin], 2 cilt, İstanbul: Mekteb-i Fünûn-ı Harbiyye-i Hazret-i Şâhânedâ Tab'u Temsil Kılınmıştır, 222+290 s. Bu konuda geniş bilgi için bkz., Kâzım Yetiş (1984). "Edebiyat Nazariyesi Sahasında Batıya Açılan İlk Kitap: Mebânî'l-İnşâ", *Mehmet Kaplan'a Arma an*, İstanbul: Dergâh Yayınları, ss. 306-316. Eserin çevri yazısı için bkz. Ali Koç (1989). *Miralay Süleyman Efendi'nin Mebânîü'd- n âv*., *Transkripsiyon*, Bitirme Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 164 s.; Leyla Çuhadar (1989). *Miralay Süleyman Bey, Mebânîü'd- n â: Cild-i Sâni*, Bitirme Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 85 s.

¹⁶¹ Ali Cemâleddin (1291/ 1874-75). *Arûz-, Türkî (İm-i Kavâfi, Sanâiyi-i i'riyye ve İm-i Bedî)*, İstanbul: Mekteb-i Sanâiyî Matbaası, 168 s. Eserin çevri yazısı için bkz. Erdem Can Öztürk (2010). *Ali Cemâleddin, Arûz-, Türkî, İm-i Kavâfi, Sanâiyi-i i'riyye ve İm-i Bedî (nceleme-Metin-Sözlük-T.pk,bas,m)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yozgat: Bozok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

¹⁶² Ahmed Hamdî (1293 / 1876). *Belâ at-, Lisân-, Osmânî*, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 128 s.; Ahmed Hamdî (2007). *Belâ at-, Lisân-, Osmânî (nceleme-Metin-Dizin)*, [Haz. Atabey Kılıç], 1.bs., Kayseri: Laçın Yayınları, 130 s.

Mihâlicî Mustafa Efendi'nin, *Zübdetü'l-Beyân*'ı¹⁶⁴, el-Hac İbrahim Efendi'nin *Hadikatü'l-Beyân*'ı¹⁶⁵, Ahmed Cevdet Paşa'nın *Belâgat-i Osmaniyye*'sini¹⁶⁶ saymak mümkündür¹⁶⁷.

Tanzimat devri İkinci Kuşak şair ve yazarlarından Rezaizade Mahmud Ekrem Bey, dönemindeki ve daha sonraki sanatçıları uzun süre etkileyen *Ta'lim-i Edebiyat* adlı eserinde 'üslûb'a özel bir yer verir. O, önce üslûbun bir tanımını yapar, sonra 'Üslûbun Kanunları' (Kavânîn-i Üslûb) başlığı altında onun bağlı olduğu altı şart sıralar¹⁶⁸, daha sonra da üslûbu kendi içinde üç kategoriye ayırır ve her birinin izahını yapar:

1-"Üslûb-ı Sâde

Üslûb-ı sâde iknâ ü tehyîce değil tebyîn ü ta'lîme ve eğlendirmeye mahsûs bir tavr-ı ifâde olduğu için mutavvel 'ibârelerden, 'azametli teşbîh ü isti'ârelerden, şa'sa'lı hayâllerden müctenibdir. (...) Tezyînât-ı edebîyeyi kabûlden imtinâ'etmezse de o tezyînât 'îtinâ vü tekellüfden tamamiyle beri olmalıdır. (...) Lâkin icrâ olunan san'at göze çarpmayacak sûrette olmak iktizâ eder. Zirâ üslûb-ı sâdenin en büyük meziyyet ü letâfeti tekellüfsüzlükten, tab'îyyetten 'ibârettir. (...) Üslûb-ı sâde ihvâniyyât, letâif, kasas, tahkiyye-i âdiyye, efsâne vü mekâtibât ile 'ale'l-umûm ilme hizmet maksadıyla yazılan âsâr u müellefâtta câridir."¹⁶⁹

2-"Üslûb-ı Müzeyyen

Üslûb-ı müzeyyen tezyînât-ı edebîyeye ya'ni envâ'-ı mecâz ile sâir sanâyi'a ziyâdesiyle mâil olduğu için (müzeyyen) vasfıyla tavsif ediyoruz.

Üslûb-ı sâdeyi sulu boya ile yapılmış bir resme benzetilmek lâzım gelse üslûb-ı müzeyyeni de yağlı boya ile yapılmış bir tasvîre teşbîh etmek iktizâ eder. Bu nev'-i üslûbun bilhassa aradığı şey şa'sa'asiyle, ârâyişyle nazar-ı istihsâna çarpmaktır.

(...) üslûb-ı müzeyyen (üslûb-ı mu'tedil) veyahûd (üslûb-ı mutavassit) nâmıyla da yâd olunur. Tab'î'atında i'tidâl ü halâvet bulunan her nev' efkâr ü hissiyât ü teessürâtın tercümân-ı belîğidir.

¹⁶³ Recâizâde Mahmûd Ekrem (1295/1879). *Ta'lim-i Edebiyyât* [Mekteb-i Mülkiye İçin], İstanbul: Litograf Baskısı; Mihran Matbaası, İstanbul, 1299/1882, 397 s.; A.mlf. (2011). *Ta'dîm-i Edebiyât* [Haz. Murat Kacıroğlu], 1.bs., Sivas: Asitan Yayıncılık, 366 s. Bu konuda bkz., Necmettin Halil Onan (1950). *Nam,k Kemalân öTa'lim-i Edebiyâtö Üzerine Bir Risâlesi*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, XXVIII+59 s.; İsmail Parlatur (1972-73). *Ta'lim-i Edebiyât ve Benzerleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 120 s.; Christopher Ferrard (1980-1986). "Rezaizade Mahmud Ekrem's Ta'lim-i Edebiyat and Its Contribution to Ottoman Literary Criticism: Part I", *stanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, C. 24-25, İstanbul, pp. 215-233; Kâzım Yetiş (1996). *Talim-i Edebiyâtın Retorik ve Edebiyat Nazariyat, Sahas,na Getirdi i Yenilikler*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, XXV+685 s.; Olcay Akyıldız (1996). *Kuramdan Romana Rezaizade Mahmud Ekrem: Do u-Bat, ve Romantizm-Realizm Ekseninde Talim-i Edebiyat ve Araba Sevdas.*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 165 s.; Christopher Ferrard (2013). "Recâ'izâde Mahmûd Ekrem'in Ta'lim-i Edebiyât'ı ve Osmanlı Edebiyat Eleştirisine Katkısı. Kısım I", (Çev.: Yrd.Doç.Dr. Adem Çalışkan), *Studies of Ottoman Domain*, C. 3, S. 4, Şubat, ss. 1-23.

¹⁶⁴ Mihâlicî Mustafa Efendi (1297 / 1880). *Zübdetü'l-Beyân*, İstanbul: Mihrân Matba'ası, 100 s.

¹⁶⁵ El-Hac İbrahim Efendi (1298 / 1881). *Hadikatü'l-Beyân*, İstanbul: Mihrân Matba'ası, 8+136 s.

¹⁶⁶ Ahmed Cevdet (1299 / 1881). *Belâ at-, Osmâniyye*, İstanbul: Mahmûd Bey Matba'ası, 204 s.; A.mlf. (1987). *Belâ at-, Osmâniyye*, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, 203+16 s.; A.mlf. (2000). *Belâ at-, Osmâniyye* [Haz. Turgut Karabbey – Mehmet Atalay], 1.bs., Ankara: Akçağ Yayınları, 215 s. Ayrıca bkz. Christopher Ferrard (1998). "Belâgat-ı Osmâniye of Ahmet Cevdet Paşa and Its Critics" (Ahmet Cevdet Paşa'nın Belâgat-ı Osmâniyye'si ve Onun Eleştirilenliği), *Osmanlı Ara t,rmalar Dergisi / Journal of Ottoman Studies*, S. 7-8, İstanbul (İSAM), ss. 309-346; Selma Kovancı (1989). *Ahmet Cevdet Pa ağı,n Belâ at-, Osmâniyye*, Basılmamış Bitirme Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 121 s.; Selim Altıntop (1999). *Belâ at-, Osmâniyye'deki Edebî Kavramlar Üzerine Bir Ara t,rma*, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 463 s.

¹⁶⁷ Adem Çalışkan (2011). "Edebiyat Teorisi Üzerine-2: Yöntemleri, Kaynakları ve Tarihçesi / On Literary Theory-2: Its Methodology, Origins and Short History", *Uluslararası Sosyal Ara t,rmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Volume: 4, Issue: 16, s. 112.

¹⁶⁸ Bunlar, "1-Fesâhat 2-Vuzûh 3-Tab'î'yyet 4-Munakkahiyet 5-Aheng-i selâset 6-Muvâfakat" şeklinde sıralanır [bkz. Recâizâde Mahmud Ekrem (1299). *Ta'dîm-i Edebiyat*, İstanbul: Mihrân Matba'ası, s. 68].

¹⁶⁹ Recâizâde Mahmud Ekrem (1299). *Ta'dîm-i Edebiyat*, s. 192. Bu bölüm şöylece sadeleştirilebilir: "*Üslûb-ı sâde*: Sâde üslûp ikna ve heyecanland,rmaya de il, belirtmeye ve ö retmeye özgü bir anlat,m yolu oldu u için uzun cümlelerden, görkemli te bîh ü isti'ârelerden, atafat, hayallerden kaç,n,r. (î) Edebiyat süslerini kabul etme e kar , de ilse de o süsler özeni ve gösteri ten uzak olmal,d,r. (î) Lakin kullan,lan sanat göze çarpmayacak biçimde olmak gerekir. Sade üslûbun en büyük özelli i ve güzelli i külfetsizlikten (ve) do all,ktan ibarettir. (î) Sade üslûp dost yaz, malar,, latifeler, k,ssalar, âdi öykülemeler, efsane ve mektuplar ile genellikle bilime hizmet maksad,yla yaz,lan eserlerde kullan,l,r.ö

Bi'l-hassa 'arz ü timsâl ile tesâvir-i şâ'irâneye yakışır."¹⁷⁰

3-“Üslûb-ı Âlî

Üslûb-ı 'âlîdeki hâssa-i celîle efkâr ü hissiyâtın asâlet ü 'ulviyyetine ta'bîrâtın 'azamet ü şiddetini de ilâve ederek nâgehânî tehâcümlemlerle nefsi-nâtıkayı havâssının fevkine çıkarmak ve hayret ü i'câz ü 'aşk ü garâm ile meşhûn eylemektir. Üslûb-ı 'âlîye çeşbân olan şey ihtîşâm ü 'azamet-i ifâdedir. (...) Meziyeti ziyet ü servet-i elfâzda değıil kuvveti salâbet-i ma'nâda arar. Şiddet-i efkâr ile hissiyât-ı âsîlânenin ifrâtından mütevelliddir...

Üslûb-ı 'âlî münâcât ü nu'ûta, mersiyeye, hutbelere, felsefeye, târihin ba'zı parçalarına, trajedilere ve sâir her türlü mukaddes ü 'âlî mebhâhise lâıyıkır."¹⁷¹

Falîh Rıfkı Atay, Recaizade M. Ekrem'in bu üslûp sınıflandırmasının ne kadar etkin olduğunu Çile adlı eserindeki şu sözlerinde dile getirir:

“Bizim İdâdî'nin edebiyat kitabında üslûp üç türlü idi: Üslûb-ı sâde, Üslûb-ı müzeyyen, Üslûb-ı âlî. Sâde'si belli: *Ben senden vazgeçemem*. Müzeyyen'i: *Gül bülbülsüz, bülbül nağmesiz olur, gönlüm sensiz olmaz*. Âlî'sine gelince: *Zemin çâk, âsumân çâkçâk olsa, tûfân içinden tekne-i Nûh belirip, "onu bırak da sen yalnız gel" dese gitmem*.

Biz üslûp diye bu üçünü bilirdik. Muallim Nâcî sâde'sine, Recaizade müzeyyen'ine, Abdülhak Hamid de âlî'sine meraklı idi..."¹⁷²

Recaizade Mahmud Ekrem Bey'in bu eseri dönemi ve daha sonraki edebiyat nesilleri ile yerli ve yabancı araştırmacılar üzerinde etkili olmuş ve onları bu eseri incelemeye sevk etmiştir. Yukarıda ismi anılanlar yanında Necmeddin Halil Onan, Ramazan Kaplan, Kazım Yetiş ve bir süre İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yapan İskoçyalı Christopher Ferrard ... vb. anılabilir.

Bunlar içinde Türk araştırmacı ve akademisyenlerin bu konudaki çalışmaları herkesçe bilinmektedir. Christopher Ferrard, bu konuda “Recâ'izâde Mahmûd Ekrem'in *Ta'lim-i Edebîyât*'ı ve Osmanlı Edebiyat Eleştirisine Katkısı”¹⁷³ ve “Recâ'izâde Mahmûd Ekrem'in *Ta'lim-i Edebîyât*'ının Osmanlı Belâğatinin Gelişmesine Katkısı”¹⁷⁴ diye dilimize çevirebileceğimiz İngilizce makaleler kaleme almıştır.

Tanzimat devri İkinci kuşak şair ve yazarı *Muallim Nâcî'nin*, nazım ve nesir türlerinde verdiği telif ve çeviri kategorilerindeki çeşitli eserlerinde sağlam bir dil ve üslûp sahibi olduğu görülür. Recâ'izâde Mahmûd Ekrem Bey ile aralarında yaşanan edebî tartışmalardan dolayı eski edebiyat temsilcisi olarak onun karşı kutbunda yer alan, fakat Arap, Fars ve Batı edebiyatlarını olduğu gibi değıil de eklektik bir tutumla ve dönüştürüme tabi tutarak alınmasından yana bir

¹⁷⁰ Recâ'izâde Mahmud Ekrem (1299). *Tađim-i Edebiyat*, ss. 198-199. Bu bölüm şöylece sadeleştirilebilir: “**Üslûb-, müzeyyen:** Süslü üslûp, edebiyat süslerine, yani mecâz çe itleri ile öteki sanatlara a ,r, e ilim gösterdi i için müzeyyen (süslü) s.fat,yla niteliyoruz. Sade üslûbu sulu boya ile yap,lm, bir resme benzetmek gerekse, süslü üslûbu da ya l, boya ile yap,lm, bir resme benzetmek gerekir. Bu tür üslûbun özellikle arad, , ey gösteri iyle, süsüyle göze çarpma,r. (i) Süslü üslûp (üslûb-, muâedil) veyahut (üslûb-, mutavass,t) ad,yla da an,l,r. Mahiyetinde itidal ve hal vet bulunan fikir, his ve teessürler aç,kça belirttikleridir.

Özellikle airane arz, temsil ve tasvirlerle yak, ,r.ö

¹⁷¹ Recâ'izâde Mahmud Ekrem (1299). *Tađim-i Edebiyat*, s. 203. Bu bölüm şöylece sadeleştirilebilir: “**Üslûb-, -âlî:** Yüksek üslûptaki büyük duyguya dü ünçe ve duygular,n soyluluk ve yüceli ine ifadelerin azamet ve iddetini de katarak sonsuz sald,r,larla insan, hasselerinin üzerine ç,karmak ve hayret, icaz ve garam ile doldurmakt,r. Yüksek üslûba yak, an ey, görkemli ve yüce anlat,md,r. (i) Erdemi kelimelerin süsünde de il, anlam,n kuvvet ve sa laml, ,nda arar. Dü ünçelerin iddeti ile soylu duygular,n a ,r,l, ,ndan do artı

Süslü üslûp, münacat ve naâtlara, mersiyelere, hutbelere, felsefeye, tarihin baz, parçalar,na, tragedyalara ve ba ka her türlü kutsal ve yüksek konulara uygundur.ö

¹⁷² Falih Rıfkı Atay (1955). *Çile*, İstanbul: Yeditepe Yayınları, s.

¹⁷³ Bkz. Christopher Ferrard (1986). “Recâ'izâde Mahmûd Ekrem's *Ta'lim-i Edebîyât* and Its Contribution to Ottoman Literary Criticism. Part I”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat, Dergisi* (1980-1986), C. XXIV-XXV, İstanbul, ss. 215-233; Christopher Ferrard (2013). “Recâ'izâde Mahmûd Ekrem'in *Ta'lim-i Edebîyât* ve Osmanlı Edebiyat Eleştirisine Katkısı. Kısım I”, (Çev.: Yrd.Doç.Dr. Adem Çalışkan), *Studies of Ottoman Domain*, C. 3, S. 4, Şubat, ss. 1-23.

¹⁷⁴ Bkz. Christopher Ferrard (1986). “The Contribution of Recâ'izâde Mahmûd Ekrem's *Ta'lim-i Edebîyât* to the Development of Ottoman Rhetoric. Part II / Recâ'izâde Mahmûd Ekrem'in *Ta'lim-i Edebîyât*'ının Osmanlı Belâğatinin Gelişmesine Katkısı. Kısım II”, *Osmanlı, Ara t,rmalar, Dergisi / Journal of Ottoman Studies*, S. 6, İstanbul (İSAM), ss. 139-161 (*Taraşımızca Türkçeye çevrilmiş olan bu makale, henüz yayımlanmamıştır...)

sanatçı olarak, hakkında yapılan çalışmalarda genel olarak onun 'nazım üslûbu, nesir üslûbu ve çeviri üslûbu' üzerinde durulmuştur¹⁷⁵. Burada, 'İstlâhât-ı Edebiyye' adlı eserini hatırlamakta yarar vardır.

Tanzimat devri İkinci Kuşak şair ve yazarı *Abdülhak Hamid Tarhan*, duyguya önem veren ve kendine özgü bir eda taşıyan şiire sahip olmasına rağmen, duygu kadar dil ve üslûba önem verememiş, sistemden yoksun bir biçimde ilhamdan hareketle şiir yazmayı sürdürmüştür. Bazı uzun yaşayan şair ve yazarlarda birden fazla üslûp görülmesi mümkündür. Bundan dolayıdır ki, A.H. Tarhan'ın "*Benim üslûbüm değil, es lim vardır.*" dediği aktarılır. Bundan dolayı, onun eserlerinde üslûpbilimsel kelime yaratıcılığı incelenmiştir¹⁷⁶.

Tanzimat devri hikâye ve romanı, bir yanı ile geleneksel bir yanı ile de Batılı kaynaklara bağlı olarak gelişmeye başlamış ve kaleme alınan anlatı türündeki eserlerde buna paralel bir üslûp kullanılmıştır. Bu dönem Türk edebiyatı bir değişim ve dönüşümün edebiyatı olduğundan, benzeri değişimler nesir üslûbunda da kendisini göstermiştir. Bundan dolayı, Tanzimat nesrinde üslûp değişimleri tezlere konu olmuştur¹⁷⁷.

Tanzimat devri ikinci kuşak şair ve yazarları ile Ara Nesil şair ve yazarları sanat ve edebiyat faaliyetlerini yürütürken, bu dönemde ders kitabı olarak kaleme alınan şu eserlerde üslûba yer verilmektedir: el-Hac İbrahim Efendi'nin *Şerh-i Belâğat*'i¹⁷⁸, Abdurrahmân Fehmî'nin *Tedrisât-ı Edebiyye*'si¹⁷⁹, (Mirduhizade) Abdurrahmân Süreyyâ'nın *Mizânü'l-Belâğat*'ı¹⁸⁰ ve *Sefîne-i Belâğat*'i¹⁸¹, Diyarbakırlı Saîd Paşa'nın *Mizânü'l-Edeb*'i¹⁸², Ali Nazîf (Sürûri)'nin *Zînetü'l-Kelâm*'i¹⁸³, Muallim Nâcî'nin *Istlâhât-ı Edebiyye*'si¹⁸⁴, Ali Nazîma'nın *Muhtıra-i Belâğat*'i¹⁸⁵, M. Hayrî'nin *Belâğat*'i¹⁸⁶, Manastırlı Mehmed Rifât'ın *Mecâmi'u'l-Edeb*'i¹⁸⁷, İbnü'l-Kemal Mehmed

¹⁷⁵ Bkz. C. Tarakçı (1994). "Nazım Üslûbu"; "Nesir Üslûbu"; "Tercüme Üslûbu", *Muallim Nâcî*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, ss. 33-37.

¹⁷⁶ Bkz. Ahmet Caferoğlu (1967). "Abdülhak Hâmid'in Stilistik Kelime Yaratıcılığı", *İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat, Dergisi*, C. 15, 1 Temmuz, ss. 1-12. Ayrıca bkz. Oğuzhan Karaburgu (2013). "Şair-i Azam Abdülhak Hâmid Tarhan'ın Tiyatro Yazarı Olarak Dil ve Üslûbu", *Bartın Üniversitesi E İtim Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 1, Yaz, ss. 270-287.

¹⁷⁷ Örnek olarak bkz. Okan Koç (2012). *Tanzimat Dönemi Nesrinde Üslûp Değişimleri*, Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 354 s.; A.mlf. (2012). "Şemsettin Sâmî'nin Taaşuk-ı Tal'at ve Fitnat Romanında Üslûp Değişkenlikleri", *Yeni Türk Edebiyat, Ara t,rmalar*, S. 8, Temmuz – Aralık, ss. 63-78.

¹⁷⁸ el-Hac İbrahim Efendi (1301 / 1884). *erh-i Belâ at*, İstanbul: Matba'a-i Osmaâniyye, 128 s.; Nilüfer Palaoglu (1997). *Elhâc brahim erh-i Belâ at (Transkripsiyonlu Metin)*, Bitirme Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 65 s. Eserin çevri yazısı için bkz. Abdülkadir Dağlar (2007). "Hacı İbrahim Efendi'nin "Şerh-i Belâğat"ı (Metin)", *Turkish Studies ó International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Vol. 2/4, Fall, ss. 321-370. Ayrıca bkz. Abdülkadir Çağlar (2007). "Klasik Türk Edebiyatı Şerh Geleneği ve Hacı İbrahim Efendi'nin *erh-i Belâ at*'ına Dair", *Turkish Studies - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Vol. 2/2, Spring, ss. 161-178.

¹⁷⁹ Abdurrahmân Fehmî (1302 / 1885, 1306 / 1889). *Tedrisât-, Edebiyye (Mekteb-i Hukûk çin)*, 1. Kısım, İstanbul: Karabet ve Kaspar Kütübhaneleri, 176 s.; Gülşah Çalık (2008). *Yeni Bir Edebiyat Nazariyesi Getirme Çabas.: Tedrisât-, Edebiyye*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, IX+255 s.

¹⁸⁰ Abdurrahmân Süreyyâ (1303 / 1886). *Mizânü'd-Belâ a (Mekteb-i Hukûk çin)*, İstanbul: Arakel Kütübhanesi, Ceride-i Askeriyye Matbaası, 405 s.; İsmail Akbalık (1995). *Mizânü'd-Belâ a*, Bitirme Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü.

¹⁸¹ Abdurrahmân Süreyyâ (1303 / 1886). *Sefîne-i Belâ at*, Kostantuniyye: Matbaa-i Ebüzziyâ, 208 s.; Zekeriya Başkal (2011). *Sözün Gemisi: Sefîne-i Belâ at (nceleme-Metin)*, Tokat: Taşhan Kitap Yayınları, 227 s.

¹⁸² Diyarbakırlı Saîd Paşa (1305 / 1888). *Mizânü'd-Edeb*, İstanbul: A. Asadoryan Şirket-i Mürettebiyye Matba'ası, 384 s.; Hamza Ermiş (2006). "Mizânü'l-Edeb", *Sakarya Üniversitesi lahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 13, ss. 241-244; Saliha Aydoğan (2007). *Saad Pa a Mizânü'l-Edeb nceleme-Metin-Dizin*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Eski Türk Edebiyatı), VIII+500 s.

¹⁸³ Ali Nazîf (Sürûri) (1306 / 1888). *Zînetü'd-Kelâm*, İstanbul: Mahmûd Bey Matba'ası, 80 s.

¹⁸⁴ Muallim Nâcî (1307 / 1890). *Ist,lahât-, Edebiyye*, İstanbul: Mahmûd Bey Matba'ası, 280 s.; A.mlf. (1984) *Ist,lahât-, Edebiyye (Edebiyat Terimleri)* [Haz.: Alemdar Yalçın – Abdülkadir Hayber], Ankara: Akabe Yayınları, 208 s.; A.mlf. (1996). *Edebiyat Terimleri / Ist,lahât-, Edebiyye* [Haz.: M. A. Yekta Saraç], İstanbul: Risale Yayınları, 211 s.

¹⁸⁵ Ali Nazîma (1308 / 1890). *Muht,ra-i Belâ at*, Dersaadet: Kasbar Matba'ası, 36 s.; A.mlf. (2012). *Muht,ra-i Belâ at* [Haz. Ömer Zülfe], İstanbul: Yedirenk Yayınları, 104 s.

¹⁸⁶ M. Hayrî (1308 / 1890). *Belâ at*, İzmir: Aydın Vilayet Matba'ası, 86 s.; Şükrü Karabiber (1971). *Ruşuklu M. Hayrî'nin -Belâ at* *Adl, Eseri*, Bitirme Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 62 s.

¹⁸⁷ Manastırlı Mehmed Rifât (1308 / 1890). *Mecâmi-ud-Edeb*, 3 Cild, Dersaadet: Kaspar Kütübhanesi, 939 s. (10 Kitap); Mukaddes Özdemir (1973). *Manast,rl, Mehmed Rifât, Mecâmi-ud-Edeb*, Basılmamış Bitirme Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 117 s.; Halit Güneş (2009). *Mehmet Rifât Mecâmi-ud-Edeb Birinci Cilt (nceleme-Metin)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi: Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, X+511 s.

Abdurrahman'ın *Belâğat-ı Osmâniyye'si*¹⁸⁸ ile Ara Nesil şair ve yazarlarından Menemenlizâde Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Edebiyatı*¹⁸⁹ ve Mehmed Celâl'in *Osmanlı Edebiyatı Nümûneleri*¹⁹⁰ adlı eserleri¹⁹¹.

Servet-i Fünûn şair ve yazarları hem duyguya hem de dil ve üslûba aynı oranda değer veren şahsiyetlerdir. Bu nedenle, Servet-i Fünûncular "duygularını anlatan bir dil ve üslûp meydana getirmişlerdir."¹⁹² Kaynakların verdiği bilgilere göre, "Üslûb üzerinde en çok duranlar ... Servet-i Fünûnculardır. Onlar, Tanzimat'tan beri tartışılan ve yorumlanan üslûp meselesini, bütün teferruatıyla ele almışlar, insan-üslûp-hayat ilişkisini açık bir biçimde belirtmişlerdir."¹⁹³

"Servet-i Fünûncular yazı hayatına atıldıkları zaman Türk nesrine, hatta şiirine, basit cümlelerle yazılan sade ve çıplak üslûp hakimdi. Servet-i Fünûncular, şiirde ve nesirde yeniden sanatkârâne bir üslûp kullanmağa başladılar..."¹⁹⁴

Servet-i Fünûn şiirinin en önemli şairi *Tevfik Fikret*'in yeni bir üslûp yarattığı vakıası üzerinde bütün fikirler birleşmektedir¹⁹⁵. "Tevfik Fikret (...) devrin dergilerinde yayınladığı sohbet yazılarında ve makalelerinde üslûbun genel özellikleri üzerinde durmuştur..."¹⁹⁶ Bu itibarla, *Tevfik Fikret*'in üslûp cehdini, ruhî kudretsizliğine veya ilham yokluğuna hamletmek hata olur. Üslûp cehti, onda tabîi bir karakter olarak görülmektedir. O bütün hayatında, bütün hareketlerine, yaşadığı her dekora bir şekil, bir üslûp vermek ihtiyacını duyan insanlardandır. Bununla beraber sanat sahasında *Fikret*'in üslûpçuluğunda, neslinin yakından tanıdığı Parnasların tesiri olması çok muhtemeldir."¹⁹⁷ Kuşkusuz şairin dil ve üslûbunu müstakil olarak ele alan çalışmalarda konu ayrıntılarıyla incelendiğini belirtmek gerekir¹⁹⁸.

Avrupa'dan sembolistler ve kısımda parnesyenlerden aldığı yeni bir şiir düşüncesi ve üslûp anlayışıyla dönen *Cenab Şehâbeddin*, üslûp çeşitlerinden bazılarını müstakil makale konusu yapmıştır. Bunlar sırasıyla, "Zamanların Üslûbu"¹⁹⁹, "Milletlerin Üslûbu"²⁰⁰ ve "Kadınların Üslûbu"²⁰¹ adlarını taşıyan makalelerdir.

Cenâb'ın şiirleri içinde yer alan "Tekâzâ-yı Üslûb"²⁰² (Üslûp Sıkıntısı) adını taşıyan bir şiiri vardır. Ali İhsan Kolcu'nun ifadeleriyle, "Cenab bu manzumesinde bir üslûp arayışına girer(ek), kendi şiir anlayışını poetik bir kaygı ile gözden geçirir... *Tek z -yı Üslûb* manzumesi, Cenab'ın kendi şiir dilini kurma ve bir yaratma alanı ortaya koyma endişesini taşır. Cenab'a göre üslûp bir 'sıkıntı / darlık'tır. Üslûba yön verecek, rehberlik edecek unsurların neler olacağı

¹⁸⁸ İbnü'l-Kemal Mehmed Abdurrahman (1309 / 1891). *Mekteb-i As,r (dâdi K,sm,) (Tertib-i Cedîd) Belâ at-, Osmâniyye, Dersââdet: Kasbar Matba'ası*, 80 s.

¹⁸⁹ Menemenlizâde Mehmed Tâhir (1310 / 1892). *Osmanlı Edebiyatı*, Dersââdet: Kasbar Matba'ası, 234 s.; A.mlf. (2013). *Osmanlı Edebiyatı, Öbelâ at-*, [Haz. M. Fatih Köksal - Vedat Ali Tok] 1.bs., Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları, 304 s.

¹⁹⁰ Mehmed Celâl (1312 / 1896). *Osmanlı Edebiyatı, Nümûneleri*, Şems Kütübhanesi, Dersââdet: Matba'a-i Safâ ve Enver, 615 s.

¹⁹¹ Bu eserler hakkında bkz. Kâzım Yetiş (1992). "Belâğat / Türk Edebiyatı", *Türkiye Diyanet Vakfı, slâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 5, ss. 384-387; A.mlf. (2006) "1.Belâğat, Edebiyat Nazariyatı", *Türk Dünyası, Ortak Edebiyat, / Türk Dünyası, Edebiyat Tarihi*, C. 7, ss. 258-269.

¹⁹² Mehmet Kaplan (1976). "Mâî ve Siyah Romanının Üslûbu Hakkında", *Türk Edebiyatı, Üzerinde Ara t,r,malar*, 1.bs., İstanbul: Dergah Yayınları, C. 1, s. 439.

¹⁹³ Bilge Ercilasun (1995). "2.Üslûp Meselesi", *kinici Me rutiyet Devrinde Tenkit, 1.Türkçü Tenkit*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, s. 118. Ayrıca bu konu için bkz. İsmail Ziver (1967). *Servet-i Fünûncular ve Üslûp*, Bitirme Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, XXXI+230 s. (T. 770).

¹⁹⁴ Mehmet Kaplan (1976). "Mâî ve Siyah Romanının Üslûbu Hakkında", *Türk Edebiyatı, Üzerinde Ara t,r,malar*, C. 1, s. 442.

¹⁹⁵ Mehmet Kaplan (1995). "Üslûp", *Tevfik Fikret, Devir- ahsiyet-Eser*, 4.bs., İstanbul: Dergah Yayınları, s. 195.

¹⁹⁶ Rıza Filizok (14.11.2014). "Tevfik Fikret ve Batı Retoriği", <http://www.ege-edebiyat.org>.

¹⁹⁷ Mehmet Kaplan (1995). "Üslûp", *Tevfik Fikret, Devir- ahsiyet-Eser*, s. 199.

¹⁹⁸ Mehmet Kaplan'ın bahsi geçen çalışması dışında bkz. M.N. Hacıeminoğlu (1969). "Tevfik Fikret'te Dil ve Üslûp", *stanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 17, 1 Ağustos, ss. 109-128; Meltem Gül (2012). "Tevfik Fikret ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Üslûbunun Oluşumunda Dil Öğelerinin Belirleyiciliği Üzerine Bir Deneme / An Essay on Decisiveness of Language Elements on the Formation of the Tevfik Fikret's and Ahmet Hamdi Tanpınar's", *dil, Sanat ve Dil Dergisi*, C. 1, S. 5, Aralık, ss. 418-426; Rıza Filizok (14.11.2014). "Tevfik Fikret ve Batı Retoriği", <http://www.ege-edebiyat.org>.

¹⁹⁹ Bkz. Cenâb Şehâbeddin (1312 / 1896). "Esâlib-i Ezmine", *Servet-i Fünûn*, Nr. 291, 26 Eylül / 8 Teşrin-i Evvel, ss. 74-75; A.mlf. (1312 / 1896). "Esâlib-i Ezmine", *Servet-i Fünûn*, Nr. 293, 10 Teşrin-i Evvel / 22 Teşrin-i Evvel, ss. 100-102.

²⁰⁰ Bkz. Cenâb Şehâbeddin (1312 / 1896). "Esâlib-i Milel", *Servet-i Fünûn*, Nr. 295, 24 Teşrin-i Evvel / 5 Teşrin-i Sâni, ss. 132-134.

²⁰¹ Bkz. Cenâb Şehâbeddin (1312 / 1896). "Esâlib-i Nisvân", *Servet-i Fünûn*, Nr. 301, 5 Kanun-ı Evvel / 17 Kanun-ı Evvel, ss. 230-233.

²⁰² Bkz. Cenâb Şehâbeddin (1313 / 1897). "Tekâzâ-yı Üslûb", *Servet-i Fünûn*, Nr. 336, 7 Ağustos / 19 Ağustos, ss. 370-371; A.mlf. (2011). *Bütün iirleri*, 1.bs., İstanbul: Dergah Yayınları, ss. 144-145.

sorusu cevabını arar.”²⁰³ Manzumenin beşinci bendinde “...üslûp arayışının doğurduğu bir endişeden kaynaklanan tutukluk”tan²⁰⁴, altıncı bendinde de “... kanlı iğneye benzeyen acıların şiirinin üslûbunu ruhsuz kıldığından şikayet”²⁰⁵ eder:

Bir bütün olarak üslûp oluşturma sıkıntısının dile getirildiği bu şiirin beşinci ve altıncı bendleri aşağıya alıntılanmıştır:

Hadâik-i heyecânımda bir gül-i nev-hîz
Ararım vermek üzre şî'rime cân;
Bulurum bir vesîle-i halecân
Ki bâd-ı vezn edemez umduğum gibi tehzîz²⁰⁶.

Bu cüst ü cü, bu tefekkür, bu sûzen-i ser-tîz
Eder a'sâb-ı mağzımı mecrûh;
Eder üslûb-ı şî'rimi bî-rûh
Budur bu sûzen-i aklî, bu sûzen-i hûn-rîz²⁰⁷.

“Cenab’ın üslûbu da orijinal terkipleri ihtiva eder.” diyen Mehmet Kaplan, *Tek z -yı Üslûp* şiiri üzerine şu tespitlerde bulunmuştur: “Bu manzume Cenab’ın, diğer Servet-i Fünûncular gibi, üslûba ne kadar ehemmiyet verdiğini, düşüncelerini anlatmak için ne kadar güçlük çektiğini gösteriyor. Aynı metin bize Cenab’ın üslûp anlayışının bilhassa imaj yaratmaya dayandığını da belirtiyor. Fikirlerine şekil veremediğinden şikayet eden şair, sadece bu manzumesinde bir sürü imaj vücuda getiriyor. Tamlamalarına dikkat edersek, bunların hemen hepsinin küçük imajları ihtiva ettiğini görürüz...”²⁰⁸

Servet-i Fünûn devri Türk şairlerinden bazılarının şiirleri üzerine üslûpbilimsel çalışmalar yapılmıştır. Örneğin, Hasan Akay’ın *Cenâb Şehâbeddin’in Şiirleri Üzerinde Stilistik Bir Araştırma*²⁰⁹ adlı çalışması bunlardan biridir. Mehmet Kaplan da Tevfik Fikret’i konu edindiği ve bu çalışmada yararlandığımız çalışmasında onun üslûbunu müstakil olarak ele almıştır.

Servet-i Fünûn devri şairlerinden *Süleyman Nesib* (*Süleyman Paşazâde Bey*), üslûptan bizzat bahseden, şiirlerinin şekli yanında dil ve üslûbu konusunda da gayret sarfeden bir şahsiyettir. “Zengin, kıvrak, canlı, çingiraklı ama pürüzsüz, yanlışsız temiz bir üslûptan yana”²¹⁰ olan Süleyman Nesib, üslûp konusunda şöyle der:

“Histe bir inkisâr, bir heyecân pek tabiidir fakat hayâl pürüzsüz, saf ve daima müteâlî olmalı, hiçbir sükûna, hiçbir arızaya, hatta hiçbir tekrâra uğramadan daima yükselmelidir. Servet-i hayâle yakışan servet-i üslûbdur. Fikri beyân değildir.”²¹¹

Servet-i Fünûn devri Türk hikâye ve roman yazarı *Halit Ziya Uşaklıgil*, *Mai ve Siyah* romanının derin duygulu şair kahramanı Ahmet Cemil’in ağzından “orijinal bir üslûbun nasıl doğması”²¹² gerektiğini ilan etmiştir. “Servet-i Fünûn üslûbunun karakterlerinden *style artiste* (sanatkârâne üslûp), ilk defa Halid Ziya tarafından kullanılmış ve mükemmeliyete

²⁰³ Ali İhsan Kolcu (2005). “Üslûp Arayışlarının Şiiri: Tekâzâ-yı Üslûb / Şiirin Çözümlemesi”, *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, Ankara: Salkımsöğüt Yayınları, s. 162.

²⁰⁴ Ali İhsan Kolcu (2005). “Üslûp Arayışlarının Şiiri: Tekâzâ-yı Üslûb / Şiirin Çözümlemesi”, *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, s. 162.

²⁰⁵ Ali İhsan Kolcu (2005). “Üslûp Arayışlarının Şiiri: Tekâzâ-yı Üslûb / Şiirin Çözümlemesi”, *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, s. 163.

²⁰⁶ Bendi şu şekilde nesre çevirmek mümkündür: *ö iirime can vermek üzere heyecan bahçelerimde yeni açm, bir gül arar,m. Vezn rüzgar,(n,n) umdu um gibi titretemedi i bir heyecan vesilesi bulurum.ö*

²⁰⁷ Bendi şu şekilde nesre çevirmek mümkündür: *öBu aray, , bu tefekkür, bu sivri uçlu i ne beynimin sınırlarını yaralar, iirimin üslûbunu ruhsuzla t,r,r. Bu ak,l i nesi (ve) bu kan dökücü i ne budur.ö*

²⁰⁸ Mehmet Kaplan (1953). “Cenâb Şehâbeddin’in Şiirlerinde Pitoresk”, *Türk Dili ve Edebiyat, Dergisi*, C. 5, 31 Aralık, s. 31; A.mlf. (1976). *Türk Edebiyat, Üzerinde Ara t,rmalar*, 1.bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, C. 1, s. 407.

²⁰⁹ Bkz. Hasan Akay (1998). *Cenâb ehâbeddinân iirleri Üzerinde Stilistik Bir Ara t,rma*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, İstanbul, 587 s.

²¹⁰ Salim Durukoğlu (2001). *Süleyman Nesib (Süleymanpa azade Bey)*, *Hayat,, Edebi Ki ili i, iirleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 80.

²¹¹ Süleyman Paşazâde Sâmî Bey (1917). *Külliyât-, Âsâr ve htisâsât*, İstanbul: Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası, s.193’ten alıntılanan Salim Durukoğlu, A.g.e., s. 80.

²¹² Mehmet Kaplan (1976). “Mâi ve Siyah Romanının Üslûbu Hakkında”, *Türk Edebiyat, Üzerinde Ara t,rmalar*, C. 1, s. 437.

ulaştırılmıştır. Halid Ziya bunu Goncourt Kardeşlerden öğrenmiş ve daha İzmir’de iken tatbika başlamış; Servet-i Fünûnun diğer şahsiyetlerine bu çeşit üslubu o aşlamış”tır. Kazım Yetiş, 1976 yıllarında İstanbul Belediyesi’ne bağlı Atatürk Kitaplığı’nın bünyesinde bulunan Muallim Cevdet Kitaplarının fişleri arasında başı ve sonu eksik, müellifi belli olmayan fakat mevcut haliyle üslûba tahsis edilmiş bir esere rastladığını ve neticede bu eserin Halit Ziya Uşaklıgil’in bilinmeyen bir eseri olduğu kanaatine vardığını bilimsel yazıları ile edebiyat dünyasına duyurmuştur²¹³. Durum böyle olunca, Halit Ziya’nın üslûp hakkındaki teorik görüşleri bu eserinde ortaya konmuş olmaktadır...

Yine Servet-i Fünûn devri Türk hikâye ve roman yazarı Mehmet Rauf, Halit Ziya Uşaklıgil’in kendisine öğrettiği bahsi geçen *style artiste* (sanatkârâne üslûp) anlayışında eser vermiştir. Halid Ziya, Mehmet Rauf’a bu üslûbu nasıl öğrettiğini *Kırk Yıl* (C. III, s. 139) adlı hatıratında aktarır. Mehmet Kaplan’ın verdiği bilgiye göre, bu *écriture artiste* (sanat-perestane üslûp) diğer Servet-i Fünûn yazar ve şairlerini de etkilemiştir.

Bahsi geçen Servet-i Fünûn devri şair ve yazarlarının üslûp anlayışları yanında Süleyman Nazîf²¹⁴ ve Ahmet Hikmet Müftüoğlu²¹⁵ ... vb. gibi diğer şair ve yazarlarının da üslûp anlayışları önemli bulunduğundan çalışmalara konu olmuştur.

Servet-i Fünûn edebiyatı devam ederken belâgat konusunda eserler yayınlanır. Bunlar arasında İsmail Hakkı’nın *Esrâr-ı Belâgat*²¹⁶ örnek gösterilebilir.

Ara Nesil veya Servet-i Fünûn-dışı Türk Edebiyatı hikâye ve roman yazarı “... Hüseyin Rahmi de başarısını büyük nisbette, dili kullanım tarzına, üslûbuna borçludur ve dikkate şayan her üslûp gibi onunki de hayat görüşünün bir aynasıdır.”²¹⁷

Yine Ara Nesil veya Servet-i Fünûn-dışı Türk Edebiyatı şairi “Rıza Tevfik’in üslûbunda S(ervet-i) Fünûn üslûbu ile tekke şiiri üslûbu arasında gidiş-geliş vardır...”²¹⁸

Sanat ve edebiyat dünyasına Servet-i Fünûncularla aynı dönemde atılmasına rağmen, onlardan ayrı bir çizgide sanat ve edebiyat anlayışında olan; Millî Mücadele’yi kalemini ve hitabet dilini kılıç gibi kullanarak destekleyen ve fiilen bu mücadele içinde yer alan; Türk milletine İstiklâl Marşı’nı kazandıran Mehmet Akif Ersoy, manevî ve ahlâkî değerlerle yüklü şiirleri ile “millet-i merhûme”yi uyandırmayı amaçlamış; sağlam kültürel ve edebî altyapısıyla ‘sanat toplum içindir’ ilkesinden hareket ederek aruz veznini mükemmel bir biçimde Türkçeye uyguladığı şiirlerinde, pek çok konuyu kendine özgü değişik üslûplarla ele almış ve halkın konuştuğu dille güçlü realist manzum hikâyeler yazmıştır. Üslûp ile dünya görüşü arasında yakın bir ilişki vardır. Akif, dünya görüşü ve şiir anlayışına paralel bir dil ve üslûba sahiptir. Her şeyi İslâmî gerçekçilik diyebileceğimiz bir perspektiften değerlendirir, sade ve açık bir dil ve üslûpla onları ifade eder. Onun üslubu, konunun mahiyetine göre, bütün İslam dünyasına veya kalabalıklara yönelik hitabet tonundan, diyaloga, edebî üslûptan sade ve açık üslûba, mizahtan ironiye gidip gelir...²¹⁹

²¹³ Bkz. Kazım Yetiş (1997). “Hâlid Ziya Uşaklıgil’in Bilinmeye Bir Eseri”, *İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyat, Dergisi*, C. 27, İstanbul, ss. 311-392; A.mlf. (1998). “Hâlid Ziya Uşaklıgil’in Bilinmeye Bir Eseri-II”, *İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyat, Dergisi*, C. 28, İstanbul, ss. 595-638.

²¹⁴ Bkz. Celâl Nuri (1335 / 1917). “Süleyman Nazîf Bey’in Üslûbu”, *Edebiyat-, Umûmiyye Mecmûas.*, Sene: 1, S. 18, 9 Cümâde’l-Ülâ / 3 Mart, ss.305-306.

²¹⁵ Bkz. H. Avni Yüksel (1972). *Ahmet Hikmet Müftüoğlu’nun Dil ve Üslûbu*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

²¹⁶ İsmail Hakkı (1318 / 1900). *Esrâr-, Belâ at, Cüz’-i Evvel*, 1.Tab’, İstanbul: A. Asadoryan Şirket-i Mürettebiyye Matba’ası, 156 s.

²¹⁷ Mehmet Kaplan (1978). “Hüseyin Rahmi’nin Üslûbu ve Hayat Görüşü”, *Edebiyat,m,z,n çinden*, 1.bs., İstanbul: Dergah Yayınları, s. 90; Hatice Tören (2014). “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Dili ve Üslûbu Üzerine”, *T.C. İstanbul Valili i Adalar İçe Millî E itim Müdürlü ü, Hüseyin Rahmi Gürp.narø Anna Günü Program.*, Halkı Palace Konferans Salonu, Heybeliada, 14 Mayıs.

²¹⁸ Mehmet Kaplan (2000). *Türk Edebiyat,na Analitik Bak*, (Prof. Dr. Mehmet Kaplan’ın Doktora Seminer Notlar.), [Neşre haz. Cengizhan Yurdanur], 1.bs., İstanbul: REBA, s. 212.

²¹⁹ Bu konuda bkz. Necmeddin Hacıeminoğlu (1970). *Safahatın Dil ve Üslûbu*, İstanbul: Muhit Yayınları, 79 s.; Ulvi Adaş (1974). *Mehmet Akif Ersoy’un Dil ve Üslûbu*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Zeynep Korkmaz (1986). “Mehmet Akif’te Dil ve Üslûp Özellikleri”, *Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 52, S. 420, Aralık, ss. 554-564; Necati Tonga (2009). “Mehmet Akif Ersoy’un Şiirlerinde Hasbihal Üslûbu”, *Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitab.*, 19-21 Kasım 2008, Burdur [Ed. Gökay Yıldız – M. Zeki Yıldırım – Şevkiye

II.Meşrutiyet'ten sonra üslûba ve edebiyat teorisine geniş bir biçimde yer veren bir eser, edebiyat muallimi olan Süleyman Fehmî'nin *Edebiyyât'*ıdır²²⁰.

Fecr-i Âtî şairi *Ahmet Haşim*, benimsemiş olduğu sanat anlayışı kadar empresyonist ve simbolist şiir akımlarının da tesiriyle açık ve sade, anlaşılır bir dil ve üslûptan uzak, müphem bir üslûp anlayışına sahiptir. O, "Üslûp Hakkında Bir Mülâhaza" adlı yazısında süslü anlatım ile yalın anlatımı şöyle karşılaştırır:

"Daha dünkü şair, üslûbuna sürdüğü alacalı renklerle bir hafta içinde, soluk bir eski elbise zavallılığına düşerken, sıfatsız, teşbihsiz, istiaresiz Homiros, saf bir billûr piramidi gibi, hâlâ güneşin ışıklarını güneşe aksettirip duruyor."²²¹

Şairin şiir üslûbu tezlere konu olmuş ve incelenmiştir²²².

Fecr-i Âtî şairinden Tahsin Nâhit, *Rûh-ı Bî-kayd*²²³ adlı kitabında topladığı poetik görüşlerine de yer veren şiirleriyle döneminde dikkati çekmiş bir şairdir. "Tahsin Nahit, dil anlayışı bakımından Servet-i Fünûn edebiyatında olduğu gibi konuşulan dilden çok, eski kelimelerin bolca kullanıldığı Osmanlıca'yı tercih etmiştir. Şair, genellikle tabii unsurlara esrarlı bir hava veren, onlara müphem duygular yükleyen, yumuşak, romantik bir üslûp kullanır. Ancak duygularını derinleştiremediği için tahlîli üslûptan ziyade tasvîri üslûba bağlı kalmıştır."²²⁴

Fecr-i Âtî edebiyatının ardından 'yeni bir edebiyatı'n 'yeni bir lisân' üzerine kurulması gerektiği tezini ileri süren Millî edebiyat devrinde "Yeni lisancılar dille üslûbun farkına işaret etmişler ve yeri geldikçe de üslûp meselesinin önemini belirtmişlerdir. Üslûbun kelime yığınınından ibaret olmadığı, bir şahsiyet meselesi olduğu görüşünde birleşmişlerdir. Üslûp, bir sanatkarın hayat karşısında aldığı tavrın ifadesidir...

Ali Cânip bir yazısında bu konuya temas eder²²⁵. Üslûp sahibi olmanın kolay bir şey zannedildiğini, halbuki bu düşüncenin yanlış olduğunu belirtir. Sanatın her şubesinde en müşkil şeyin üslûp sahibi olmak olduğunu ifade eder ve buna "style original= zâtî üslûp" adını verir. Bu konuda şöyle der:

"Bir şair, bir ressam, bir heykeltıraş ve sonra bir kavim, bir millet, diğer şairlerden, ressamardan, heykeltıraşlardan, kavimlerden, milletlerden üslûplarıyla ne kadar ayrılırlarsa o derece yükselmiş olurlar. Çünkü sanat tarihlerinde birer muazzam ve yıkılmaz âbide gibi duran dâhîler sırf zâtî bir üslûba mâlik oldukları için mevkilerini muhafaza etmişlerdir. Heykeltıraşlıkta Mısırlıların, Yunânîlerin; edebiyatta Romalıların hâiz oldukları liyakat ancak üslûplarının zâtîliğiyile izah edilebilir."

Ali Cânip burada üslûbun önemini izah ediyor. Ona göre üslûp, sanatın başlangıcıdır. Sonra üslûbu şöyle tarif eder:

"Üslûp şekilden ibaret değildir. O, sahibinin fikri, hissi, hayali, her şeyidir. Ve sanatta en mühim şey şahsiyetin tebyînidir."

Kazan – Hülya Yazıcı Okuyan], Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörlüğü Sempozyum Dizisi: 2, ss. 621-630; Mustafa Uluçay (2014). *Mehmet Akif Ersoyan Eserleri Üzerinde Dil ve Üslûp ncelemesi*, Yüksek/Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, XI+263 s.

²²⁰ Süleyman Fehmî (1325 / 1909). *Edebiyyât*, Dersa'âdet: Hilâl Matba'ası, 360 s.; A.mlf. (2004). *Edebiyat* [Yayına haz. Ali Yıldırım], Elazığ: Fırat Üniversitesi Yayınları, 311 s.

²²¹ Ahmet Hâşim (1928). "Üslûp Hakkında Bir Mülâhaza", *kdâm*, Yıl: 35, Nu. 11212, 11 Temmuz, s. 1; A.mlf. (1986). *Bize Göre, Gurebâhâne-i Lakkân, Frankfurt Seyahatnamesi* [Haz. Mehmet Kaplan], İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, ss. 28-29.

²²² Bkz. Bahriye Çeri - Celai Kerslake (1999). "Ahmet Haşim'in Göl Saatleri, Göl Kuşları ve Piyale Adlı Şiir Topluluklarındaki Bazı Şiirlerin Biçembilim Açısından Karşılaştırılması", *Ludingirra, Üç Aylık şiir Dergisi [Dosya: Sezaî Karakoç]*, S. 9, (İstanbul) Bahar, s.130; Ahmet Çoban (1999). *Ahmet Ha imân ir Üslûbu*, Basılmamış Doktora Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 387 s.; A.mlf. (2004). *Göller ve Çöller airi Ahmet Ha im (Ki ili i, iirleri, Dili ve Üslûbu)*, 1.bs., Ankara: Akçağ Yayınları, Ankara, 302 s.

²²³ Bkz. Serdar Bulut (2009). *Tahsin Nâhidân Hayat., Sanat., Eserleri ve Rûh-ı Bî-kayd Adl, Eserinin Çevriyaz.s.*, Basılmamış Bitirme Tezi, Ordu: Ordu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, VII+137 s. (Danışman: Yrd.Doç.Dr.Adem Çalışkan).

²²⁴ Nurullah Çetin (1993). "Tahsin Nahit ve Şiiri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Co rafya Fakültesi Dergisi*, C. 36, S. 1-2, Ankara, s. 27.

²²⁵ Yektâ Bâhir (Ali Cânib) (1327 / 1911). "Sanat ve Edebiyat-Üslûp, Şahsiyet", *Genç Kalemler*, C. 2, S. 11, 9 Teşrin-i Evvel, ss. 183-188; Necmiye Güneylioğlu (1988). *Ali Cânip Yöntemân Makaleleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, ss. 58-63.

“Üslûp, düşünülen şeylerin hareket ve tertibinden başka bir şey değildir.”

Düşünülen şeyler, ona verilecek hareket ve tertip şahsa göre değişir...”²²⁶

Kaleme aldığı romanları genellikle üç kategoride değerlendirilen ve iki hikâye kitabı olan *Halide Edip Adıvar*, üslûbu açısından üzerinde durulması gereken bir yazardır. “Son devir Türk romanında üslûpçuluğun genellikle ikinci plana düşmüş olduğunu gösterebilecek en açık delillerden biri de, hiç şüphesiz, Halide Edib’in üslûbudur. Tamamıyla itinasız olan, zaman zaman basit sentaks kurallarını bile dikkate almayan ve hayal sanatlarına pek az yer veren bu üslûbun –daha ilk zamanlardan başlayarak- tamlamalardan kaçındığını ve konuşma diline bağlı kalmağa çalıştığını söylemek gerekir. Fakat, romanlarından önce yazdıkları için olacak, ilk hikâyelerinde, henüz Servet-i Fünûn nesrinin dil ve üslûbundan kurtulamadığı ve ancak sonraki hikâyelerinde normal konuşma dilinin ve üslûbunun vokabülerine ve anlatışına yöneldiği görülür. Ön planda gelen kahramanları yine kadınlar olan ve teknik bakımdan oldukça zayıf bulunan bu hikâyelerinde, günlük hayatın canlı ve dikkate değer sahnelerini bulmak mümkündür.”²²⁷

Hikâye yazmaya Edebiyat-ı Cedîde’ye has edebî zevk ve anlayışıyla başlayan, Fransız hikâyecisi Maupassant’ı okuduktan sonra, yakın arkadaşı Refik Halit Karay gibi Maupassant tarzında hikâye yazan ve ardından İstanbul dışına açılan hikâyeler kaleme alan *Yakup Kadri (Karaosmanoğlu)*, Fransız realistleri ve naturalistlerinin etkisiyle Maupassant tarzı hikâyeler ve romanlar kaleme almıştır. Bu gelişim çizgisine paralel olarak, ilk hikâyelerinde görülen Edebiyat-ı Cedîde dil ve üslûp özellikleri zamanla yerini Millî edebiyatçıların savunduğu dil ve üslûp anlayışına bırakır. Bir ara savunduğu Nev-Yunânîlik akımı yanında İslâmî değerlerden daha ziyade Tevrat ve Hıristiyanlık ile ilgili konulara bağlılığından ve eserlerinde Tevrat’tan fazla alıntılara yer verdiğinden dolayı kendisine ‘*Tevr t Yakup*’ lakabı da verilen yazarın seçtiği roman konularında ve kullandığı dil ve üslûbunda bunun derin etkileri vardır²²⁸.

Fecr-i Âtî’nin dağılmasından sonra Millî Edebiyat hareketine katılan *Refik Halit Karay*, arkadaşı Yakup Kadri gibi Maupassant tarzı öyküler yazar. Başta kullandığı mizâhî dil ve üslûp olmak üzere, “dil konusunda da hassas olan Refik Halit Karay, gerek dil abidesi öyküleri, gerek öykülerine sinen siyasî mücadelesi ve hayat anlayışıyla damgasını yerli edebiyata kalıcı bir şekilde vurmuştur.”²²⁹

Bütün eserlerini günlük konuşma diliyle ve süssüz, yapmacıksız bir üslûpla yazan *Reşat Nuri Güntekin*, Nurullah Ataç’ın deyişiyle, “konuşma dilimizle uzun uzun yazılar, öyküler yazılabileceğini göstermiş”²³⁰; Yakup Kadri’nin deyişiyle de, “Türkçe tahkiye dilini bugünkü sadeliğe doğru yöneltmiştir.”²³¹ Sanatçının geniş halk topluluklarına seslenebilmesinin başlıca nedenlerinden biri de, dilinin bu duruluğudur.”²³²

Millî edebiyat kategorisi içinde değerlendirilen ve ‘Beş Hececiler’ veya ‘Hecenin Beş Şairi’ olarak şöhret kazanan şairler, Servet-i Fünûn etkisinde şiire başlamalarına ve ilk şiirlerini aruz vezniyle kaleme almalarına rağmen, Ziya Gökalp’in yönlendirmesi ile hece vezniyle kaleme alınan millî değer ve konuları önceleyen, açık ve sade bir dil ve üslûpla şiirler yazarlar.

Halit Fahri Ozansoy, biri çeviri “Üslûpta Hayatîyet”²³³, diğeri telif “Üslûp Meselesi ve Ruy Blas Rolü”²³⁴ adlı yazılarıyla bu konuda düşüncelerini ortaya koymuştur.

²²⁶ Bilge Ercilasun (1995). “2.Üslûp Meselesi”, *kinci Me rutiyet Devrinde Tenkit, 1.Türkçü Tenkit*, ss. 118-119.

²²⁷ Kenan Akyüz (1982). *Modern Türk Edebiyatı, n.n Ana Çizgileri (1860-1923) I*, 4.bs., Ankara: Mas Matbaacılık ve Aksesuarları, ss. 177-178.

²²⁸ Bkz. Niyazi Akı (1960). *Yakup Kadri Karaosmano lu (nсан-Eser-Fikir-Üslûp)*, İstanbul: İstanbul Matbaası.

²²⁹ Ömer Lekesiz (2001). “Genel Değerlendirme / Refik Halit Karay (1888-1965)”, *Yeni Türk Edebiyatı,nda Öykü: Öykücüler ve Öykü Anlay, lar, / Öyküler ve Çözümlemeleri*, 1.bs., İstanbul: Kaknüs Yayınları, C. 5, s. 478. Ayrıca bkz. Günaydın Atabey (1972). *Refik Halit Karay’ın On Dört Roman,nda Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Cografya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

²³⁰ Nurullah Ataç (23.12.1956). “Ataç’ın Güncesi”, *Ulus Gazetesi*.

²³¹ Yakup Kadri (14.12.1956). “Edebiyatımızın Büyük Kaybı”, *Tercüman Gazetesi*.

²³² Cevdet Kudret (1981). *Türk Edebiyatı,nda Hik ye ve Roman*, 4.bs., İstanbul: Varlık Yayınları, C. 2, ss. 290-291.

²³³ Remy de Courmont (1930). “Üslûpta Hayatîyet” (Çev. Halit Fahri Ozansoy), *Uyan, ó Servet-i Fünûn*, Nr. 1749, 20 Şubat.

²³⁴ Halit Fahri Ozansoy (1949). “Üslûp Meselesi ve Ruy Blas Rolü”, *Son Posta Gazetesi*, Nr. 987, 9 Ocak.

*Faruk Nafiz Çamlıbel*²³⁵ ise diğer arkadaşları gibi kullanmış olduğu sağlam bir dil ve üslûbuyla Cumhuriyet sonrasında da sanat hayatını sürdürmüş ve önemli çalışmaların konusu olmuştur.

Cumhuriyet öncesi sanat ve edebiyat alanında sesini duyurmaya başlayan ve Batı tecrübesiyle sanat ve edebiyat anlayışına yeni bir düzen veren *Yahya Kemal Beyatlı* (ö.1958), mükemmel eserlerini Cumhuriyet devrinde vermeyi sürdürür. Fransa'dan dönüşünde bir ara "Nev-Yunânîlik" akımını benimsemişse de ilerleyen süreçte bu anlayışı terk eden şair, kurucusu olduğu *Dergâh* dergisi etrafında kümelenen genç şairleri yönlendirmiş, saf şiir, şiirde mükemmellik ve şiir dili alanındaki görüşleriyle bu devir sanat ve edebiyatçıları üzerinde derin etkiler bırakmış bir şahsiyettir. "Ahmet Haşim'le birlikte saf şiirin peşinde olan Yahya Kemal Beyatlı, şiirde bizi biz yapan değerler üzerinde düşünür."²³⁶ Gerek şiir²³⁷ ve gerekse nesir²³⁸ türündeki eserlerinde kullandığı dil ve üslûp kendisinden sonra gelen pek çok şair ve yazarı derinden etkileyen bir özellik gösterir.

Cumhuriyet devri Türk edebiyatı, Türk edebiyatının Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren günümüze kadar gelişen en son evresidir ve her sahada olduğu gibi sanat ve edebiyat alanında da büyük yenilik, zenginlik ve çeşitlilik gösterir. Bu devrin siyasî, iktisadî ve içtimâî tarihine olduğu kadar sanat ve edebiyatına da damgasını vuran hiç kuşkusuz Mustafa Kemal Atatürk, iyi bir komutan ve devlet adamı olmasının yanı sıra, iyi bir hatip ve yazar olarak da dikkati çeker. Bu sebeple, hitabet türünün güzel örnekleri arasında sayılan başta *Nutuk*²³⁹, *Gençliğe Hitabe*²⁴⁰ ve *Onuncu Yıl Nutku*²⁴¹ adlı eserleri, edebiyat araştırmacıları ve akademisyenler tarafından dil ve üslûpları açısından incelemelere konu olmuştur²⁴². Başta bazı beyitlerine cevap oluşturan beyitler söylediği ve dil ve üslûbunun etkisinde olduğu Namık Kemal'i ve şair Tefik Fikret'i özellikle sevmesi, onun edebiyata olan ilgisinin göstergesi sayılmıştır.

Mehmet Kaplan'ın ifade ettiği gibi, "Cumhuriyet devri edebiyatı muhteva ve üslûp bakımından bir bütün teşkil eder..."²⁴³ Bu devir Türk edebiyatı mazinin dil ve üslûp geleneğinden tedricen sıyrılarak yeni bir dil ve üslûp oluşumuna doğru evrilir.

Necip Fazıl Kısakürek, 1923 kuşağı Cumhuriyet devri şair ve yazarları içinde sanat ve edebiyat hayatının her iki dönemine ilişkin verdiği eserleriyle okurlarını ta derinden kavrayan, zaman zaman sert ve yüksek perdeden konuşan bir meydan adamı edasına bürünen, Türkçeyi

²³⁵ Bkz. Hasan Altınzincir (1972). *Faruk Nafiz Çamlıbel'in İrlerinde Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp Özellikleri*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Hüseyin Yavuz (1984). *F. Nafiz Çamlıbel'de Dil ve Üslûp İncelemesi*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

²³⁶ Şerif Aktaş (1998). "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri", *Türk Yurdu [Cumhuriyetin 75. Yılı, Özel Sayı]*, C. 18, S. 134, Ekim, s. 113; Adem Çalıskan (2010). "Ana Çizgileriyle Cumhuriyet Devri Türk Şiirine Teorik Bir Yaklaşım (1923-1960)-I / A Theoretical Approach to the Turkish Poetry of the Republic Era with Its Guidelines (1923-1960)-I", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Volume: 3, Issue: 10, Winter, ss. 148-149.

²³⁷ Bkz. Feyda Olcaygil (1974). *Yahya Kemal'in İrlerinde Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

²³⁸ Bkz. Şerif Aktaş (1983). "Yahya Kemal'in Nesirlerinde Üslûp (Ezansız Semtler)", *Ölümünün Yirmibe İnci Yılında Yahya Kemal Beyatlı*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, ss. 100-107.

²³⁹ 'Nutuk' üzerine dil ve üslûp çalışmaları için bkz. Zeynep Korkmaz (2003). "Atatürk'ün Büyük Nutuk'unun Dil ve Üslûp Özellikleri Üzerine", *Yetmi be İnci Yılında Büyük Nutuk'u Anlayarak Okumak Bilgi Öleni 17-18 Ekim Ankara Bildiriler Kitabı*, [Yayına haz. Dursun Ayan – M. Alper Parlak], Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, ss. 156-163; A.mlf. (2007). "Atatürk'ün Büyük Nutuk'unun Dil ve Üslûp Özellikleri Üzerine", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, ss. 463-469; Muhsine Börekçi (2008). "Atatürk'ün Nutuk'unda Söz Dizimi ve Üslûp Özellikleri / The Syntax and Style Properties of Atatürk's Speech", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Vol. 1, Issue: 5, Fall, pp. 104-125.

²⁴⁰ 'Gençliğe Hitabe' üzerine dil ve üslûp çalışmaları için bkz. Ali Fehmi Fehmi Karamanlıoğlu (1963). "Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nin Üslûp ve Dil Özellikleri", *Türk Kültürü*, C. II, S. 13, Kasım, ss. 97-99; A.mlf. (1966). "Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nin Üslûp ve Dil Özellikleri", *Türk Dili için I*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, ss. 146-148; Mehmet Kaplan (1982). "Atatürk'ün Gençliğe Hitâbesi", *Millî Kültür*, S. 35, Ağustos, ss. 1-2.

²⁴¹ 'Onuncu Yıl Nutku' üzerine dil ve üslûp çalışmaları için bkz. Ali Fehmi Karamanlıoğlu (1968). "Atatürk'ün Onuncu Yıl Nutku'nun Dili", *Türk Kültürü*, C. VIII, S. 73, Kasım, ss. 65-66; Kamil İşeri (2010). "Onuncu Yıl Nutku'nun Göstergibilimsel Çözümlemesi", *NWSA: e-Journal of New World Sciences Academy*, Vol. 5, Nu. 1, Marc, pp. 207-226.

²⁴² Bkz. Kazım Yetiş (1991). "Atatürk'ün Üslûbu Hakkında Bir Deneme", *Türk Kültürü*, S. 343, Kasım 1991, ss.

²⁴³ Mehmet Kaplan (1949). "Nesillerin Ruhü 3", *Hareket*, C. 3, S. 25, Mart, s. 8; Hüseyin Özçelebi (1998, 2003). *Cumhuriyet Döneminde Edebî Ele İri: 1939-1950*, 1.bs., Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 63.

çok iyi bir biçimde kullanan ve adı ile özdeşleşen bir Poetika ile dil ve üslûp sahibi bir şairdir²⁴⁴.

Aynı kuşak içinde estet tavrıyla dikkati çeken *Ahmet Hamdi Tanpınar*, dar kelime kadrolu az sayıdaki şiirleri ve nesirlerine bakıldığında gerek kelime seçimi ve gerekse onları kullanımı açısından 'üslûpçu'²⁴⁵ bir şair ve yazardır. O şiirlerinde isimleri ve sıfatları fillere nazaran daha fazla kullanır. Onun şiirlerinde ve nesirlerinde, tavsîfi veya tasvîri üslûbun kullanıldığı dikkati çeker. Bu nedenle, "Tanpınar'ın şiirlerinin en mühim özelliği, göz önünde renkli bir tablo veya hayal âlemi vücûda getirmeleridir."²⁴⁶

Yine aynı kuşak şairleri arasında sayılan *Arif Nihat Asya*, zaman zaman epik çeşnili, fakat rahat ve sade bir dil ve üslûpla kaleme aldığı şiirleri ile yeni nesillerin bilinçlenmesinde önemli bir rol üstlenmiştir.

Aynı kuşaktan hikâye ve roman yazarı *Memduh Şevket Esendal*'ın roman ve hikâyeleri dil ve üslûp unsurları açısından değerlendirilmiştir²⁴⁷.

Hikâyeyi romana geçişte bir ara tür olarak kullanan "*Peyami Safa*, dilde sadeliği bir vasıta olarak kabul etmiş, ancak sadeliğin basitliğe, aleladelığe, bayağılığa dönüşmesine karşı çıkarak öykülerini sade ama edebî bir dille, sağlam bir üslûpla kurmuştur."²⁴⁸ Hikâye yanında roman türünde de eserler veren yazar, bir eserinde "İşleme ve hareket (fonksiyon) halinde bulunan şuur umumiyetle ruh muhtevalarının ifade şekli üslûbu vücûda getirir."²⁴⁹ görüşünü paylaşıyor²⁵⁰.

Cumhuriyet devri Türk şiirinin 1933 kuşağı şairlerinden olan *Cahit Sıtkı Tarancı*, dil ve üslûba önem veren bir şairdir. Bu nedenle, onun sade, temiz ve rahat bir konuşma diliyle kaleme aldığı şiirlerinin üslûbu üzerine bilimsel çalışmalar yapılmıştır²⁵¹.

Üniversite reformunun yapıldığı 1933 yılında, Almanya'da Hitler'in zulmünden kaçarak Türkiye'ye gelen *Leo Spitzer* (1887-1960)'ın İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne gelişiyle Cumhuriyet devri Türk edebiyatında Batı filolojisi gibi üslûp ve/veya üslûpbilim çalışmalarının geliştiği, hatta başladığı dile getirilmiştir. Spitzer, Varlık dergisinde yayımladığı "Türkçeyi Öğrenirken" adlı yazısında Roman ve Balkan dilleri ile karşılaştırmalı olarak Türkçenin üslûp özellikleri üzerinde durmuştur. Spitzer'in 1960'ta yazdığı ve 1961'de yayımladığı²⁵² "Les études de style et les différent pays" adlı yazısı dilimize çevrilmiştir²⁵³.

²⁴⁴ Bkz. Servet Şengül (2011). *mge ve Üslûp Tercihleri Bak,m,ndan Necip Faz,l ve Sezai Karakoç,u Okumak*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 166 s.; Adem Arslan (2013). "Necip Fazıl'ın Poetikası, Şiir Dili ve Üslûbu", *Uluslararası, Necip Faz,l Sempozyumu 23-25 Mayıs 2013 / International Necip Fazıl Kısakürek Symposium 23-25 May 2013*, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, içinde.

²⁴⁵ Bkz. Mehmet Kaplan (1983). "Üslûp", *Tanp,narç,n iir Dünyas,, 2.bs., İstanbul: Dergah Yayınları, s. 203. Ayrıca bkz. Ahmet Oktay (1979). "Özel Olarak Tanpınar'da, Genel Olarak Karşı Yazında Üslûp Sorunu Üzerine", Yaz,, S. 4-5, ss. 184-200; Meltem Gül (2012). "Tevfik Fikret ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Üslûbunun Oluşumunda Dil Öğelerinin Belirleyiciliği Üzerine Bir Deneme / An Essay on Decisiveness of Language Elements on the Formation of the Tevfik Fikret's and Ahmet Hamdi Tanpınar's", *dil, Sanat ve Dil Dergisi, C. 1, S. 5, Aralık, ss. 418-426; Kazım Yetiş (2012). "Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Üslûbuna Dair Bazı Dikkatler", Ölümlünün 50. Y,l,nda Rüy,a le Hayal Aras,nda Ahmet Hamdi Tanp,nar Uluslar aras, Sempozyumu, 24-25 May,s 2012, Yıldız Teknik Üniversitesi, Beşiktaş / İstanbul içinde.**

²⁴⁶ Mehmet Kaplan (1983). "Üslûp", *Tanp,narç,n iir Dünyas,, s. 207.*

²⁴⁷ Bkz. İsmail Çetışli (1991). "III-Üslûp", *Memduh evket Esendal*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, ss. 144-155; Aysu Erden (1999). "Türk Kısa Öyküsünde Bir Gülmece Ustası Memduh Şevket Esendal'ın Biçimine Dilbilimsel Bir Yaklaşım: Bir Öykü ve Çözümleme", *Üçüncü Öyküler*, Yıl: 1, S. 1, ss. 24-34; Nurullah Soran (2001). *Aya l, le Kirac,lar,ø Roman,nda Baz, Üslûp Unsurlar,, Bitirme Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü; Canan Aslan (2003). "Memduh Şevket Esendal'ın Biçimine Dilbilimsel Bir Yaklaşım: Bir Öykü ve Çözümleme: 'Pazarlık'", *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi, S. 122, Ankara, ss. 17-30.**

²⁴⁸ Ömer Leksiz (2001). "Genel Değerlendirme / Peyami Safa (1899-1961)", *Yeni Türk Edebiyat,nda Öykü: Öykücüler ve Öykü Anlay, lar, / Öykücüler ve Çözümlemeleri, 1.bs., İstanbul: Kaknüs Yayınları, C. 5, ss. 477-478.*

²⁴⁹ Peyami Safa (1970). *Sanat, Edebiyat, Tenkit*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, İstanbul, s. 86.

²⁵⁰ Bu konuda bkz. Kazım Yetiş (2011). "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nun Üslûbu Üzerine Bazı Dikkatler", *Kitap-l,k, Ayl,k Edebiyat Dergisi [Ölümünün 60. Y,l,nda Peyami Safa / Do umunun 80. Y,l,nda Sevim Burak]*, S. 155, Aralık içinde.

²⁵¹ Bkz. Safiye Akdeniz (2000). *Cahit S,tk, Taranc,ç,n Üslûbu*, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 483 s.; Fevzi Karademir (2010). "Bir Dil ve Üslûp Bileşeni Olarak Cahit Sıtkı'nın Şiirinde Soru", *Turkish Studies ó International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, C. 5, S. 4, Fall, ss. 401-433; Mahfuz Zariç (2013). "Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerinde ve Öykülerinde İmgeler, Üslûp ve Tematik İlgiler", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 5, S. 10, Kasım, ss. 22-39.**

²⁵² Bkz. Mehmet Rifât (2008). "Spitzer / Biçembilim Yöntemi", *Yakla ,mlar,yla Ele tiri Kuramlar,, 2.bs., İstanbul: Sel Yayıncılık, s. 84.*

Spitzer'in Edebiyat Fakültesi'nde yetiştirdiği asistanlarından Azra Erhat, "Üslûp İlminde Yeni Bir Usûl"²⁵⁴ adlı yazısını hocasının Türkiye'ye gelişinden dört yıl sonra 1937'de yayımlayarak bu alana bir katkı yapmaya çalışmıştır.

Sadri Ertem ise, 1939 yılı kaleme aldığı yazısında²⁵⁵ döneminin üslûp anlayışını değerlendirmeye çalışmıştır...

1940 Kuşağı yazarlarından biri de *Kemal Tahir*'dir. Kaleme almış olduğu roman türündeki eserleriyle dikkati çeken yazar, kullanmış olduğu dil ve üslûp açısından incelenmeğe değer bulunmuştur...²⁵⁶

Görüldüğü gibi, "...1940'lı yıllarda filolojik çalışmalarda dildeki uzmanlıkla edipliğin birleştirilmesi gerektiğine değinen yazıların yayımlandığı görülmektedir. 1940'tan sonra özellikle dünyadaki çalışmalara paralel olarak üslûp araştırmalarının edebiyat bilminde ayrı bir başlık altında incelenmeye başlanmasıyla üslûp meselesi farklı bir boyut kazanmıştır. Üslûp biliminin bir uzmanlık dalı haline gelmesi Türk edebiyatında üslûp araştırmalarının geleceğini de etkilemiş, üslûp incelemeleri metne yönelik eleştiride uygulanan yöntemlerden biri haline gelmiştir..."²⁵⁷

Türk edebiyatında ilerleyen yıllarda önemli bir şöhet kazanacak olan Mehmet Kaplan da aynı fakültede bulunduğu, mevcut atmosfer etkisiyle olmalı, 1941'den itibaren üslûp konulu yazılar yazmaya başlar²⁵⁸. Kazım Yetiş ise Mehmet Kaplan'ın bu yazılarını "Bir Araştırma Konusu Olarak Üslûp ve Mehmet Kaplan"²⁵⁹ adlı yazısı ile değerlendirmeye tabi tutar. "Mehmet Kaplan 1943'te tamamladığı Tevfik Fikret'le ilgili doçentlik tezinde üslûba ayrı bir bölüm ayırmış, Fikret'in üslûbunu yazı, ses, armoni, ritim, kafiye, kelime, kelimeler dünyası, tekrarlanan kelimeler, isimler, zamirler, izafet terkibi, sıfatlar, fiiller, cümle, hayaller, yapı olmak üzere on altı başlık altında ele almıştır. Kaplan'ın bu çalışması o yıllarda yeni bir deneme olarak dikkat çekmiştir."²⁶⁰

Birinci Yeni veya Garip şiirinin temsilcileri olan Orhan Veli²⁶¹ ve arkadaşları, zamanında garip karşılanan ve tartışmalara da konu olan dil ve üslûpları açısından ele alınmışlardır. Bunlardan Orhan Veli, geleneksel şiire karşı reaksiyoner ve ironik; Oktay Rifat, ironik ve eleştirel ve Melih Cevdet, çeşitli dil ve üslûpları deneyerek Türk şiir tarihinde yer edinebilmişlerdir.

Spitzer'in diğer asistanı Süheyla Bayrav, Chanson de Roland üzerine 1947 yılında bir üslûp incelemesi yayımlayarak bu alana önemli katkılar sağlar²⁶². Spitzer'den sonra Almanya'dan başka bilim adamlarının gelip alana önemli katkılar yapmasına rağmen, O'nun

²⁵³ Bkz. Leo Spitzer (1964). "Üslûp Tetkikleri ve Muhtelif Memleketler" (Çev. Fikret Elpe), *stanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat, Dergisi*, C. XIII, 31 (İstanbul) Aralık, ss. 151-164.

²⁵⁴ Bkz. Azra Erhat (1937). "Üslûp İlminde Yeni Bir Usûl", *Romanoloji Semineri Dergisi*, S. 1, ss. 1-7; Mehmet Rifat (2004). "Azra Erhat'ın Bir Yazısı: 'Üslûp Biliminde Yeni Bir Yöntem'", *Varlık, Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi*, S. 1166, Kasım, ss. 57-59.

²⁵⁵ Bkz. Sadri Ertem (1939). "Bugünün Üslûbu", *Kalem*, S. 13, 1 Haziran, ss. 13-14.

²⁵⁶ Bkz. Necati Mert (2012). "Kemal Tahir'in Dil Anlayışı, Dili ve Üslûbu", *Hece, Aylık Edebiyat Dergisi [Türkiye'nin Ruhunu Arayan Ayda: Kemal Tahir]*, Yıl: 9, S. 181, Ocak, ss. 385-395.

²⁵⁷ Alim Kahraman (2012). "Türk Edebiyatı(nda Üslûp)", *Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi*, C. 42, s. 387.

²⁵⁸ Bu konuda bkz. Mehmet Kaplan (1941). "Üslûba Dair", *Varlık, Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası*, Yıl: 9, C. 12, S. 202, 1 Aralık, 226-227; A.mlf. (1944). "Üslûp Nescinde Yenilik", *stanbul*, S. 7, 1 Mart; A.mlf. (1946). "Üslûp ve Halk", *stanbul*, 1 Ocak; A.mlf. (1955). "Üslûba Dair", *stanbul*, S. 4, Nisan; A.mlf. (1971). "Mai ve Siyah Romanının Üslûbu Hakkında", *stanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat, Dergisi*, C. 19, İstanbul, ss. 51-72; A.mlf. (1977). "Devir ve Nesil Üslûbu", *Türk Edebiyatı*, S. 46, Ağustos, ss. 6-7; A.mlf. (1982). "Mustafa Reşid Paşa ve Tanzimat Devri Üslûbu", *Türk Kültürü*, S. 229, Mayıs, ss. 401-405.

²⁵⁹ Bkz. Kazım Yetiş (1994). "Bir Araştırma Konusu Olarak Üslûp ve Mehmet Kaplan", *Türk Kültürü Araştırmaları*, C. 32, S. 1-2, Ankara, ss. 377-391.

²⁶⁰ Alim Kahraman (2012). "Türk Edebiyatı(nda Üslûp)", *Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi*, C. 42, ss. 387-388. Mehmet Kaplan'ın bu doçentlik tezi daha sonra kitap olarak da yayımlanmıştır...

²⁶¹ Bkz. Zuhâl Bafrâ (1986). *Orhan Veli'nin şiirlerinde Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü, (TDE B 143o).

²⁶² Bkz. Süheyla Bayrav (1947). *Chanson de Roland: Edebiyat ve Üslûp Tahlili*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Türkiye'den ayrılışı, tesirinin de asistan çevresiyle sınırlı kalmasını sağlamış ve bazı yazıları²⁶³ yayımlansa da devam etmemiştir²⁶⁴.

1950 kuşağı yazarlarından *Yaşar Kemal*, kaleme aldığı romanları ile geniş bir şöhreti yakalamış bir şahsiyettir. Eserlerinde çeşitli dil ve üslûp özelliklerine yer veren yazar, durağan bir anlatımdan değil, dinamik bir anlatımdan yanadır. Ayrıca o, konuya ve anlatılan şeye göre dil ve üslûbun değişmesinin gerekliliğine inanır. Onun eserleri bu yönleriyle önemli çalışmaların inceleme konusu olmuştur²⁶⁵.

1950 kuşağı içinde *Hisarcılar* olarak bilinen şairler topluluğu, benimsemiş oldukları millî duruşlarına paralel kaleme aldıkları şiirlerinde kullandıkları sağlam bir dil ve üslûpları ile 1980'e kadar şiirimize hizmet etmişlerdir.

1955 kuşağı içinde değerlendirilen *İkinci Yeni* şairleri, Birinci Yeni'ye karşıt, fakat Batı'daki akımların etkisiyle farklı bir dil ve üslûba dayanan anlamsız bir şiiri denerler. Ancak, bir manifesto yayımlayarak ortaya çıkmayan bu şairler, inanç, dünya görüşü, felsefi, sosyal, siyasal ve estetik anlayış bakımından karışık oldukları gibi kullandıkları dil ve üslûpları açısından da karşıktırlar...²⁶⁶

1960'lı yıllardan itibaren dünyadaki dilbilim ile üslûp ve üslûpbilim alanlarındaki gelişmeler biz de de izlenmeye çalışılır. Bu tarihlerden sonra her on yılda bir askerî darbe yaşayan ve giderek siyasallaşan Türk toplum yaşamında dil ve edebiyat da giderek siyasallaşır ve ideolojilerin sözcüsü konumuna dönüşür. Buna rağmen, dünyadaki dil ve üslûp gelişmeleri özellikle akademisyen dilbilimciler tarafından imkânı nispetinde takip edilir. Bu yıllarda dünyada Michael Riffaterre okur-merkezli bir üslûp anlayışını ileri sürer ve tutunmaya çalışır. Bu yaklaşımın hareketli siyasal ortamla paralellik arzettiğini de göz ardı etmemek gerekir.

1960 kuşağı yazarları içinde değerlendirilen *Rasim Özdenören*, Yeni İslâmî Edebiyat Akımı doğrultusunda kaleme aldığı roman, öykü ve denemelerinde kullanmış olduğu dil ve üslûbuyla, 'yedi güzel adam'dan biri olarak çağdaşı ve kendinden sonra gelen yazarlar neslini etkilemiş bir şahsiyettir. Özdenören, dil ve üslûp konusunda Türk edebiyatına hem teorik²⁶⁷ hem de pratik açıdan hizmet yapmış bir yazardır.

1970'lerde Türk edebiyatı hemen hemen siyasal çatışmaların ve ideolojilerin yansıdığı bir ayna manzarası gösterirken, dünyada bu yıllarda Noam Chomsky, Riffaterre'in ileri sürdüğü görüşü reddeden bir görüşle dilbilim sahasında ortaya çıkar. Bu, Türk üniversitelerindeki dilbilimci akademisyenlerden bazıları üzerinde etki yapar ve yakından izlenir. Dilbilimsel üslûpbilim çalışmalarını bir yerde teşvik eder.

1980'li yıllara gelindiğinde her nedense darbe sonrası düzelen siyasal ortama paralel, altmışlardan itibaren oluşan görece alt yapı dil ve üslûp çalışmalarında belli bir birikim sağlamış olur. Dünyada edimbilim ve söylem çözümlemesi etkisinde gelişen üslûpbilim, bizde de etkisini gösterir.

²⁶³ Bkz. Leo Spitzer (1961). "Üslûp Tetkikleri ve Muhtelif Memleketler" (Çev. Fikret Elpe), *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, C. XIII, ss. 151-164. Ayrıca bkz. Mehmet Rifat (2004). "Leo Spitzer: Yazınsal Eleştiride Biçem Araştırmaları", *Varlık, Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi*, S. 1165, Ekim, ss. 68-71.

²⁶⁴ Bu konuda yararlandığımız kaynak yazı için bkz. Savaş Kılıç (2005). "Türkiye'de İlk Stilistik Çalışmaları: LEO SPITZER ve İzleyicileri", *Uluslararası, V. Dil, Yazın, Deyi bilim Sempozyumu*, Marmara Üniversitesi 24-25 Haziran 2005 (Bildiri Kitabı henüz basılmamış, ama yazı bir ay sonra yayımlanmıştır); Savaş Kılıç (2005). "Türkiye'de İlk Stilistik Çalışmaları: Leo Spitzer ve İzleyicileri", *Varlık, Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi*, S. 1175, Ağustos, ss. 84-89.

²⁶⁵ Bu konuda bkz. Ramazan Çiftlikçi (1997). *Ya ar Kemal: Yazar, Eser, Üslûp*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, XVI+571 s.

²⁶⁶ Bu şairler ve şiir hareketinin üslûp anlayışları hakkında bkz. Servet Şengül (2011). *mge ve Üslûp Tercihleri Bakımından Necip Fazıl ve Sezai Karakoçu Okumak*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 166 s.; Mustafa Karabulut (?). "Edebî Metinlerde Dil ve Üslûp İncelemeleri ve Edip Cansever'in Dil ve Üslûbunda Psikolojik Unsurlar", *VII.Uluslararası, Türk Dili Kurultayı, (24-28 Eylül 2012 Ankara)*, Ankara: Türk Dil Kurumu, ss. 1-17; Orhan Sarıkaya (2013). "İkinci Yeni Şiirinin Üslûbuna Bir Gerekeç Olarak İnsan", *Uluslararası, Türk Dili ve Edebiyat Kongresi, 17-19 Mayıs 2013, UTEK03, Bildiriler* [Ed. Mustafa Aslan], Saraybosna, Bosna-Hersek: International Burch University, ss. 245-248.

²⁶⁷ Bu konuda bkz. Rasim Özdenören (1997). "Üslûp", *Ruhun Malzemeleri*, 2.bs., İstanbul: İz Yayıncılık, ss. 289-290.

Bu atmosfer içinde, M. Kaya Bilgegil'in 'Edebiyat Bilgi ve Teorileri I, Belâğat'²⁶⁸ adlı çalışması, bu alanda gözardı edilemeyecek bir etki yaratmıştır²⁶⁹. Meserret Diriöz'e göre, "eski belâğati, bütünüyle ve kadrosuna dokunmadan, yeni bir tasnif ve yepyeni misâllerle istifâdeye sunan Bilgegil, aslında, ecdâd yaâdigârı metinlerle uğraşacak ilim adamlarımıza büyük bir iyilikte bulunmuştur..."²⁷⁰

1986 yılında, Şerif Aktaş, 'Edebiyatta Üslûp ve Problemleri'²⁷¹ adlı bir ser yayımlayarak, ülkemiz akademisyenlerinin ilgili sahaya dikkatlerini çekmiş, bu alanda çalışmaların başlamasında etkin olmuştur.

"XX. yüzyılın ortalarından itibaren dil bilimi alanındaki gelişmelerin üslûp incelemelerinde kullanılmaya başlanması yeni problemler ve tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu konuda teorisyenler, modern dil bilimin doğuşuyla üslûp incelemelerinin başlaması arasındaki paralellığe dikkat çekmişler ve üslûp incelemesinin üslûp öğelerini tesbitte metin içindeki işlevlerine yorum getirmek olduğuna işaret ederek üslûp teorisi konusunda dilbilimiyle eleştiri arasında bir uzlaşmanın sağlanmasını en faydalı yol olarak görmüşlerdir. Üslûbun dilden ayrı düşünülmeceği, ancak bir metnin dil biliminin ortaya koyduğu metot ve kurallardan hareketle incelenmesinin de üslûp araştırması sayılmayacağını dile getiren Şerif Aktaş, dil biliminin çalışma alanının cümleyle sınırlı kalmasına rağmen üslûp incelemesinde aynı dil malzemesinin metin adı verilen bir bağlam içinde kazandığı söz değerine yönelmek gerektiğini ifade etmiştir. Böylece edebî eleştiriyle dil bilimi arasında yer alan bir alanda metin değerlendirmesine imkân sağlayan bir sahanın varlığı ortaya çıkmaktadır."²⁷²

1990'lı yıllara gelindiğinde, dünyadaki eleştirel söylem çözümlemesi etkisinde gelişen üslûpbilim ülkemiz dilcilerini ve akademisyenlerini etki altına alır. Ülkemiz üniversitelerinde yavaş yavaş tez konuları bu izleri taşımaya başlar. Örneğin, Ahmet Çoban, Şerif Aktaş'ın bahsi geçen çalışması ve çevirilerinin derin tesiri görülen 'Ahmet Haşim'in Şiir Üslûbu'²⁷³ adlı doktora tezinde üslûba özel bölümler ayırır. Üniversitelerde önemli bir ihtiyacı karşılayan bu çalışma, lisans ve lisansüstü seviyede edebiyat sahasında kaynak kitap olarak tavsiye edilen eserler arasına girer.

Öte yandan, yine 90'lı yıllardan itibaren dünya edebiyatına paralel bir postmodern üslûp belirginleştiği gibi halkların politik ve kültürel bağımsızlığı ile ilgili postmodern edebiyatın bir dalı olarak Sömürge sonrası edebiyat üslûbu da belirginleşmektedir.

2000'li yıllardan sonra iletişim teknolojilerinin sınır tanımaz gelişmesine paralel olarak edebiyat araştırmalarında dünyadaki gelişmeler anında takip edilmeye başlandığından, üslûp ve üslûpbilim sahası eşzamanlı gelişmeye başlar. Üniversite sayılarının artmasıyla da genişleyen çalışma sahası, hazırlanan tezler ve kaleme alınan makalelerle gelişimini canlı bir biçimde sürdürmektedir.

İçinde bulunulan zaman diliminde ise, henüz postmodern edebiyat eserleri ve onlarda kullanılan postmodern üslûbu tam özümsemeden ortaya küresel edebiyat ve ona paralel olarak küresel edebiyat üslûbu diye bir kavram çıkmıştır... Uluslararası modern edebiyatta ve eserlerinde kullanılan üslûpta olduğu gibi yerel temsilcileriyle birlikte uluslar arası hale gelen postmodern edebiyat ve eserlerinde kullanılan postmodern dil ve üslup gelip küresel edebiyata dayanmıştır... Artık Franco Moretti, Pascala Casonava ve David Damrosch gibi teorisyenleri

²⁶⁸ Bkz. M.Kaya Bilgegil (1980). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri I, Belâ at*, Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları: 571, Edebiyat Fakültesi Yayınları: 95, Ders Kitapları Serisi: 8, Sevinç Matbaası, XIX+362 s.; A.mlf. (1989). *A.g.e.*, 2.bs., İstanbul: Enderun Kitabevi, 360 s.

²⁶⁹ Bu eserin tanıtım yazısı için bkz. Meserret Diriöz (2002). "Edebiyat Bilgi ve Teorileri I, Belâğat", *TÜBAR: Türklük Bilimi Ara t,rmalar*, S. XI, Bahar, ss. 255-261.

²⁷⁰ Meserret Diriöz (2002). *A.g.m.*, s. 261.

²⁷¹ Bkz. Şerif Aktaş (1986). *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*, 1.bs., Ankara: Akçağ Yayınları, 159 s.

²⁷² Alim Kahraman (2012). "Türk Edebiyatı(nda Üslup)", *Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi*, C. 42, s. 388.

²⁷³ Bkz. Ahmet Çoban (1999). *Ahmet Ha imân üir Üslûbu*, Basılmamış Doktora Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 387 s.; A.mlf. (2004). *Edebiyatta Üslûp Üzerine (Sözün Tad,n, Dilde Duymak)*, 1.bs., Ankara: Akçağ Yayınları, 140 s.

vasıtasıyla küresel dünya edebiyatı, karşılaştırmalı edebiyatın yerini alan bir disiplin haline dönüşmüş ve küresel dünya edebiyatı ürünleri küresel bir bakış açısına uygun bir dil ve üslupla kaleme alınmaya başlanmıştır...

1997'li yıllardan başlayan ve 2000 yılından sonra gittikçe artan yayın grafiği ile *Aysu Erden*, akademisyen dilbilimci, edebiyat eleştirmeni ve çevirmen kimliği ile dikkati çekmiştir. Kaleme aldığı dilbilim ve üslûpbilim konulu makaleler ilgili sahaya önemli açılımlar kazandırmaktadır²⁷⁴.

İkibinli yılların ortalarına gelindiğinde üslûp ve üslûpbilim konusunda akademisyen ve araştırmacıların önemli çalışmalara imza attıkları görülür. Örneğin, Nazan Tutaş²⁷⁵ ve Firdevs Karahan²⁷⁶ bunlara örnek gösterilebilir.

Çeşitli çalışmaları ile yakından tanınan bir akademisyen olan Mehmet Önal²⁷⁷, geniş bir yelpazede edebiyat araştırmaları yapan, özellikle edebiyat teorisi konusunda olduğu gibi üslûp ve üslûpbilim üzerine seri yazılara başlayan bir akademisyen olarak Adem Çalışkan²⁷⁸ adları burada hatırlanabilir... Kuşkusuz bu isimlere eklenmesi gereken daha pek çok akademisyen var... Örneğin, bu bağlamda, Üniversitelerin Batı ve dünya dilleri üzerinde doğrudan eğitim ve araştırmalar yapan Yabancı Diller Bölümlerinde üslûp ve üslûpbilim üzerine çalışan akademisyenler ile İlahiyat Fakültelerinin ilgili anabilim dallarında üslûp ve üslûpbilimin belâgat gibi klasik kaynakları üzerine çalışmalar yapan akademisyenler unutulmaması gerekir...

Kuşkusuz bu konuda üniversitemizde gerek lisans²⁷⁹ ve gerekse lisansüstü (yüksek lisans²⁸⁰ ve doktora²⁸¹) tezleri hazırlanırken, akademisyenler de önemli çalışmalar kaleme almaktadırlar...

²⁷⁴ Bkz. Aysu Erden (1997). “Şiirde Biçeme Dilbilgisel Yaklaşım Üzerine: Bir Can Yücel Şiiri-Yöntem ve Çözümleme”, *Edebiyat ve Ele tiri*, Yıl: 5, S. 28, Ankara, ss. 104-112; A.mlf., (1998). “Öyküde Kadın ve Erkek Yazarların Kadına Bakışı ve Biçemlerine Dilbilimsel Yaklaşım”, *Dü ler ve Öyküler*, İstanbul, ss. 39-57; A.mlf. (1998). “Dil ve Yazın Öğretiminde Biçemsel Yetinin Pekleştirilmesi: Yöntem ve Çözümleme”, *Do an Aksan Arma an*, [Yay. haz. Kamile İmer – Leyla Subaşı Uzun], Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayın No: 366, Bizim Büro Basımevi, ss. 69-82; A.mlf. (1999). “Türk Kısa Öyküsünde Bir Gülmece Ustası Memduh Şevket Esendal’ın Biçemine Dilbilimsel Bir Yaklaşım: Bir Öykü ve Çözümleme”, *Üçüncü Öyküler*, Yıl: 1, S. 1, ss. 24-34; A.mlf. (2001). “Biçembilim ve Yazınsal Eleştiri”, *Türkiye’de Ele tiri ve Deneme*, Ankara: Tömer Yayınları, ss. 47-56; A.mlf. (2011). “Yazınsal Biçem, Biçemsel Yeti, Yöntem ve Çözümleme-I.Bölüm”, *Hayal, Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi* [Dosya: iir ve Felsefe], S. 37, Nisan – Mayıs – Haziran; A.mlf. (2011). “Yazınsal Biçem, Biçemsel Yeti, Yöntem ve Çözümleme-II.Bölüm”, *Hayal, Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi*, S. 38, Temmuz – Ağustos - Eylül; A.mlf. (15.02.2013). “Yazınsal Biçem ve Biçemsel Yeti Üzerine: Şairin Biçemsel Seçimlerinin İncelenmesi ve Yazınsal Yorum”, <http://www.edebiyathaber.net/edebiyat-elestirisi-uzerine-aysu-erden-2/>.

²⁷⁵ Bkz. Nazan Tutaş (2006). “Yazınsal Metinlerde Biçembilimsel İnceleme”, *Littera, Edebiyat Yaz,lar*, C. 19, Aralık, ss. 169-180; A.mlf. (2009). “Atilla İlhan Şiirine Biçembilimsel Bir Yaklaşım”, *zmir Ekonomi Üniversitesi Yaz,n ve Deyi bilim Ara t,rmalar, / Researches on Literature and Stylistics*, [Eds. Neslihan Kansu Yetkiner ve Derya Duman], İzmir: İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayınları, ss. 44-56.

²⁷⁶ Bkz. Firdevs Karahan (2006). “Biçembilim ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Dedikodu Sütunlarına Yönelik Bir İnceleme”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 23, S. 1, Ankara, ss. 89-118.

²⁷⁷ Bkz. Mehmet Önal (2008). “Edebî Dil ve Üslûp”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Ara t,rmalar, Enstitüsü Dergisi*, S. 36, Erzurum, ss. 23-47; A.mlf. (2012). *Edebiyat Sanat, : Edebiyat Teorisi ó Bela at ve Retorik ó Edebiyat ve leti im*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları, 531 s.

²⁷⁸ Bkz. Adem Çalışkan (2014). “Üslûp ve Üslûpbilim Üzerine-1: İlk Belirlemeler / On Style and Stylistics-1: Preliminary Orientations”, *Uluslararası Sosyal Ara t,rmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Volume: 7, Issue: 34, 15 October, ss. 29-52; Sonia Zyngier (2014). “Üslûpbilime Kültürel Bir Yaklaşım Doğru / Towards a Cultural Approach to Stylistics” (Çev.: Yrd.Doç.Dr. Adem Çalışkan), *Ondokuz Mayıs Üniversitesi E itim Fakültesi Dergisi / Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, C. 33, S. 1, (Ocak – Haziran), ss. 41-53.

²⁷⁹ Bu konuda her üniversitemin Eğitim Fakülteleri Türkçe Eğitimi ve Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümleri ile Fen-Edebiyat Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde benzeri lisans tez çalışmaları var. Örnek olarak bkz. Ziver İsmail (1967). *Servet-i Fünûncular ve Üslûp*, Bitirme Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 230 s.; Şükrü Karabiber (1971). *Ruşçuklu M. Hayri’nin -Belâ atı Eseri*, Bitirme Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 62 s.; Mehmet Özgürce (1972). *Falih Rıfkı Atay’ın Eserlerinde Dil Hazinesi ve Üslûp Özellikleri*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Hasan Altunzincir (1972). *Faruk Nafiz Çamlıbel’in iirlerinde Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Yusuf Yalçın (1972). *Hüseyin Rahmi Gürp,nar’ın 10 Eseri Üzerinde Dil ve Üslûp ncelemesi*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Etfal Sevinçli (1972). *Hüseyin Rahmi Gürp,nar’ın On Roman,nda Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Cevahir Selamoğlu (1972). *Hüseyin Rahmi Gürp,nar’ın On Roman,nda Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Neriman Ozer (1972). *Mahmut Yesârî’nin 9 Roman,nda Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Yüksel Hiçdurmaz (1972).

Mahmut Yesârî'nin Romanlar,nda Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Tarık Kurt (1972). *Ömer Seyfettin'de Vokabüler, Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Günaydın Atabey (1972). *Refik Halit Karay'ın On Dört Roman,nda Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Ayşen Eser (1972). *M. evket Esendal'da Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Ahmet Yıldız (1972). *Mehmet Rauf'ın Hikâyelerinde Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Naile Güler (1973). *Mehmet Rauf'ın Romanlar,nda Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Oğuz Fırlıklı (1973). *Re at Guri Güntekin'in On Roman,nda Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Mahmuriye Kabakaş (1973). *Refik Halit Karay'ın 11 Roman,nda Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Atilla Şekerci (1973). *Sait Faik'in Hikâyelerinde Dil ve Üslûp Özellikleri*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Feyda Olcaygil (1977). *Yahya Kemal'in iirlerinde Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Mehmet Hadi Benhür (1984). *Mehmet Emin Yurdakul'da Dil ve Üslûp ncelemesi*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Salih Gülerer (1984). *Ömer Seyfettin'de Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Hüseyin Yavuz (1984). *F. Nafiz Çaml,beleş Dil ve Üslûp ncelemesi*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü; Kazım Akdı (1993). *Ahmet Hamdi Tanp,nar'ın Üslûpla İgili Dü ünceleri*, Bitirme Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, TDE, A314a/1140; Melek Demir (1994). *Be Eserine Göre Mehmet Kaplan'ın Üslûba Dair Görü leri*, Bitirme Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, TDE, D381b/1141; İsmail Akbalık (1995). *Mizâni'd-Belâ a*, Bitirme Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü; Nilüfer Palaoğlu (1997). *Elhâc brahim erh-i Belâ at (Transkripsiyonlu Metin)*, Ege Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bitirme Tezi, İzmir, 1997, 65 s.

²⁸⁰ Örnek olarak bkz. Necati Yılmaz (1984). *Rainer Maria Rilke le Ahmet Ha im'ın Nesrinde Sembolist Üslûp*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Diller Anabilim Dalı; Ufuk Ege (1988). *Stylistic Analysis of D. H. Lawrence's Selected Short Stories* [D.H. Lawrence'ın Seçme Kısa Öykülerinin Üslûpbilimsel Çözümlemesi], Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Diller Anabilim Dalı; Cemal Yıldız (1991). *Üslûp ve Üslûp nceleme Metodlar,*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 108 s.; Vahit Tane (1993). *Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Dil ve Üslûp*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 134 s.; Neslihan Yetkiner (Kansu) (1996). *A Stylistic and Analytical Approach to Can Yücel's Poetry and Its Translation into English* [Can Yücel'in Şiirlerinin ve Bunların Türkçeden İngilizceye Çevirilerinin Biçembilimsel ve Analitik Olarak İncelenmesi], Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 106 s.; İsmail Güleç (1997). *Bahrud-Maârif'ate Geçen Edebiyat Terimleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı; Bedrettin Aytaç (1999). *bn Tufeyl'ın -Hayy bn Yakzân'ı Adl, Roman,n.n Öz. Biçim ve Üslûp ncelemesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Belağatı Anabilim Dalı, 119 s.; Özden Değirmenci (1999). *Fâik Âli Ozansoy'un Hayat,, Eserleri ve Üslûbu Hakk,nda Bir nceleme*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 457 s.; Bilal Akçaat (1999). *Baki Divan,ın Dil ve Üslûp Bak,m,ndan Tahlili*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 137 s.; Fatma Güzey (2000). *Baz, Divanlardaki Üslûpla İgili Kelimelerin De erlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 201 s.; Ali Özşahan (2001). *Mehmet smail'ın -Bu Kan Yerde Kalan De il' Adl, iir Kitab,n.n Üslûbu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 181 s.; Süleyman Alper Sökmen (2003). *Sevgi Soysal'ın öYeni ehir'de Bir Ö le Vakt'ö Roman,nda S,fatlar ve Üslûba Katk,s,*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, VI+150 s.; Nihal Kilci (2003). *Cemil Meriç'in Bu Ülke Adl, Eserinde Cümle Üslûbu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 221 s.; Ebru Kılıç Bebek (2004). *Bo azici Üniversitesinde Psikolojiye Giri Dersi Alan Üniversite Ö rencilerinin Bili sel Biçemleri ile Cinsiyetleri, Alanlar, ve Genel Akademik Ba ar,lar, Aras,ndaki li ki*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, IX+101+Ekler (Toplam: 155) s. [*Bu tezde özellikle "1.Biçem Nedir? (ss. 2-5), 2.Biçem Türleri (s. 6), 3.Öğrenme Türleri (ss. 6-7 ve Kaynakça kısmı önemli.); Gül Bağatır (2006). *Vecihî Timuro lu'nun ve Friedrich Schiller'ın iirlerinde Biçem Kar ,la t,rmas, ve Sözkonusu Biçemlerin Ö retimi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Alman Dili Eğitimi Bilim Dalı, X+165 s.; Erhan Dayı (2007). *A Stylistic Analysis of J.R.R. Tolkien's The Lord of the Rings* [J.R.R. Tolkien'in Yüzüklerin Efendisi Adlı Eserinin Biçembilimsel Bir İncelemesi], Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 109 s.; Meryem Demir (2007). *Türkçe Derslerinde Metin Çözümlemesine Üslûpbilim Aç,s,ndan Yakla ,m (Üslûp Çözümlemesinin Okuma-Anlamaya Katk,s,*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı, VIII+147 s.+Ekler; Abdurrahman Kaya (2007). *A Corpus-based Approach to the Analysis of the Literary Style of Robinson Crusoe* [Robinson Crusoe'nun Edebî Üslûp Çözümlemesine Bütüncü Temelli Bir Yaklaşım], Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Diller ve Edebiyatlar Anabilim Dalı, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, 119 s.; Fulya Ger (2008). *A Stylistic Analysis of Perihan Ma den' -ki Genç K,z,n Roman,ın Context of Linguistic Deviations* [Perihan Mağden'in 'İki Genç Kızın Romanı'nın Dil Sapmaları Bağlamında Biçembilimsel Çözümlemesi], Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, , 2008, 231 s.; Senem Üstün Kaya (2009). *Stylistic Analysis of Charles Dickens's Christmas Books* [Charles Dickens'in 'Bir Noel Şarkısı' Eserinin Biçembilim Analizi], Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batı Dilleri ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, 189 s.; Nil Yüzbaşıoğlu (2010). *Hasan Ali Topta 'ın Romanlar,n.n Stilistik ncelemesi*, Basılmamış Yüksek Lisans

3-Uzak-Doğu'da Üslûp ve/veya Üslûpbilim

a-Çin Edebiyatında Üslûp ve/veya Üslûpbilim:

Son zamanlarda Türkiye'de belirginleşen Çin dili ve edebiyatında üslûp ve/veya üslûpbilim yabancı dilde kaleme alınmış eserlerde çeşitli kıstaslardan hareketle sınıflandırılarak ve bu konuda düzenlenen sempozyumlara değinilerek gündeme gelmektedir. Pekin Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Dan Shen, "Yeni Yüzyılda Çin'de Üslûpbilim" (Stylistics in China in the New Century) adlı makalesinde, "Yeni yüzyıl, Çin'de hem 'geleneksel Çin üslûpbilimi'nin hem de 'batılılaşmış üslûpbilim'in hızlı gelişmesine tanık oldu." tespitinin ardından şu bilgileri aktarır:

"Yeni yüzyıl kapılarını dış dünyaya açtıktan sonra, üslûpbilim 1980'lerde Çin'de gelişmeye başladı. 1970'lerin sonu ile 1980'lerin başı, çeşitli Batılı dilbilim okulları, üslûpbilim ve edebiyat teorisinin Çin'de hızlı bir gelişimini gördü. İki on yıldan daha fazla bir süredir (özellikle 1966'dan 1976'ya kadar Kültür Devrimi süresince) siyasal eleştiriye konu edindikten sonra, çoğu Çin okulları, özellikle Yeni Eleştiri, Yapısalcılık ve Üslûpbilim gibi bilimsel bilgi ve metin-merkezli eleştiri okulları ile ilgilenmeye başladı..."²⁸²

Yazar, bu cümlelerinin ardından bu konuda şahsî çalışmaları ve konferanslarından söz ettikten sonra çok geniş bir biçimde 'Geleneksel Çin Üslûpbilimi' ve 'Batılılaşmış Üslûpbilim' ayrımlarına dikkat ederek (işlevsel üslûpbilim, bilişsel üslûpbilim, edembilimsel üslûpbilim, bütüncü üslûpbilimi ve eğitsel üslûpbilim gibi) bazı alt başlıklar dahilinde yazısını tamamlar, bu konuda geniş de bir Kaynakça sunar.

Tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı; Tuğba Dağıstan (2010). *Metin Alt,ok ve iirlerinin Yap., Tema ve Üslûp Bak,m,ndan ncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı; Günay Allahverdi (2011). *A Stylistic Approach to David Lodge's Plays: Home Truths and The Writing Game* [David Lodge'un Home Truths ve The Writing Game Adlı Oyunlarına Biçembilimsel Bir Yaklaşım], Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 78 p.; Servet Şengül (2011). *mge ve Üslûp Tercihleri Bak,m,ndan Necip Faz,l ve Sezai Karakoçat Okumak*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 166 s.; Nergis Paslı (2012). *Haldun Taner'ân -Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi De ilø Adl, Eserini Biçembilim (Deyi bilim ø Üslûpbilim) Aç,s,ndan nceleme*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazimagosa: Doğu Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, X+151 s.; Mustafa Uluçay (2014). *Mehmet Akif Ersoyanın Eserleri Üzerinde Dil ve Üslûp ncelenmesi*, Basılmamış Yüksek/Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, XI+263 s.

²⁸¹ Örnek olarak bkz. Zöhre Bilgeçil (1986). *Halid Ziya U aki,gilân A k-, Memnu Roman,nda Üslûp Çal, mas.,* Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 348 s.; Ayfer Altay (Akansel) (1988). *Style of D.H. Lawrence* [D.H. Lawrence'da Üslûp], Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Diller ve Edebiyatlar Anabilim Dalı, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, 205 p.; Yakup Şafak (1991). *Sürürânin Bahriü-Maâriifâ ve Enisüü-U âk le Mukâyesesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı; Leyla Uzun (Subaşı) (1992). *Köktürk Metinleri Üzerine Bir Metindilbilimsel Çal, ma: Kullan,mbilimsel ve Biçembilimsel Görünümleriyle*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 227 s.; Nazım Elmas (1997). *Mehmet Âkif Ersoy (Sanat, ve Sanat Anlay, ,-Üslûbu)*, Basılmamış Doktora Tezi, Samsun: Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 342 s.; Ahmet Çoban (1999). *Ahmet Ha imân iir Üslûbu*, Basılmamış Doktora Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 387 s.; Safiye Akdeniz (2000). *Cahit S,tk, Taranc,an,n Üslûbu*, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 483 s.; Rifat Okudan (2001). *rak Filozofu Sühreverdi Maktûl ve Eserlerindeki Üslûp ve Belâ at*, Basılmamış Doktora Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, XIII+400 s.; Ayalp Talun İnce (2007). *19.Yüzy,I Alman Romantizminin Türkçeye Aktar,m,nda Üslûp Sorunu*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, IV+344 s.; Mustafa Durmuş (2007). *Osmanl, Sahas, Türkçe air Tezkirelerinin Üslûp Özellikleri*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı; İsrail Babacan (2008). *Klasik Türk iirinde Seb-k-i Hindî (Hint Üslûbu)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı; Celalettin Divlekçi (2009). *Anlam-Üslûp li kisi Ba lam,nda Kurân'ın Üslûp Analizi (Fatıha Sûresi Örnekleme)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Tefsir Bilim Dalı, 433 s.; Ufuk Şahin (2012). *Malcom Bradbury'nin To The Hermitage Adl, Roman,n,n Ele tirl Söylem Biçembilimsel Yöntem I , ,nda ncelenmesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 590 s.

²⁸² Dan Shen (2012). "Stylistics in China in New Century" (Yeni Yüzyılda Çin'de Üslûpbilim), *Language and Literature*, Vo. 21, No. 1, 9 April, p. 93.

Yine, “Çin’de Üslûpbilimsel Araştırmanın Dört Evresi”²⁸³ şeklinde Türkçeye tercüme edebileceğimiz bir çalışmanın ara başlığında üslûp ve/veya üslûpbilim dört evreye ayrılarak şu şekilde ele alınmıştır:

“1)1970’lerin öncesi, Wang Zuoliong’un 1960’lar ve 1970’lerde üslûpbilime katkısına ilaveten, Chen Wangdao’nun 1930’larda belağata katkısı, Zhang Gong’un 1960’larda belağata katkısı ve Wang Dechun’un 1960’larda belağata katkısını yansıtan Çin modern üslûpbiliminin ilk evresidir.

2)1980’ler, Hu Wenzhong, Qian Jiaoru, Guo Hong, Qin Xiubai, Hou Weirui, Hu Zhuanglin, Huang Zhenhua, Zhu Youngsheng vs.’nin pek çok makalesinin yayımının yansıttığı Wang Zuoliang ve Ding Wangdao’nun ders kitabı (1987) ve İngilizce majorler için üslûpbilim müfredat programı hazırlığının basımıyla üslûpbilim başlıklı bir çalışmaya tanık olan ikinci evresidir.

3)Üçüncü evre olarak 1990’lar, daha fazla üslûpbilimsel çalışmaya tanık oldu; Üslûpbilim üzerine kapsamlı yüksek düzeyli çok sayıda makalelere yansıdı; Yueguo (1990), Shen Dan (1993), Liu Shisheng (1992) vs. tarafından temsil edildi ve Wang Zuoliang (1980), Wang Zualiang & Ding Wangdao (1987), Qin Xiubai (1986), Hou Weirui (1988), Cheng Yumin (1989), Wang Shouyuan (1990, 2000), Qian Yuan (1991), Xu Youzhi (1992), Shen Dan (1995), Liu Shisheng (1998), Zhang Delu (1998), Guo Hong (1998); Cheng Yumin (1988), Wang Shouyuan ve Zhang Delu (1996) dahil çok sayıda monografi ve ders kitaplarında yeniden takdim edilip sunuldu.

4)Dördüncü evre olarak 21. Yüzyılın başlarından günümüze kadar ‘bilişsel üslûpbilim’ gibi yeni ekollerin tanıtımıyla çeşitli üslûpbilim okullarının sözüme ona mevcut bir evresidir.”

Bahsi geçen aynı yabancı kaynakta “Üslûpbilim Üzerine Ulusal Sempozyumlar”²⁸⁴ şeklinde Türkçeye tercüme edebileceğimiz bir çalışmanın ara başlığında üslûp ve/veya üslûpbilim üzerine Çin’de şimdiye kadar altı sempozyumun düzenlendiği ifade edilir. Düzenlenen sempozyumların konu, yer ve tarihleri şöyle dile getirilmiştir:

“1)İlk sempozyum, “The Theories, Applications, and Current State of Stylistics” adıyla 11-13 Haziran 1999’da Nanjing Institute of International Relations’da düzenlenmiştir.

2)İkinci sempozyum, “Theories, Methodology, Schools, and Applications of Stylistics, and the Style of Specific Writer or Works” adıyla Eylül 2000’de Shandong University’de düzenlenmiştir.

3)Üçüncü sempozyum, “21st Century Stylistic Research in China: Theories and Practice” adıyla Eylül 2001’de South-Western China Teachers University’de düzenlenmiştir.

4)Dördüncü Sempozyum, “The Construction and Development of Stylistics as a Discipline at Home and Abroad, Stylistics and Neighboring Disciplines. Theoretical Models and Methodologies of Schools of Stylistics, Characteristics of Varieties of Language, Styles of Literary Genres, Stylistics and FLT, and Prospect for the Application of Stylistics” adıyla 29-30 Ocak 2004’de He’an University’de düzenlenmiştir. Bu sempozyumda Hu Zhuanglin’le kurulan ‘Çin Dilbilim Derneği’, onun onursal başkanı Shen Dan’ı başkan olarak seçti (bkz. Xu Youzhi ve diğ., 2005: 68-72).

5)Beşinci sempozyum, 16-18 Haziran 2006’da Tsinghua University’de düzenlenmiştir. Sempozyumun bilişsel üslûpbilimdeki hızlı gelişmeyi ve diğer üslûpbilim okullarındaki yeni gelişmeler yanında işlevsel üslûpbilimdeki daha derin ve daha geniş çalışmayı örneklerle göstererek üslûpbilim araştırmasının her bir yönüne değinmiştir.

²⁸³ Bkz. Unauthor (02.06.2013). “3.2.1.Four Stages of Stylistics Research in China” (3.1.2.Çin’de Üslûpbilim Araştırmasının Dört Evresi), <http://wenku.baidu.com/view/86c98836eefdc8d376ee32ea.html> ; http://www.chinadmd.com/file/icpccvveu6wxc3xvucawwwu6_3.html , 03.07.2013.

²⁸⁴ Bkz. Unauthor (02.06.2013). “3.2.2.National Symposiums on Stylistics” (3.2.2.Üslûpbilim Üzerine Ulusal Sempozyumlar), <http://wenku.baidu.com/view/86c98836eefdc8d376ee32ea.html> ; http://www.chinadmd.com/file/icpccvveu6wxc3xvucawwwu6_3.html , 03.07.2013.

6)Altıncı sempozyum, "Stylistic Research: Its Retrospect, Current State and Prospect" adıyla Shanghai International Studies University'de 23-24 Ocak 2008'de düzenlenmiştir. Bir sonraki sempozyum, 2010 yılı Ningho University'de düzenlenecektir..."

Kuşkusuz Uzakdoğu edebiyatları sadece Çin edebiyatından ibaret değildir. Örneğin, Japon edebiyatında üslûp ve/veya üslûpbilim konusu da bu arada düşünülebilir. Bu konuda Masayuki Teranishi'nin "Japonya'da Üslûpbilimin Rolü: Eğitsel Bakış Açısı"²⁸⁵ şeklinde dilimize çevrilebilecek olan makalesi hatırlanabilir.

SONUÇ

Üslûp ve/veya üslûpbilimin başlangıçtan ortaya çıktığı yirminci yüzyıla ve oradan günümüze kadar olan tarihî gelişimini konu edinen bu makaleyi kaleme almaktaki amacımız, bu konudaki mevcut birikimi yerli ve yabancı kaynaklar ışığında yeniden değerlendirip bizden önce yapılan üslûp ve/veya üslûpbilim çalışmalarına bir yenisini daha ilave ederek gelişmekte olan, fakat zor kabul edildiğinden araştırmacı sınırlı olan bu alana imkân nispetinde bir katkı sağlamaktır.

Nils Erik Enkvist'in de dile getirdiği gibi, bu makalenin sınırlarına sığmayacak kadar geniş bir konu olan Batı dünyasında 'retorik' (rhetoric) ile 'üslûp' veya 'üslûpbilim'in (style or stylistics), Doğu dünyasında benzer anlamları kapsayan, fakat farklı kelimelerle karşılanan 'belâgat' ile 'üslûp' veya 'üslûpbilim'in "tarihleri uzun ve karmaşıktır, kurallarına uygun dilbiliminkinden çok daha fazla tartışmalıdır... 'Dilbilim', 'retorik' (belâgat) ve 'üslûpbilim' gibi etiketlerin çağdan çağa ve okuldan okula anlamları değişmiştir..."²⁸⁶ Bu değişen anlamlar, hatta bunları karşılamak için kullanılan değişik terim ve kavramlar, bütün dünya edebiyatlarını kapsayacak çapta değilse bile bu bağlamda belli bir fikir verecek biçimde bazı ülkelerin edebiyatlarındaki tarihsel gelişimleri ile birlikte ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu konunun bütün dünya edebiyatlarını kapsayacak şekilde farklı çalışmalarla ele alınması bir gereklilik gibi gözükmektedir. Bu alanda dünya ülkelerinin çok ileri seviyede çalışmalar yaptıkları açıkça gözlemlenmiştir. Samimî bir biçimde düşünüldüğünde, son zamanlarda sevindirici çalışmalar olmasına rağmen, yapılan çalışmalar açısından aradaki makasın çok açık olduğu buruk bir biçimde hissedilmektedir. Bir akademisyen olarak kendi adıma bu bahsi geçen aradaki mesafeyi kapatmak ve hissedilen burukluğu teskin etmek için yabancı eserlerle bizzat haşır neşir olunarak istifade edilmeye ve ilgili literatür de tanıtılmaya özel çaba gösterilmiştir.

Bu tarihtede Türk şair ve yazarları ile akademisyenlerinin başlangıçtan günümüze bu bağlamda sergilemiş oldukları tavırlar ve zihin fırtınaları özetlenmeye çalışıldığı gibi, Divan şairlerinin 'üslûp' kelime ve kavramını kullandıkları, Tanzimat'tan itibaren Emile Lefranc'ın 'style' kelimesini Osmanlı Türkçesine önce 'kelâm', ardından 'ifade-i beyân' ve 'üslûp' şeklinde tercüme edip aktardıkları, daha sonra ise günümüzdeki kavram ve terimlerle bunu karşıladıkları görülmüş ve ortaya konmuştur.

Ülkemizde bugüne kadar kaleme alınan çalışmalarda üslûp ve üslûpbilimin tarihçesinin sınırlı olduğu dikkate alındığında, bu çalışmamızla bunun sınırlarının hayli genişletildiği, fakat bu konuda her bir ülkeye ilişkin özel çalışmalarla bunun daha da genişletilmesinin gerektiği kanaatindeyiz.

Bu makale çalışmamızın devamı mahiyetinde kaleme alacağımız yazılarımızdan birini bu bağlamda dünya edebiyatlarında ileri sürülen 'üslûp ve üslûpbilim teorileri', diğerini ise dünyada ve bizde yapılan 'üslûp ve üslûpbilim sınıflandırmaları' çabaları oluşturacaktır.

Kuşkusuz gerek 'üslûp ve üslûpbilim teorileri'ni ve gerekse 'üslûp ve üslûpbilim sınıflandırmaları'ni bütüncül bir yaklaşımla bilmek ve bunun bilgisi ile donanmış olmak, hem

²⁸⁵ Bkz. Masayuki Teranishi (2012). "The Role of Stylistics in Japan: A Pedagogical Perspective" (Japonya'da Üslûpbilimin Rolü: Eğitsel Bakış Açısı), *Language and Literature*, Vol. 21, Issue. 2, May, pp. 226-244.

²⁸⁶ Nils Erik Enkvist (1985). "Text and Discourse Linguistics, Rhetoric, and Stylistics" (Metin ve Söylem Dilbilimi, Retorik ve Üslûpbilim), *Discourse and Literature: New Approaches to the Analysis of Literary Genres* [Söylem ve Edebiyat: Edebî Türlerin Çözümlemesine Yeni Yaklaşımlar, ed. Teun Adrianus van Dijk], Amsterdam / Philadelphia: John Benjamin Publishing Company, p. 11.

edebiyat araştırmacıları hem de lisans ve lisansüstü eğitimi alan öğrenciler, hatta edebiyatseverler ile bu işin uzmanları olarak öğreticisi konumundaki akademisyenler için son derece önemlidir.

KAYNAKÇA

- ABDUL-RAOF, Hussein (2006). *Arabic Rhetoric: A Pragmatic Analysis* [Arap Belağatı: Edimbilimsel Bir Çözümleme], London and New York: Routledge, 256 p.
- ABDUL-RAOF, Hussein (2001). *Arabic Stylistics: A Coursebook* [Arap Üslûpbilimi: Ders Kitabı], Weisbaden: Harrassowitz Verlag, 164 p.
- (ABDÜLKÂHİR el-)Cürcânî (2008). *Del ilü'l-İ'c z: Sözdizimi ve Anlambilim* [Çev. Osman Güman], İslam Düşüncesi Klasikleri, 1.bs., İstanbul: Litera Yayıncılık, 472 s.
- ABDURRAHMÂN Fehmî (1302 / 1885, 1306 / 1889). *Tedrisât-ı Edebiyye (Mekteb-i Hukûk İçin)*, 1. Kısım, İstanbul: Karabet ve Kaspar Kütübhaneleri, 176 s.
- ABDURRAHMÂN Süreyyâ (1303 / 1886). *Mizânü'l-Belâğa (Mekteb-i Hukûk İçin)*, İstanbul: Arakel Kütübhanesi, Ceride-i Askeriyye Matbaası, 405 s.
- ABDURRAHMÂN Süreyyâ (1303 / 1886). *Sefîne-i Belâğat*, Kostantiniyye: Matbaa-i Ebüzziyâ, 208 s.
- ABRAMS, M. H. (1998) "Stylistics" (Üslûpbilim), *A Glossary of Literary Terms*, 7th edit., Heinle & Heinle, Thomson Learning, p. 306.
- AÇIK, Tansu (1989). *Retorik Kuramının Doğuşu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Çağ Dilleri ve Kültürleri Anabilim Dalı, 46 s.
- ADAŞ, Ulvi (1974). *Mehmet Akif Ersoy'un Dil ve Üslûbu*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
- AHMED Cevdet (1299 / 1881). *Belâğat-ı Osmâniyye*, İstanbul: Mahmûd Bey Matba'ası, 204 s.
- AHMED Cevdet (1987). *Belâğat-ı Osmâniyye*, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, 203+16 s.;
- AHMED Cevdet (2000). *Belâğat-ı Osmâniyye* [Haz. Turgut Karabbey - Mehmet Atalay], 1.bs., Ankara: Akçağ Yayınları, 215 s.
- AHMED Hamdi (1288 / 1872). *Teshîlü'l-'Arûz ve'l-Kavâfi ve'l-Bedâyi'*, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 171 s.
- AHMED Hamdi (1293 / 1876). *Belâğat-ı Lisân-ı Osmâni*, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 128 s.;
- AHMED Hamdi (2007). *Belâğat-ı Lisân-ı Osmâni (İnceleme-Metin-Dizin)*, [Haz. Atabey Kılıç], 1.bs., Kayseri: Laçın Yayınları, 130 s.
- AHMED Hâşim (1928). "Üslûp Hakkında Bir Mülâhaza", *İkdâm*, Yıl: 35, Nu. 11212, 11 Temmuz, s. 1.
- AHMED Matlûb (1384 / 1964). *el-Belâğa 'inde's-Sekkâki* [Sekkâki'ye Göre Belâğat], Bağdad: Mektebetü'n-Nahda.
- AHMED Muhammed El-Ma'tûk (1420 / 1999). "Mefhûmu'l-Üslûb" (Üslûp Kavramı), *el-Me'âcimü'l-Luğaviyyetü'l-'Arabiyye*, Abudabi: el-Mecma'u's-Sakafi, s. 7.
- AHMED Mustafa el-Merâğî (1422 / 2002). *'Ulûmu'l-Belâğa: el-Beyân ve'l-Me'ânî ve'l-Bedî'* [Belâğat İlmi: Beyân, Me'ânî ve Bedî'], 4.Tab', Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye.
- AHMET Hâşim (1986). "Üslûp Hakkında Bir Mülâhaza", *Bize Göre, Gurebâhâne-i Laklakan, Frankfurt Seyahatnamesi* [Haz. Mehmet Kaplan], İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, ss. 28-29.
- AKAY, Hasan (1998). *Cenâb Şehâbeddin'in Şiirleri Üzerinde Stilistik Bir Araştırma*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 587 s.
- AKBALIK, İsmail (1995). *Mizânü'l-Belâğa*, Bitirme Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü.
- AKBAŞ, Beyaz Arif (08.05.2013). "Shklovsky ve Nesir Teorisi", <http://www.milliyet.com.tr/sahibininesi> .
- AKDEMİR, Hikmet (1996). "Belağat İlmi ve Kur'an Tefsirindeki Yeri", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 2, Şanlıurfa, ss. 149-168.
- AKDENİZ, Safiye (2000). *Cahit Sıtkı Tarancı'nın Üslûbu*, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 483 s.
- AKTAŞ, Şerif (1998). "Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri", *Türk Yurdu [Cumhuriyetin 75. Yılı Özel Sayısı]*, C. 18, S. 134, Ekim, s. 113.
- AKTAŞ, Şerif (1986). *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*, 1.bs., Ankara: Akçağ Yayınları, 159 s.
- AKYILDIZ, Olcay (1996). *Kuramdan Romana Rezaizade Mahmud Ekrem: Doğu-Batı ve Romantizm-Realizm Ekseninde Talim-i Edebiyat ve Araba Sevdası*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 165 s.
- AKYÜZ, Kenan (1982). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri (1860-1923) I*, 4.bs., Ankara: Mas Matbaacılık ve Aksesuarları.
- ALİ Cemâleddin (1291/ 1874-75). *Arûz-ı Türkî (İlm-i Kavâfi, Sanâyi'-i Şi'riyye ve İlm-i Bedî')*, İstanbul: Mekteb-i Sanâyi' Matbaası, 168 s.
- ALİBEYLİ, Şafak (2014). "Fuzûlî'nin Farsça Divânı'nın Üslûbî Özellikleri", *14th International Language, Literature and Stylistics Symposium (14-17 October 2014)*, İzmir içinde.
- ALİ Nazif (Sürûri) (1306 / 1888). *Zinetü'l-Kelâm*, İstanbul: Mahmûd Bey Matba'ası, 80 s.
- ALİ Nazîma (1308 / 1890). *Muhtıra-i Belâğat*, Dersaadet: Kasbar Matba'ası, 36 s.
- ALİ Nazîma (2012). *Muhtıra-i Belâğat* [Haz. Ömer Zülfe], İstanbul: Yedirenk Yayınları, 104 s.
- AL-MANSOUB, Huda (2012). "Socio-Cultural and Religious Boundaries: Can Teaching Cognitive Stylistics Be Fully Implemented in Arap / Muslim Universities?" (Sosyo-Kültürel ve Dinî Sınırlar: Bilişsel Üslûpbilim Öğretimi Arap/İslam Üniversitelerinde Tam Olarak Yapılabilir Mi?), *International Journal of Language Studies*, Vol. 6, Issue 1, January, pp. 43-64.
- ALTINTOP, Selim (1999). *Belâğat-ı Osmâniye'deki Edebî Kavramlar Üzerine Bir Araştırma*, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 463 s.
- ALTINZİNCİR, Hasan (1972). *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Şiirlerinde Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp Özellikleri*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
- ARİSTOTELES (1995). *Retorik* [Çev. Mehmet H. Doğan], 1.bs., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 232 s.

- ARSLAN, Adem (2013). "Necip Fazıl'ın Poetikası, Şiir Dili ve Üslûbu", *Uluslararası Necip Fazıl Sempozyumu 23-25 Mayıs 2013 / International Necip Fazıl Kısakürek Symposium 23-25 May 2013*, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütcü İmam Üniversitesi, içinde.
- ARTUN, Erman (1999). "Aşık Tarzı Türk Halk Edebiyatında Üslûp", *Edebiyat ve Toplum Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep: AÜ Tömer Gaziantep Şubesi, ss. 23-26.
- ÂRYÂN, Kamer (2005). "Fars Şiiri'nin Seyri İçinde Hindî Adıyla Meşhur Üslûbun Ortaya Çıkışı ve Özellikleri" (Çev.: İsrail Babacan), *Nüşa, Şarkiyat Araştırmaları Dergisi / A Journal of Oriental Studies*, Yıl: 5, S. 18, Yaz, ss. 83-98.
- ASLAN, Canan (2003). "Memduh Şevket Esendal'ın Biçemine Dilbilimsel Bir Yaklaşım: Bir Öykü ve Çözümleme: 'Pazarlık'", *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi*, S. 122, Ankara, ss. 17-30.
- ATABEY, Günaydın (1972). *Refik Halit Karay'ın On Dört Romanında Kelime Hazinesi, Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dilve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
- ATAÇ, Nurullah (23.12.1956). "Ataç'ın Güncesi", *Ulus Gazetesi*.
- ATAY, Falih Rıfki (1955). *Çile*, İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- ATALAY, Mehmet (1988). *Şair Nefî Farça Divanı'nın Edisyon Kritiği ve Üslûbu*, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, XV+219+138 s.
- AYDOĞAN, Saliha (2007). *Sa'id Paşa Mîzânü'l-Edeb İnceleme-Metin-Dizin*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Eski Türk Edebiyatı), VIII+500 s.
- AYNUR, Hatice – Müjgan Çakır – Hanife Koncu (2006). *Sözde ve Anlamda Farklılaşma: Sebki Hindî: 29 Nisan 2005*, *Bildiriler*, 1.bs., İstanbul: Turkuaz Yayınları, 242 s.
- AYNUR, Hatice, Müjgan Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım (haz.) (2010). *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları-5: Nesrin İnşası: Düzyazıda Dil, Üslûp ve Türler*, İstanbul: Turkuaz Yayınları, 247 s.
- AYTAÇ, Gürsel (2009). "Üslup Bilgisi (Stilistik)", *Genel Edebiyat Bilimi*, 2.bs., İstanbul: Say Yayınları, ss. 77-101.
- BÂKÎ (1994). *B k D v m – Tenkitli Basım* [Haz. Sabahattin Küçük], 1.bs., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- BABACAN, İsrail (2010). *Klâsik Türk Şiirinin Son Baharı Sebki Hindî (Hint Üslûbu)*, Ankara: Akçağ Yayınları, 420 s.
- BAFRA, Zuhâl (1986). *Orhan Veli'nin Şiirlerinde Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü.
- BALDWIN, C.S. (1924). *Ancient Rhetoric and Poetic* [Eski Retorik ve Poetika], New York: Macmillan.
- BALTACI, Cahit (1976). *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul: İrfan Matbaası.
- BARRY, Peter (2009). "Stylistics" (Üslûpbilim), *Beginning Theory: An Introduction to Literary and Cultural Theory* [Teoriye Başlangıç: Edebiyat ve Kültür Teorisine Bir Giriş], Third Edition, Manchester and New York: Manchester University Press, p. 182.
- BAŞKAL, Zekeriya (2011). *Sözün Gemisi: Sefine-i Belâğat (İnceleme-Metin)*, Tokat: Taşhan Kitap Yayınları, 227 s.
- BATISLAM, H.Dilek (2013). "Tokatlı Ebubekir Kânî'nin Münşe'ât'ında Üslûp Yerine Kullanılan Kelimeler", *Türklük Bilimi Araştırmaları / Journal of Turkology Research*, Yıl: 18, S. 38, Bahar, ss. 45-60.
- BAYRAV, Süheyla (1947). *Chanson de Roland: Edebiyat ve Üslûp Tahlili*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 85 s.
- BEBEK, Ebru Kılıç (2004). *Boğaziçi Üniversitesi'nde Psikolojiye Giriş Dersi Alan Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Biçemleri ile Cinsiyetleri, Alanları ve Genel Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, s. 5.
- BEHTASH, Esmail Zare and QASSEMİ, Parvaneh (2013). "Stylistic Techniques and Their Application to a Poem by Hafiz" (Üslûpbilimsel Teknikler ve Hafız'ın Bir Şiirine Uygulaması), *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, Vol. 5 Nu. 7, pp. 918-9126.
- BINONGO, J.N. G. and SMITH, M.W.A (1999). "The Application of Principal Component Analysis to Stylometry" (Stilometri İçin Temel Bileşen Analizi Uygulaması), *Literary and Linguistic Computing*, Vol. 14, No. 4, pp. 445-466.
- BİLGİLİ, M.Kaya (2014). "2.Üslûpla İlgili İtirazlar", *Harâbât Karşısında Nâmik Kemâl*, 3.bs., Konya: Salkımsöğüt Yayınevi, ss. 32-80.
- BİLKAN, Ali Fuat – AYDIN, Şadi (2007). *Sebki Hindî ve Türk Edebiyatında Hint Tarzı*, İstanbul: 3 F Yayınları, 254 s.
- BÖREKÇİ, Muhsine (2008). "Atatürk'ün Nutuk'unda Söz Dizimi ve Üslûp Özellikleri / The Syntax and Style Properties of Atatürk's Speech", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Vol. 1, Issue: 5, Fall, pp. 104-125.
- BROCK, Bernard L. and SCOTT, Robert Lee (1989). *Methods of Rhetorical Criticism: A Twentieth-Century Perspective* [Retorik Eleştirisinin Yöntemleri: Yirminci Yüzyıl Bakış Açısı], Detroit: Wayne State University Press, 518 p.
- BULUT, Ahmet (2000). "Arap Edebiyatında Edebî Tenkit ve Belağatın Tarihi Seyri", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 9, S. 9, Bursa, ss. 143-192.
- BULUT, Ali (2013). *Belâğat: Meânî – Beyân – Bedî*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 362 s.
- BULUT, Ali (2009). " 'Del ilü'l-İc z: Sözdizimi ve Anlambilim' Adlı Eser Üzerine", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 1, Bahar, ss. 177-181.
- BULUT, Serdar (2009). *Tahsin Nâhid'in Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Rûh-ı Bi-kayd Adlı Eserinin Çeviriyazısı*, Basılmamış Bitirme Tezi, Ordu: Ordu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, VII+137 s. (Danışman: Yrd.Doç.Dr.Adem Çalışkan).
- BUTTERWORTH, Charles E. (2009). "İbn Rüşd'ün Aristo'nun Tropikleri, Retoriki ve Poetiki Üzerine Üç Kısa Şerhi" (Çev. Metin Özdemir), *Kelam Araştırmaları Dergisi*, C. 7, S. 2, ss. 81-134.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1967). "Abdülhak Hâmid'in Stilistik Kelime Yaratıcılığı", *İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 15, 1 Temmuz, ss. 1-12.
- CARTER, R. A. & SIMPSON, P. (eds.) (1989). *Language, Discourse and Literature: An Introductory Reader in Discourse Stylistics* [Dil, Söylem ve Edebiyat: Söylem Üslûpbiliminde Okur Tanıtımı], London: Unwin Hyman, pp. 17-18.
- CENÂB Şehâbeddin (1312 / 1896). "Esâlib-i Ezmine", *Servet-i Fünûn*, Nr. 291, 26 Eylül / 8 Teşrin-i Evvel 1896, ss. 74-75.
- CENÂB Şehâbeddin (1312 / 1896). "Esâlib-i Ezmine", *Servet-i Fünûn*, Nr. 293, 10 Teşrin-i Evvel / 22 Teşrin-i Evvel, ss. 100-102.
- CENÂB Şehâbeddin (1312 / 1896). "Esâlib-i Milel", *Servet-i Fünûn*, Nr. 295, 24 Teşrin-i Evvel / 5 Teşrin-i Sâni, ss. 132-134.
- CENÂB Şehâbeddin (1312 / 1896). "Esâlib-i Nisvân", *Servet-i Fünûn*, Nr. 301, 5 Kanun-ı Evvel / 17 Kanun-ı Evvel, ss. 230-233.
- CENÂB Şehâbeddin (2011). "Tekzâ-yı Üslûb", *Bütün Şiirleri*, 1.bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, ss. 144-145.

- CENÂB Şehâbeddin, "Tekzâ-yı Üslûb", *Servet-i Fünûn*, Nr. 336, 7 Ağustos 1313 / 19 Ağustos 1897, ss. 370-371.
- CORBETT, Edward P.J. and CONNORS, Robert J. (1998). *Classical Rhetoric for the Modern Student* [Modern Öğrenci İçin Klasik Belağat], Oxford: Oxford University Press.
- COŞKUN, Menderes (2010). "Üslûp Çalışmaları Üzerine", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları-5: Nesrin İnşası: Düzyazıda Dil, Üslûp ve Türler* [Haz.: Hatice Aynur, Müjgan Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım], İstanbul: Turkuaz Yayınları, ss. 72-83.
- COURMONT, Remy de (1930). "Üslûpta Hayatîyet" (Çev. Halit Fahri Ozansoy), *Uyanış - Servet-i Fünûn*, Nr. 1749, 20 Şubat.
- COWELL, Dustin (2004/2). "Onbirinci Yüzyıl Kuzey Africa Şiir Eleştirmeni İbn Reşîk el-Kayravânî'nin Perspektifinden Arap Edebiyat Teorisinde Belâğat Kavramı" (Çev. Abdurrahman Özdemir), *Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. III, S. 6, ss. 189-202.
- CUMMINGS, Michael and SIMMONS, Robert (1983). "Preface" (Ön Söz), "Introduction / The Text" (Giriş / Metin), *The Language of Literature: A Stylistic Introduction to the Study of Literature* [Edebiyat Dili: Edebiyat İncelemesine Üslûpbilimsel Bir Yaklaşım], Oxford: Pergamon Press, p. XV, 1.
- ÇALIK, Gülşah (2008). *Yeni Bir Edebiyat Nazariyesi Getirme Çabası: Tedsîsât-ı Edebiyye*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, IX+255 s.
- ÇALIŞKAN, Adem (2010). "Ana Çizgileriyle Cumhuriyet Devri Türk Şiirine Teorik Bir Yaklaşım (1923-1960)-I / A Theoretical Approach to the Turkish Poetry of the Republic Era with Its Guidelines (1923-1960)-I", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Volume: 3, Issue: 10, Winter, ss. 140-199.
- ÇALIŞKAN, Adem (2011). "Edebiyat Teorisi Üzerine-2: Yöntemleri, Kaynakları ve Tarihi / On Literary Theory-2: Its Methodology, Origins and Short History", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Volume: 4, Issue: 16, Winter, s. 111.
- ÇALIŞKAN, Adem (2014). "Üslûp ve Üslûpbilim Üzerine-1: İlk Belirlemeler / On Style and Stylistics-1: Preliminary Orientations", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Volume: 7, Issue: 34, 15 October, ss. 29-52.
- ÇALIŞKAN, Adem (2012). *Edebiyatta Üslûp*, Basılmamış Doktora Ders Notları, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 314 s.
- ÇAPAN, Pervin (1994). "Divan Şairinin Üslûbuna Dair", *Tuncer Gülensoy Armağam* [Haz. Ahmet Buran], Kayseri: Bizim Gençlik Yayınları, ss. 174-181.
- ÇERİ, Bahriye - KERSLAKE, Celai (1999). "Ahmet Haşim'in Göl Saatleri, Göl Kuşları ve Piyale Adlı Şiir Topluluklarındaki Bazı Şiirlerin Biçembilim Açısından Karşılaştırılması", *Ludingirra, Üç Aylık Şiir Dergisi [Dosya: Sezaî Karakoç]*, S. 9, (İstanbul) Bahar, s. 130.
- ÇETİN, Nurullah (1993). "Tahsin Nahit ve Şiiri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. 36, S. 1-2, Ankara, ss. 23-33.
- ÇİFTLİKÇİ, Ramazan (1997). *Yaşar Kemal: Yazar, Eser, Üslûp*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, XVI+571 s.
- ÇOBAN, Ahmet (1999). *Ahmet Haşim'in Şiir Üslûbu*, Basılmamış Doktora Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 387 s.
- ÇOBAN, Ahmet (2004). *Edebiyatta Üslûp Üzerine (Sözün Tadım Dilde Duymak)*, 1.bs., Ankara: Akçağ Yayınları, 140 s.
- ÇOBAN, Ahmet (2004). *Göller ve Çöller Şairi Ahmet Haşim (Kişiliği, Şiirleri, Dili ve Üslûbu)*, 1.bs., Ankara: Akçağ Yayınları, 302 s.
- ÇUHADAR, Leyla (1989). *Miralay Süleyman Bey, Mebâniü'l-İnşâ: Cild-i Sâni*, Bitirme Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 85 s.
- DAĞLAR, Abdülkadir (2007). "Hacı İbrahim Efendi'nin "Şerh-i Belâğat"ı (Metin)", *Turkish Studies - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Vol. 2/4, Fall, ss. 321-370.
- DAĞLAR, Abdülkadir (2007). "Klasik Türk Edebiyatı Şerh Geleneği ve Hacı İbrahim Efendi'nin Şerh-i Belâğat'ına Dair", *Turkish Studies - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Vol. 2/2, Spring, ss. 161-178.
- DEMİREL, Şener (2009). "XVII. Yüzyıl Klasik Türk Şiirinin Anlam Boyutunda Meydana Gelen Üslûp Hareketleri: Klasik Üslûp - Sebki Hindî - Hikemî Tarz - Mahallileşme", *Turkish Studies / International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Vol. 4/2, Winter, ss. 279-306.
- DHOOG, Ben W. (2010). "Towards a New Convergence Between Anglo-American and Russian Literary Linguistics: 'Mind Style' and 'Kartina Mira'" (Anglo-Amerikan ve Rus Edebi Dilbilimi Arasında Yeni Bir Yakınlaşmaya Doğru: 'Zihniyet Üslûbu' ve 'Kartina Mira'), *Journal of Literary Semantics*, Vol. 39, Issue 2, January, p. 143.
- DİYARBAKIRLI Saîd Paşa (1305 / 1888). *Mizânü'l-Edeb*, İstanbul: A. Asadoryan Şirket-i Mürettebiyye Matba'ası, 384 s.
- DİVLEKÇİ, Celalettin (2008). "Tarihsel Süreç İçerisinde Üslûba İlişkin Tanım Çabaları ve Bir Tanım Denemesi (II)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 49, S. 1, ss. 223-224.
- DOĞAN, Şahin (2014). "Türk Nesrinde Üslûp Üzerine Birkaç Söz", *7edi İklim, Kültür, Sanat, Medeniyet, Edebiyat Dergisi*, S. 288, Mart, ss. 77-78.
- DURMUŞ, İsmail (2012). "Üslûp", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 42, ss. 383-385.
- DURMUŞ, Mustafa (2007). *Osmanlı Sahası Türkçe Şair Tezkirelerinin Üslûp Özellikleri*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı.
- DURSUN, Hazer (1993). *et-Taftazânî ve Arap Dili ve Belâğatındaki Yeri*, Basılmamış Doktora Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Arap Dili ve Belâğatı Bilim Dalı, 114 s.
- DURUKOĞLU, Salim (2001). *Süleyman Nesib (Süleymanpaşazade Bey), Hayatı, Edebi Kişiliği, Şiirleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, XVII+610 s.
- DÜRÜŞKEN, Çiğdem (1995). *Antik Çağda Doğan Bir Eğitim Sistemi RHETORICA*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- ECE, Selami (2004). "Mesnevilerde Öyküleme Özellikleri ve Üslûp", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 24, Erzurum, ss. 11-24.
- EL-HAC İbrahim Efendi (1298 / 1881). *Hadikatü'l-Beyân*, İstanbul: Mihrân Matba'ası, 8+136 s.
- EL-HAC İbrahim Efendi (1301 / 1884). *Şerh-i Belâğat*, Matba'a-i Osmaaniyye, 128 s.

- EL-YAZICÎ, Kemal (1986). *el-Es l bü'l-Edebiyye f 'n-Nesri'l-'Arabiyyi'l-Kad m* [Eski Arap Nesrinde Edebi Üslûp], Beyrut: Dâru'l-Cil.
- ENÎS el-Makdîsî (1982). *Tetavvürü'l-Es l bi'n-Nesriyye f 'l-Edebi'l-Arab* [Arap Edebiyatında Nesir Üslûpları Düşüncesi], Beyrut: Dâru'l-İlm l'l-Melâyîn.
- ENKVIST, Nils Erik (1985). "Text and Discourse Linguistics, Rhetoric, and Stylistics" (Metin ve Söylem Dilbilimi, Retorik ve Üslûpbilim), *Discourse and Literature: New Approaches to the Analysis of Literary Genres* [Söylem ve Edebiyat: Edebi Türlerin Çözümlemesine Yeni Yaklaşımlar, ed. Teun Adrianus van Dijk], Amsterdam / Philadelphia: John Benjamin Publishing Company, p. 11.
- ERCİLASUN, Bilge (1995). *İkinci Meşrutiyet Devrinde Tenkit, 1.Türkçü Tenkit*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- ERDEN, Aysu (2001). "Biçembilim ve Yazınsal Eleştiri", *Türkiye'de Eleştiri ve Deneme*, Ankara: Tömer Yayınları, ss. 47-56.
- ERDEN, Aysu (1998). "Dil ve Yazın Öğretiminde Biçemsel Yetinin Pekiştirilmesi: Yöntem ve Çözümleme", *Doğan Aksan Armağanı* [Yay. haz. Kamile İmer - Leyla Subaşı Uzun], Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayın No: 366, Bizim Büro Basımevi, ss. 69-82.
- ERDEN, Aysu, (1998). "Öyküde Kadın ve Erkek Yazarların Kadına Bakışı ve Biçemlerine Dilbilimsel Yaklaşım", *Düşler ve Öyküler*, İstanbul, ss. 39-57.
- ERDEN, Aysu (1997). "Şiirde Biçeme Dilbilgisel Yaklaşım Üzerine: Bir Can Yücel Şiiri-Yöntem ve Çözümleme", *Edebiyat ve Eleştiri*, Yıl: 5, S. 28, Ankara, ss. 104-112.
- ERDEN, Aysu (1999). "Türk Kısa Öyküsünde Bir Gülmece Ustası Memduh Şevket Esendal'ın Biçemine Dilbilimsel Bir Yaklaşım: Bir Öykü ve Çözümleme", *Üçüncü Öyküler*, Yıl: 1, S. 1, ss. 24-34.
- ERDEN, Aysu (15.02.2013). "Yazınsal Biçem ve Biçemsel Yeti Üzerine: Şairin Biçemsel Seçimlerinin İncelenmesi ve Yazınsal Yorum", <http://www.edebiyathaber.net/edebiyat-elestirisi-uzerine-aysu-erden-2/> .
- ERDEN, Aysu (2011). "Yazınsal Biçem, Biçemsel Yeti, Yöntem ve Çözümleme-I.Bölüm", *Hayal, Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi* [Dosya: Şiir ve Felsefe], S. 37, Nisan - Mayıs - Haziran.
- ERDEN, Aysu (2011). "Yazınsal Biçem, Biçemsel Yeti, Yöntem ve Çözümleme-II.Bölüm", *Hayal, Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi*, S. 38, Temmuz - Ağustos - Eylül.
- ERHAT, Azra (1937). "Üslûp İlminde Yeni Bir Usûl", *Romanoloji Semineri Dergisi*, S. 1, ss. 1-7.
- ERMİŞ, Hamza (2006). "Mizânü'l-Edeb", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 13, ss. 241-244.
- ERTEM, Sadri (1939). "Bugünün Üslûbu", *Kalem*, S. 13, 1 Haziran, ss. 13-14.
- ERÜNSAL, İsmail E. (1988). "Muidi'nin Miftâhu'l-Teşbih'i", *Osmanlı Araştırmaları Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies*, Nr. VII-VIII, İstanbul, ss. 215-272.
- FERRARD, Christopher (1980-1986). "Recaizade Mahmud Ekrem's Ta'lim-i Edebiyat and Its Contribution to Ottoman Literary Criticism: Part I", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 24-25, İstanbul, pp. 215-233.
- FERRARD, Christopher (1986). "The Contribution of Recâ'izâde Mahmûd Ekrem's Ta'lim-i Edebiyât to the Development of Ottoman Rhetoric, Part II / Recâ'izâde Mahmûd Ekrem'in Ta'lim-i Edebiyât'ının Osmanlı Belâğatının Gelişmesine Katkısı. Kısım II", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi / Journal of Ottoman Studies*, S. 6, İstanbul (İSAM), ss. 139-161 (*Tarafımızca Türkçeye çevrilmiş olan bu makale, henüz yayımlanmamıştır... A.Ç.).
- FERRARD, Christopher (2013). "Recâ'izâde Mahmûd Ekrem'in Ta'lim-i Edebiyât'ı ve Osmanlı Edebiyat Eleştirisine Katkısı. Kısım I", (Çev.: Yrd.Doç.Dr. Adem Çalışkan), *Studies of Ottoman Domain*, C. 3, S. 4, Şubat, ss. 1-23.
- FERRARD, Christopher (1998). "Belâğat-ı Osmâniye of Ahmet Cevdet Paşa and Its Critics" (Ahmet Cevdet Paşa'nın Belâğat-ı Osmâniyye'si ve Onun Eleştirmenliği), *Osmanlı Araştırmaları Dergisi / Journal of Ottoman Studies*, S. 7-8, İstanbul (İSAM), ss. 309-346.
- FISH, Stanley Eugene (1980). "What Is Stylistics and Why Are They Saying Such Terrible Things About It?" (Üslûpbilim Nedir ve Neden Onun Hakkında Böyle Berbat Şeyler Söylüyorlar?), *Is There a Text in This Class? [Bu Sınıfta Bir Metin Varmı?]*, Cambridge: Harvard University Press, p. 69, 70.
- FİLİZOK, Rıza (14.11.2014). "Tevfik Fikret ve Batı Retoriği", <http://www.ege-edebiyat.org> .
- FOWLER, Roger (1975). *Style and Structure in Literature: Essays in the New Stylistics* [Edebiyatta Üslûp ve Yapı: Yeni Üslûpbilim Üzerine Denemeler], Ithaca: Cornell University Press, VIII+262 s.
- GHAZALA, Hasan (2011). "Arabic Stylistics" (Arap Üslûpbilimi), *Cognitive Stylistics and the Translator* [Bilişsel Üslûpbilim ve Çevirmen], London: Sayyab Books Ltd, pp. 30-36.
- GÜL, Meltem (2012). "Tevfik Fikret ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Üslûbunun Oluşumunda Dil Öğelerinin Belirleyiciliği Üzerine Bir Deneme / An Essay on Decisiveness of Language Elements on the Formation of the Tevfik Fikret's and Ahmet Hamdi Tanpınar's", *İdil, Sanat ve Dil Dergisi*, C. 1, S. 5, Aralık, ss. 418-426.
- GÜLEÇ, İsmail (1997). *Bahrü'l-Ma'ârif'te Geçen Edebiyat Terimleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı.
- GÜLEÇ, İsmail (2001). "Gelibolulu Muslihiddin Sürûrî, Hayatı, Kişiliği, Eserleri ve Bahrü'l-Ma'ârif İsimli Eseri", *Osmanlı Araştırmaları / The Journal of Ottoman Studies*, Nr. XXI, İstanbul, ss. 211-236.
- GÜLENSOY, Tuncer (1991). "Değerlendirmeler: Yunus Emre'nin Şiirlerinde Dil ve Üslûp", *Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 480, Aralık, ss. 493-499.
- GÜLTEKİN, İbrahim (2011). *Hüsn ü Aşk'ın Anlam Dünyası ve Hüsn ü Aşk Bağlamında Şeyh Gâlib'in Üslûp Özellikleri*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, XVII+1347 s.
- GÜNEŞ, Halit (2009). *Mehmet Rifat Mecâmîü'l-Edeb Birinci Cilt (İnceleme-Metin)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, X+511 s.
- GÜNEYLİOĞLU, Necmiye (1988). *Ali Cânip Yöntem'in Makaleleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD., ss. 58-63.
- GÜZEY, Fatma (2000). *Bazı Divanlardaki Üslûpla İlgili Kelimelerin Değerlendirilmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 201 s.

- HACIEMİNOĞLU, Necmeddin (1970). *Safahat'ın Dil ve Üslûbu*, İstanbul: Muhit Yayınları, 79 s.
- HACIEMİNOĞLU, M. Necmettin (1969). "Tevfik Fikret'te Dil ve Üslûp", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 17, 1 Ağustos, ss. 109-128.
- HALLDEN, Philip (1998). "Quranic Texture: A Review of Vernon Robbins's the Tapestry of Early Christian Discourse and Exploring the Texture of Texts" (Kur'ânî Doku: Vernon Robbins'in İlk Devir Hristiyan Söyleminin Gobleni ve Metinlerin Dokusunu Açıklamaya Dair Görüşü), *Journal for the Study of the New Testament*, No. 70, s. 28.
- HAMOD, H. Samuel (1963). "Arab and Moslem Rhetorical Theory and Practice" (Arap ve İslam Belağat Teorisi ve Uygulaması), *Central States Speech Journal*, Vol. 14, Issue 2, May, pp. 97-104.
- HAUSER, Gerard A. (1991). *Introduction to Rhetorical Theory* [Retorik Teorisine Giriş], Illionis: Waveland Press, 209 p.
- HAYÂLİ Bey (1992). *Hay 1 Divanı* [Haz. Ali Nihat Tarlan], 1.bs., Ankara: Akçağ Yayınları.
- HERTEG, Crina (03.01.2014). "Orientations in Modern Stylistics" (Modern Üslûpbilimde Yönelimler), http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/.../25.doc, p. 6.
- HİLMİ Ziya (1927). "Beşeri Edebiyatın Ma'şeri Esâsları", *Felsefe ve İctimâ'îyyât Mecmû'ası*, Yıl: 1, S. 5, Teşrin-i Sâni, ss. 370-379.
- HOLMES, D. I. (1985). "The Analysis of Literary Style-Review" (Edebî Üslûp Çözümlemesi), *Journal of the Royal Statistical Society*, Vol. 148, No. 4, p. 338.
- HOUGH, Graham (1969). "The Concept of Style and the Origins of Style-study" (Üslûp Kavramı ve Üslûp İncelemesinin Kaynakları), *Style and Stylistics* [Üslûp ve Üslûpbilim], London: Routledge & Kegan Paul, p. 1.
- IRMAK, Mustafa (2012). "Şerif Ahmed b. Yûsuf ve "Risâletün Fî Ulûmî'l-Belâğa" Adlı Eserinin Tahkikli Neşri", *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 2, Rize, ss. 123-163.
- İBNÜ'L-KEMAL Mehmed Abdurrahman (1309 / 1891). *Mekteb-i Asır (İdâdî Kısmı) (Tertîb-i Cedîd) Belâğat-ı Osmâniyye*, Dersâadet: Kasbar Matba'ası, 80 s.
- İSMÂİL Ankaravî (1284 / 1867). *Miftâhu'l-Belâğa ve Musbâhu'l-Fesâha*, İstanbul: Tasvir-i Efkâr Matbaası, 218 s.
- İSMÂİL Hakkı (1318 / 1900). *Esrâr-ı Belâğat, Cüz'-i Evvel, 1.Tab'*, İstanbul: A. Asadoryan Şirket-i Mürettebiyye Matba'ası, 156 s.
- İŞERİ, Kamil (2010). "Onuncu Yıl Nutku'nun Göstergelimsel Çözümlemesi", *NWSA: e-Journal of New World Sciences Academy*, Vol. 5, Nu. 1, Marc, pp. 207-226.
- JANES, Leon (Leon A. Jakovits) (1969). "Rhetoric and Stylistics: Some Basic Issues in the Analysis of Discourse" (Belağat ve Üslûpbilim: Söylem Çözümlemesinde Bazı Temel Meseleler), *College Composition and Communication*, Vol. 20, pp. 314-328.
- KAHRAMAN, Alim (2012) "Türk Edebiyatında Üslûp", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 42, ss. 387-388.
- KANTARCIOĞLU, Sevim (2009). *Edebiyat Akımları / Platon'dan Derrida'ya*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 310 s.
- KAPLAN, Mehmet (1941). "Üslûba Dair", *Varlık, Milliyetçi ve Memleketçi Fikir Mecmuası*, Yıl: 9, C. 12, S. 202, 1 Aralık, 226-227.
- KAPLAN, Mehmet (1944). "Üslûp Nescinde Yenilik", *İstanbul*, S. 7, 1 Mart.
- KAPLAN, Mehmet (1946). "Üslûp ve Halk", *İstanbul*, 1 Ocak.
- KAPLAN, Mehmet (1949). "Nesillerin Ruhü 3", *Hareket*, C. 3, S. 25, Mart, s. 8.
- KAPLAN, Mehmet (1953). "Cenâb Şehâbeddin'in Şiirlerinde Pitoresk", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 5, 31 Aralık, s. 31.
- KAPLAN, Mehmet (1955). "Üslûba Dair", *İstanbul*, S. 4, Nisan.
- KAPLAN, Mehmet (1971). "Mai ve Siyah Romanın Üslûbu Hakkında", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 19, İstanbul, ss. 51-72.
- KAPLAN, Mehmet (1976). "Cenâb Şehâbeddin'in Şiirlerinde Pitoresk", *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar*, 1.bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, C. 1, s. 407.
- KAPLAN, Mehmet (1976). "Mai ve Siyah Romanın Üslûbu Hakkında", *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar*, 1.bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, C. 1, ss. 437-439.
- KAPLAN, Mehmet (1976). "Şinasi'nin Türk Şiirinde Yaptığı Yenilik", *Yeni Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar*, İstanbul: Dergâh Yayınları, C. 1, ss. 253-275.
- KAPLAN, Mehmet (1977). "Devir ve Nesil Üslûbu", *Türk Edebiyatı*, S. 46, Ağustos, ss. 6-7.
- KAPLAN, Mehmet (1978). "Hüseyn Rahmî'nin Üslûbu ve Hayat Görüşü", *Edebiyatımız İçinden*, 1.bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, ss. 90-96.
- KAPLAN, Mehmet (1982). "Atatürk'ün Gençliğe Hitâbesi", *Millî Kültür*, S. 35, Ağustos, ss. 1-2.
- KAPLAN, Mehmet (1982). "Mustafa Reşid Paşa ve Tanzimat Devri Üslûbu", *Türk Kültürü*, S. 229, Mayıs, ss. 401-405.
- KAPLAN, Mehmet (1982). "Mustafa Reşid Paşa ve Tanzimat Devri Üslûbu", *Türk Kültürü*, S. 229, Mayıs, ss. 401-405.
- KAPLAN, Mehmet (1983). "Üslûp", *Tanpınar'ın Şiir Dünyası*, 2.bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, ss. 203-234.
- KAPLAN, Mehmet (1987). "Mustafa Reşid Paşa ve Tanzimat Devri Üslûbu", *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar*, 1.bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, C. 2, ss. 68-72.
- KAPLAN, Mehmet (1995). "Üslûp", *Tevfik Fikret, Devir-Şahsiyet-Eser*, 4.bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, İstanbul, s. 195.
- KAPLAN, Mehmet (2000). *Türk Edebiyatına Analitik Bakış (Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın Doktora Seminer Notları)*, [Neşre haz. Cengizhan Yurdanur], 1.bs., İstanbul: REBA.
- KARABİBER, Şükrü (1971). *Ruşçuklu M. Hayri'nin 'Belâğat' Adlı Eseri*, Bitirme Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 62 s.
- KARABULUT, Mustafa (?). "Edebî Metinlerde Dil ve Üslûp İncelemeleri ve Edip Cansever'in Dil ve Üslûbunda Psikolojik Unsurlar", *VII.Uluslararası Türk Dili Kurultayı (24-28 Eylül 2012 Ankara)*, Ankara: Türk Dil Kurumu, ss. 1-17.
- KARABURGU, Oğuzhan (2013). "Şair-i Azam Abdülhak Hâmid Tarhan'ın Tiyatro Yazarı Olarak Dil ve Üslûbu", *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 1, Yaz, ss. 270-287.
- KARADEMİR, Fevzi (2010). "Bir Dil ve Üslûp Bileşeni Olarak Cahit Sitki'nin Şiirinde Soru", *Turkish Studies - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, C. 5, S. 4, Fall, ss. 401-433.
- KARAHAN, Firdevs (2006). "Biçembilim ve Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Dedikodu Sütunlarına Yönelik Bir İnceleme", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 23, S. 1, Ankara, ss. 89-118.
- KARAIŞMAİLOĞLU, Adnan - ŞANLI, İsmet (2011). "2.Ünite: Arap ve Fars Edebiyatları / Fars Edebiyatında Görülen Üslûplar", *VIII-XIII. Yüzyıllar Türk Edebiyatı* [Ed. Kemal Yavuz - İsmet Şanlı], 1.bs., Eskişehir: TC.Anadolu Üniversitesi Yayın No: 2367, Açıköğretim Fakültesi Yayın No: 1364, ss. 44-45.

- KARAİSMAİLOĞLU, Adnan (2012). "Fars Edebiyatı(nda Üslûp)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 42, s. 386.
- KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi (1963). "Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nin Üslûp ve Dil Özellikleri", *Türk Kültürü*, C. II, S. 13, Kasım, ss. 97-99.
- KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi (1966). "Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nin Üslûp ve Dil Özellikleri", *Türk Dili İçin I*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, ss. 146-148.
- KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi (1968). "Atatürk'ün Onuncu Yıl Nutku'nun Dili", *Türk Kültürü*, C. VIII, S. 73, Kasım, ss. 65-66.
- KARAMOLLAOĞLU, Fatma Serap (2014). *Kur'an Işığında Belâğat Dersleri: Bedî' İlmi*, İstanbul: İşaret Yayınları, 224 s.
- KARAMOLLAOĞLU, Fatma Serap (2013). *Kur'an Işığında Belâğat Dersleri: Beyân İlmi*, İstanbul: İşaret Yayınları, 328 s.
- KARAMOLLAOĞLU, Fatma Serap (2013). *Kur'an Işığında Belâğat Dersleri: Me'ânî İlmi*, İstanbul: İşaret Yayınları, 416 s.
- (KARAOSMANOĞLU), Yakup Kadri (14.12.1956). "Edebiyatımızın Büyük Kaybı", *Tercüman Gazetesi*.
- KARUKO, Semira (2014). *El-Câhiz ve Belâğat*, 1.bs., İstanbul: Etkileşim Yayınları, 352 s.
- KAVCAR, Cahit (1993). "Namık Kemal'in Üslûp Anlayışı", *Doğumunun Yüzzelli Yılında Namık Kemal*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, ss. 47-58.
- KENNEDY, George A. (1994). *A New History of Classical Rhetoric* [Yeni Bir Klasik Retorik Tarihi], New Jersey, USA: Princeton University Press.
- KENNEDY, George A. (1993). *The Art of Rhetoric in the Roman World* [Romen Dünyasında Retoriğin Tarihi], Princeton: Princeton University Press.
- KHUSRAW Farshidvard (1378/1999). "Sabk-shinasi dar İran" (İran'da Üslûpbilim), *Dar Barah-i Adabiyat va Naqd-i Adabi*, Tehran: Amir Kabir, Vol. II, pp. 708-709.
- KILIÇ, Atabey (1990). *Üskübî'nin Şerh-i Telhîs'i*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- KILIÇ, Hulûsi (1992). "Belâğat", *Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. 5, ss. 380-383.
- KILIÇ, Hulûsi (1997). *Arap Edebiyatında Ana Hatlarıyla Belâğat Tarihi*, Diyarbakır: ? IV+45 s.
- KILIÇ, Savaş (2005). "Türkiye'de İlk Stilistik Çalışmaları: LEO SPITZER ve İzleyicileri", *Uluslararası V. Dil, Yazın, Değişibilim Sempozyumu*, Marmara Üniversitesi 24-25 Haziran 2005 (Bildiri Kitabı henüz basılmamış, ama yazı bir ay sonra yayımlanmıştır).
- KILIÇ, Savaş (2005). "Türkiye'de İlk Stilistik Çalışmaları: Leo Spitzer ve İzleyicileri", *Vartık, Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi*, S. 1175, Ağustos, ss. 84-89.
- KLARER, Mario (1999). "b)Rhetoric and Stylistics" (Belâğat ve Üslûpbilim), *An Introduction to Literary Studies*, New York: Routledge, pp. 76-77.
- KOCATÜRK, Saadetin (1987). "Fars Dili ve Edebiyatında Nesir Türleri ve Üslûp Özellikleri", *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. 31, S. 12, Ankara, ss. 263-291.
- KOÇ, Ali (1989). *Miralay Süleyman Efendi'nin Mebâniü'l-İnşâ'sı: Transkripsiyon*, Bitirme Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 164 s.
- KOÇ, Okan (2012). *Tanzimat Dönemi Nesrinde Üslûp Değişimleri*, Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, 354 s.
- KOÇOĞLU, Turgut (2014). "Divân Şairlerinin Gözüyle Belâğat I / Diwan Poets' Perception of Rhetoric I", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, Vol. 7, Issue 31, 16 Nisan, ss. 158-174.
- KOLCU, Ali İhsan (2005). "Üslûp Arayışlarının Şiiri: Tekâzâ-yı Üslûb / Şiirin Çözümlemesi", *Servet-i Fünûn Edebiyatı*, Ankara: Salkımsöğüt Yayınları, ss. 162-163.
- KORKMAZ, Zeynep (2007). "Atatürk'ün Büyük Nutuk'unun Dil ve Üslûp Özellikleri Üzerine", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, ss. 463-469.
- KORKMAZ, Zeynep (2003). "Atatürk'ün Büyük Nutuk'unun Dil ve Üslûp Özellikleri Üzerine", *Yetmişbeşinci Yılında Büyük Nutuk'u Anlatarak Okumak Bilgi Şöleni 17-18 Ekim Ankara Bildiriler Kitabı* [Yayına haz. Dursun Ayan - M. Alper Parlak], Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, ss. 156-163.
- KOVANCI, Selma (1989). *Ahmet Cevdet Paşa'nın Belâğat-ı Osmâniyye'si*, Basılmamış Bitirme Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 121 s.
- KÖKSAL, M. Fatih (1998). "Sinan Paşa'nın Nesri ve Nesir Üslûbu", *Doğu Akdeniz Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi*, S. 1, Gazimoğosa, ss. 83-97.
- KÖKSAL, M. Fatih (2005). "Sinan Paşa'nın Nesri ve Nesir Üslûbu", *Klâsik Türk Şiiri Araştırmaları*, Ankara: Akçağ Yayınları, ss. 81-94.
- LAUSBERG, H. (1960). *Handbuch der literarischen Rhetorik* [Edebî Belâğat El Kitabı], 2nd edition, 2 vols., Munich: Hueber.
- LEKESİZ, Ömer (2001). "Genel Değerlendirme / Refik Halit Karay (1888-1965)", *Yeni Türk Edebiyatında Öykü: Öykücüler ve Öykü Anlayışları / Öyküler ve Çözümlemeleri*, 1.bs., İstanbul: Kaknüs Yayınları, C. 5, s. 478.
- LUCAITES, John Louis, Celeste Michelle Condit and Sally Caudill (eds.), *Contemporary Rhetorical Theory: A Reader* [Çağdaş Retorik Teorisi], Guilford Press, New York, 1999, 627 p.
- M. Oloyed Abdul-Rahmon (1415 / 1995). "An Approach to the Stylistic Appraisal of Arabic Poetry of Nigerian Ulema" (Nijer Bilginlerinin Arap Şiirinin Üslûpbilimsel Değerlendirmesine Bir Yaklaşım), *Islamic Studies*, Vol. 34, No. 3, Autumn, pp. 315-326.
- MAHMÜD Abâdiyân (1372 hş. / 1993 m.). *Der med der Sebksîn s der Edebiyy t* [Edebiyat Üslûpbilimine Giriş], Tehran: Mû'essese-i Evâ-yı Nûr.
- MANASTIRLI Mehmed Rifat (1308 / 1890). *Mecâmî'u'l-Edeb*, 3 Cild, Dersâadet: Kaspar Kütübhanesi, 939 s. (10 Kitap).
- MEHMED Celâl (1312 / 1896). *Osmanlı Edebiyatı Nümûneleri*, Dersâadet: Şems Kütübhanesi, Matba'a-i Safa ve Enver, 615 s.
- MEHMED Mihrî (trs.). *Fenn-i Bedî'*, İstanbul: Litograf, 88 s.
- MELİKÜ'Ş-ŞU'ARÂ Bahar (1321 / 1942). *Sebksîn s y T r h-i Tetavvur-i Nesri F rs* [Üslûpbilim veya Fars Nesrinin Gelişim Tarihi], C. I-III, Tahrân.
- MENEMENLİZADE Mehmet Tâhir (1310 / 1892). *Osmanlı Edebiyatı*, Dersâadet: Kasbar Matba'ası, 234 s.
- MENEMENLİZADE Mehmet Tâhir (2013). *Osmanlı Edebiyatı -Belâğat-*, [Haz. M. Fatih Köksal -Vedat Ali Tok] 1.bs., Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları, 304 s.
- MENGİ, Mine (1987). *Divan Şiirinde Hikemî Tarzın Temsilcisi Nâbi*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu / Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 149 s.

- MENGİ, Mine (2000). "Fuzûlî'nin Şiirlerini Kalıcı Kılan Bazı Üslûp Özellikleri", *Divan Şiiri Yazıları (Seçme Makale ve Bildiriler)*, 1.bs., Ankara: Akçağ Yayınları, ss. 91-103.
- MERT, Necati (2012). "Kemal Tahir'in Dil Anlayışı, Dili ve Üslûbu", *Hece, Aylık Edebiyat Dergisi [Türkiye'nin Ruhunu Arayan Aydın: Kemal Tahir]*, Yıl: 9, S. 181, Ocak, ss. 385-395.
- METE, Bahar (2006). *Celâli Âl-i Ahmed'in Eserleri ve Edebî Üslûbu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 116 s.
- M. Hayri (1308 / 1890). *Belâğat*, İzmir: Aydın Vilayet Matba'ası, 86 s.
- MISSIKOVA, Gabriela (2003). "Ancient Times"; "The Middle Ages", "The New Age", *Linguistic Stylistics*, Nitra: Univerzita Konstantina Filozofa, Filozoficka Fakulta, ss. 9-10, 11-12.
- MISSIKOVA, Gariela (2003). "The 20th Century: Linguistic Schools and Conceptions before Ferdinand de Saussure" (20. Yüzyıl: Ferdinand de Saussure'den Önce Dilbilim Okulları ve Kavramları), *Linguistic Stylistics*, Nitra: Univerzita Konstantina Filozofa, Filozoficka Fakulta, pp. 12-14.
- MİHÂLİCİ Mustafa Efendi (1297 / 1880). *Zübdetü'l-Beyân*, İstanbul: Mihrân Matba'ası, 100 s.
- MUALLİM Nâcî (1307 / 1890). *İstîlâhât-ı Edebiyye*, İstanbul: Mahmûd Bey Matba'ası, 280 s.
- MUALLİM Nâcî (1984). *İstîlâhât-ı Edebiyye* (Edebiyat Terimleri) [Haz.: Alemdar Yalçın – Abdülkadir Hayber], Ankara: Akabe Yayınları, 208 s.
- MUALLİM Nâcî (1996). *Edebiyat Terimleri / İstîlâhât-ı Edebiyye* [Haz.: M. A. Yekta Saraç], İstanbul: Risale Yayınları, 211 s.
- MUHAMMAD Taqî Bahar (1369/1990). *Sabk-shinasi ya Tarikh-i Tataavur-i Nasr-i Farsi* [Üslûpbilim veya Fars Nesrinin Gelişim Tarihi], 3 volumes, 5th reprint, Tehran: Amir Kabir.
- MUHAMMED Abdulmuttalib (1994). *el-Bel ğa ve'l-Üslûbiyye* [Belâğat ve Üslûpbilim], Kahire: eş-Şeriketü'l-Misriyye.
- MUHAMMED Berekât Ebû 'Ali (2003). *el-Belâğatü'l-'Arabiyye fî Da'oi'l-Üslûbiyye ve Nazariyyeti's-Siyâk* [Üslûpbilim ve Bağlam Teorisi Işığında Arap Belâğatı], Ürdün: Dâru Vâ'il İ'n-Neşr.
- MUHAMMED Gulâm Rızâyî (1377 hş. / 1999 m.). *Sebkşin s-i Şi'r-i F rs ez Rûdekî ta Ş mlû* [Rûdekî'den Şamlû'ya Kadar Fars Şiir Üslûpbilimi], Tehran: Kitâbhâne-i Tahûrî.
- MUHAMMED Hüseyin Şehriyâr (2005). "İran Şiirinde Üslûp ve Ekoller" (Çev. Fahrettin Coşkuner), *Nûsha, Şarkiyat Araştırmaları Dergisi / A Journal of Oriental Studies*, Yıl: 5, S. 16, Kış, ss. 131-142.
- MUHAMMED Hüseyin Şehriyâr (1380 h. / 2001). "Sebkâ ve Mektebhâ-yi Şi'r-i İran", *Dîvân-ı Şehriyâr*, 20.bs., Tahran: ?, C. 1, ss. 78-89.
- NÂBÎ (1292 / 1875). *Dîvân-ı Nâbî*, İstanbul: Şeyh Yahya Efendi Matbaası.
- NÂBÎ (1997) *N b D v m* [Haz. Ali Fuat Bilkan], C. II, 1.bs., İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- NÂMIK Kemâl (1283 / 1866). "Lisân-ı Osmânînin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şâmildir", *Tasvîr-i Efkâr*, Nr. 416, 28 Rebî'ü'l-Âhîr.
- NEDİM (1972). *Nedim Divanı* [Haz. Abdülbâki Gölpınarlı], 2.bs., İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri Koll. Şti.
- NEF'Î (1993). "Der Medh-i Sultân Murâd Hân Aleyhirrahmeti ve'l-Gufrân", "(Gazel) 30", *Nef' Divanı* [Haz. Metin Akkuş], 1.bs., Ankara: Akçağ Yayınları, s. 96, 295.
- NEV'Î (1977). *Nev'î Divânı*, Tenkitli Basım [Haz. Mertol Tulum – Ali Tanyeri], 1.bs., İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını.
- NORGAAD, Nina, Beatrix Busse and Rocio Montoro (eds.) (2010). "Introduction / Branches of Stylistics? – A Brief Historical Overview" (Giriş / Üslûpbilimin Dalları – Kısa Tarihsel Genel Bir Değerlendirme), *Key Terms in Stylistics* [Üslûpbilimde Anahtar Terimler], New York: Continuum International Publishing Group, p. 2.
- OKTAY, Ahmet (1979). "Özel Olarak Tanpınar'da, Genel Olarak Karşı Yazında Üslûp Sorunu Üzerine", *Yazı*, S. 4-5, ss. 184-200.
- OLCAYGIL, Feyda (1974). *Yahya Kemal'in Şiirlerinde Dil ve Üslûp*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
- ONAN, Necmettin Halil (1950). *Namık Kemal'in "Ta'lim-i Edebiyat" Üzerine Bir Risâlesi*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, XXVIII+59 s.
- OZANSOY, Halit Fahri (1949). "Üslûp Meselesi ve Ruy Blas Rolü", *Son Posta Gazetesi*, Nr. 987, 9 Ocak.
- ÖMER b. Ahmed el-Kazvîni (1260 / 1844). *Telhîsü'l-Miftâh*, İstanbul: Dâru't-Tibâ'ati'l-Âmire.
- ÖMER b. Ahmed el-Kazvîni (trs.). *Telhîsü'l-Miftâh*, *Tıpkıbasım – Tercüme* [Haz. Nevzat Yanık, Mustafa Kılıçlı ve Sadi Çöğenli], İstanbul: Huzur Yayın Dağıtım.
- ÖNAL, Mehmet (2008). "Edebî Dil ve Üslûp", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 36, Erzurum, ss. 23-47.
- ÖNAL, Mehmet (2012). *Edebiyat Sanatı: Edebiyat Teorisi – Belağat ve Retorik – Edebiyat ve İletişim*, Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları, 531 s.
- ÖRS, Derya (2001). "Celâli Âl-i Ahmed, Hayatı, Eserleri ve Üslûbu Üzerine Bir İnceleme", *Nûsha, Şarkiyat Araştırmaları Dergisi / A Journal of Oriental Studies*, Yıl: 1, S. 1, Bahar, ss. 46-54.
- ÖZAKTÜRK, Fatma Gül (2000). "Eski Yunan ve Roma'da Söz Söyleme Sanatının Üç Biçemi: Attike, Asia ve Rodos", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. 40, S. 1-2, Ankara, ss. 219-230.
- ÖZCAN, Tanık (2006). "Şinâsî'nin Şiirlerinde Dil ve Üslûp", *Türk Dili, Aylık Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 658, Ekim, ss. 359-367.
- ÖZÇELEBİ, Hüseyin (1998). *Cumhuriyet Döneminde Edebî Eleştirisi: 1939-1950*, 1.bs., Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÖZDEMİR, Mukaddes (1973). *Manastırlı Mehmed Rifat, Mecâmî'u'l-Edeb*, Basılmamış Bitirme Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 117 s.
- ÖZER, Salih (2006). "Hadislerin Anlaşılmasında Bir Yöntem Olarak Retorik Analiz: Vadettikleri ve Sınırlılıkları", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. 6, S. 2, ss. 237-239.
- ÖZGÜL, M.Kayahan (2014). "Hâsil-ı Kemâl", *Kemâl'le İhtimâl: Nâmık Kemâl'in Şiirlerine Tersten Bakmak*, 1.bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, ss. 97-122.
- ÖZTÜRK, Erdem Can (2010). *Ali Cemâleddin, Arûz-ı Türkî, İlm-i Kavâfi, Sanâyi-i Şi'riyye ve İlm-i Bedî' (İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yozgat: Bozok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- PALA, İskender (1990). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, C. I-II, Ankara: Akçağ Yayınları.
- PALA, İskender (1992). *Divan Edebiyatı*, İstanbul: Ağaç Yayıncılık Ltd. Şti.
- PALA, İskender (1996). "Osmanlı Edebiyatı", *Osmanlı Ansiklopedisi, Tarih / Medeniyet / Kültür*, İstanbul: İz Yayıncılık, C. 4, s. 167.

- PALAOĞLU, Nilüfer (1997). *Elhâc İbrahim Şerh-i Belâğat (Transkripsiyonlu Metin)*, Bitirme Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 65 s.
- PARLA, Jale (2008). "Kuruluşundan Bugüne Karşılaştırmalı Edebiyat", *Kitap-İlk, Aylık Edebiyat Dergisi [Dosya: Karşılaştırmalı Edebiyat]*, S. 115, Nisan, ss. 88-89.
- PARLATIR, İsmail (1972-73). *Ta'lim-i Edebiyât ve Benzerleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 120 s.
- PATTON, Jon M. and CAN, Fazlı (2004). "A Stylometric Analysis of Yaşar Kemal's İnce Memed Tetralogy" (Yaşar Kemal'in İnce Memed Dörtlemesinin Stilometrik Bir Çözümlemesi), *Computers and the Humanities*, Vol. 38, No. 4, November, pp. 457-467.
- PLETT, Heinrich F. (1985). "Rhetoric" (Belâğat), *Discourse and Literature: New Approaches to the Analysis of Genres* [Söylem ve Edebiyat: Tür Çözümlemesine Yeni Yaklaşımlar], [Ed. Teun A. van Dijk], Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, pp. 59-84.
- RAVEENDRAN, N. V. (2000). "German Stylistics" (Alman Üslûpbilimi), *The Aesthetics of Sensuality: A Stylistic Study of the Poetry of Kamala Das* [Duygusallığın Estetiği: Kamala Das'ın Şiirinin Üslûpbilimsel İncelemesi], New Delhi: Atlantic Publishers and Distributors, pp. 9-10.
- RECÂİZÂDE Mahmûd Ekrem (1295/1879). *Ta'lim-i Edebiyât* [Mekteb-i Mülkiye İçin], İstanbul: Litograf Baskısı.
- RECÂİZÂDE Mahmud Ekrem (1299/1881). *Ta'lim-i Edebiyat*, İstanbul: Mihrân Matba'ası, 397 s.
- RECÂİZÂDE Mahmud Ekrem (2011). *Ta'lim-i Edebiyât* [Haz. Murat Kacıroğlu], 1.bs., Sivas: Asitan Yayıncılık, 366 s.
- RİFAT, Mehmet (2004). "Azra Erhat'ın Bir Yazısı: 'Üslûp Biliminde Yeni Bir Yöntem'", *Varlık, Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi*, S. 1166, Kasım, ss. 57-59.
- RİFAT, Mehmet (2004). "Leo Spitzer: Yazınsal Eleştiride Biçem Araştırmaları", *Varlık, Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi*, S. 1165, Ekim, ss. 68-71.
- RİFAT, Mehmet (2008). "Spitzer / Biçembilim Yöntemi", *Yaklaşımlarıyla Eleştiri Kuramları*, 2.bs., İstanbul: Sel Yayıncılık, ss. 82-85.
- SA'DEDDİN Teftazânî (1289 / 1872, 1290 / 1873). *En-Nef'u'l-Muavvel Tercemeti't-Telhîs ve'l-Mutavvel* (Terc. Abdünnâfi Efendi), C. I, Bosna: Bosna Vilayet Matbaası, Bosna, 381 s.; C. II, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 267 s.
- SAFA, Peyami (1970). *Sanat, Edebiyat, Tenkit*, İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- SÂLİH Fazl (1992). *'İlmü'l-Üslûb: Mebâdi'uhu ve İcrâ'âtuhu* [Üslûpbilim: İlkeleri ve Uygulamaları], Kahire: Mü'essesetü'l-Muhtâr li'n-Neşr ve't-Tevzî'.
- SARIKAYA, Orhan (2013). "İkinci Yeni Şiirinin Üslûbuna Bir Gerekçe Olarak İnsan", *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi, 17-19 Mayıs 2013, UTEK'13, Bildiriler* [Ed. Mustafa Aslan], Saraybosna, Bosna-Hersek: International Burch University, ss. 245-248.
- SELİM Sâbit (1287 / 1870). *Mi'yâru'l-Kelâm (Rüşdiyeler İçin)*, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 46 s.
- SERİNSU, Ahmet Nedim (ed.) (1999). *İlahiyat Önlisans Programı İslam Dininin Temel Kaynakları*, 7.bs., Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, s. 86.
- SEYYİD Mehmed Nüzhet (1286 / 1869). *Mugni'l-Küttâb*, İstanbul: Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne Matbaası, 466 s.
- SHEN, Dan (ed.) (2008). *New Development in Western Stylistics* [Batılı Üslûpbilimde Yeni Gelişmeler], Shanghai: Shanghai Foreign Language Press.
- SHEN, Dan (2012). "Stylistics in China in New Century" (Yeni Yüzyılda Çin'de Üslûpbilim), *Language and Literature*, Vo. 21, No. 1, 9 April, pp. 93-105.
- SHKLOVSKY, Viktor (1990). *Theory of Prose* [Nesir Teorisi], [Translated by Benjamin Sher, Introduction by Gerarld I. Bruns], First edition, Champaign & London: Dalkey Archieve Press, 216 p.
- SİRÛS Şemîsa (1372 hş. / 1993 m.). *Külliyî t-ı Sebkin s* [Genel Üslûpbilim], Tehran: İntişârât-ı Firdevs.
- SİRÛS Şemîsa (1374 hş. / 1995 m.). *Sebkin s-i Şi'r* [Şiir Üslûpbilimi], Tehran: İntişârât-ı Firdevs.
- SKYUM-NIELSEN, Peder and Hartmut Schröder (1994). *Rhetoric and Stylistics Today: An International Anthology* [Günümüz Değişibilim ve Üslûpbilimi: Uluslararası Antoloji], New York: Peter Lang, 187 p.
- SMYTH, William (1995). "The Canonical Formulation of 'İlm al-Balâğah and al-Sakkâki's Miftâh al-'Ulûm", *Der Islam*, Band 72, Heft 1, Berlin, ss. 7-24.
- SMYTH, William (1986). *Persian and Arabic Theories of Literature: A Comperative Study of al-Sakkaki's Miftâh al-'Ulûm and Shams-i Qays' al-Mu'jam Fi Ma'âyir Ash'âr Al-'Ajam* [Fars ve Arap Edebiyat Teorileri: Sekkâki'nin Miftâh al-'Ulûm'u ve Şems-i Kays'ın Mu'cem F Me' yir Eş' ri'l-Acen'inin Karşılaştırmalı İncelenmesi], New York: Unpublished Ph.D Thesis: New York University, Graduate School of Arts and Science, 720 p.
- SMYTH, William (2013). "*Bel ğat İlmî'nin Standart Hale Gelen Düzenlenişi ve es-Sekkâki'nin Mift hu'l-'Ulûm'u / The Canonical Formulation of 'İlm al-Balâğah and al-Sakkâki's Miftâh al-'Ulûm'*" (Çev. Abdullah Yıldırım), *İstanbul Üniversitesi Şarkiyat Mecmuası*, S. 22, İstanbul, ss. 213-232.
- SMYTH, William (2012/2). "Bir Ders Kitabının Teşekkülü" (Çev. Abdullah Yıldırım), *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 43, İstanbul, ss. 321-336.
- SMYTH, William (1992). "Controversy in a Tradition of Commentary: The Acedemic Legacy of Al-Sakkaki's Miftah Al-Ulum" (Şerh Geleneğinde İhtilaf: es-Sekkâki'nin Miftah Al-Ulum'unun Akademik Mirası), *Ariental Society*, Vol. 112, No.4, October.
- SMYTH, William (2013). "Retorik ve Belâğat: Hristiyanlık ve İslam" (Çev. Abdullah Yıldırım), *Marife, Din Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 13, S. 1, Bahar, ss. 167-179.
- SMYTH, William (1992). "Some Quick Rules *Ut Pictura Poesis*: The Rules for Simile in *Miftâh al-'Ulûm'*", *Oriens*, Vol. 33, Leiden, pp. 215-229.
- SMYTH, William (1993). "The Making of a Textbook" (Bir Ders Kitabının Oluşumu), *Studia Islamica*, No. 78, Paris, pp. 99-115.
- (SOLOK), Cevdet Kudret (1981). *Türk Edebiyatında Hik ye ve Roman*, C. 2, 4.bs., İstanbul: Varlık Yayınları.
- SÖNMEZ, Aykar (2008). *Batı Retoriğinin Genel Terimleri Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, V+232 s.
- SPITZER, Leo (1961). "Üslûp Tetkikleri ve Muhtelif Memleketter" (Çev. Fikret Elpe), *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. XIII, ss. 151-164.

- STAMAU, Constantina (2008). "Stylochometry: Stylistic Development, Sequence of Composition and Relative Dating" (Üslûp-Zaman Ölçüm: Kompozisyonun Üslûpsal Gelişmesi, Sıklığı ve Görece Tarihleme), *Literary and Linguistics*, Vol. 23, No. 2, June, pp. 181-199.
- STETKEVYCH, Jaroslav (2006). *The Modern Arabic Literary Language: Lexical and Stylistic Developments* [Modern Arap Edebî Dili: Sözcüksel ve Üslûpbilimsel Gelişmeler], Washington: Georgetown University Press, 135 p.
- (SUBAŞI), Leyla Uzun (1992). *Köktürk Metinleri Üzerine Bir Metindilbilimsel Çalışma: Kullanımbilimsel ve Biçembilimsel Görünümleriyle*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 227 s.
- SULA, Murat (2013). "Câzım ve 'Belâğat' İsimli Eseri", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi / Journal of the Human and Social Science Researches*, C. 2, S. 1, ss. 105-134.
- SUMMAK, Abdülkadir (1999). *Miftâhu'l-Belâğat ve Mısbâhu'l-Fesâha- Transkripsiyonlu Metin-*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 209 s.
- SÜLEYMÂN Fehmî (1325 / 1909). *Edebiyyât*, Dersa'âdet: Hilâl Matba'ası, 360 s.
- SÜLEYMÂN Fehmî (2004). *Edebiyat* [Yayına haz. Ali Yıldırım], Elazığ: Fırat Üniversitesi Yayınları, 311 s.
- SÜLEYMÂN [Hüsni Paşa] (1288-1289 / 1871-1872). *Mebânî'l-İnşâ'* [Mekteb-i Harbiye İçin], 2 cilt, İstanbul: Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye-i Hazret-i Şâhânedâ Tab' u Temsil Kılınmıştır, 222+290 s.
- SÜLEYMÂN Paşazâde Sâmî Bey (1917). *Külliyât-ı Âsâr ve İhtisâsât*, İstanbul: Evkâf-ı İslâmiyye Matbaası.
- ŞAFAK, Turgay (2005-2007). *Tash h-i İntikâd -yi D vân-ı Şevket-i Buhârâ* [Şevket-i Buhârâ'nın Dîvân-ının Tenkitli Tashihi] Dânişgâh-ı Tahrân, Dânişgeh-i Hüner ü Ulûm-ı İnsânî, Zebân ü Edebiyât-ı Fârisî, Risâle-i Duktora, Tahrân / İrân / Tahrân Üniversitesi, Beşeri Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü, Doktora Tezi, Tahrân / İrân.
- ŞAFAK, Yakup (1991). *Sürûri'nin Bahrû'l-Ma'ârif'i ve Enisû'l-Uşşâk İle Mukâyyesesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı.
- ŞENGÜL, Servet (2011). *İmge ve Üslûp Tercihleri Bakımından Necip Fazıl ve Sezai Karakoç'u Okumak*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 166 s.
- ŞEYH Gâlip (1992). "Fahriyye-i Şâirâne", *Hüsn ü Aşk* [Haz. Orhan Okay - Hüseyin Ayan], 2.bs., İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 347.
- ŞÜKRÎ Muhammed Ayyâd (1982). *Medhalün il 'İlmi'l-Üslûb* [Üslûpbilime Giriş], Riyad: Dâru'l-'Ulûm.
- TÂLİB Muhammed İsmâil Zevbâi (1997). *el-Belâğatü'l-'Arabîyye: İlmu'l-Me'ânî beyne Belâğati'l-Kademi ve Üslûbiyyeti'l-Muhaddisîn* [Arap Belâğatı: Eski Belâğat ve Muhaddislerin Üslûpbilimi Arasında Me'ânî İlmi], Bingâzi: Câmî'atü Karyunus, 458 s.
- TAMİMDÂRİ, Ahmed (1381 / 2002). *The Book of Iran: A History of Persian Literature: Schools, Periods, Styles and Literary Genres* [Iran Kitabı: Fars Edebiyatı Tarihi: Okullar, Devirler, Üslûplar ve Edebî Türler], Translated by İsmâ'il Salâmi, Center for International Cultural Studies, Tehran: Alhoda International Publishers, 227 p.
- TAMİMDÂRİ, Ahmed (1381 / 2002). "Chapter 3. Poetic Styles in Parsian Literature" (Bölüm 3. Fars Edebiyatında Poetik Üslûplar), *The Book of Iran: A History of Persian Literature: Schools, Periods, Styles and Literary Genres* [Iran Kitabı: Fars Edebiyatı Tarihi: Okullar, Devirler, Üslûplar ve Edebî Türler], pp. 71-102.
- TAMİMDÂRİ, Ahmed (1381 / 2002). "Chapter 4. Parsian Prose Styles" (Bölüm 4. Fars Nesir Üslûpları), *The Book of Iran: A History of Persian Literature: Schools, Periods, Styles and Literary Genres* [Iran Kitabı: Fars Edebiyatı Tarihi: Okullar, Devirler, Üslûplar ve Edebî Türler], pp. 103-114.
- TAPIA, John E. (2001). "Wilbur Samuel Hoewll: The Trilogy of Rhetoric, Logic, and Science" (Wilbur Samuel Hoewll: Belâğat, Mantık ve Bilim Üçlüsü), *Twentieth-Century Roots of Rhetorical Studies* [Yirminci Yüzyıl Belâğat Araştırmalarının Kökleri], [Eds. Jim A. Kuyper and Andrew King], Westport, Connecticut, London: Greenwood Publishing Group.
- TARAKÇI, C. (1994). "Nazım Üslûbu"; "Nesir Üslûbu"; "Tercüme Üslûbu", *Muallim Nâci*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, ss. 33-37.
- TECRÛBEKÂR, Bânû Nusret (1350 hş. / 1981 m.). *Sebk-i Şi'r der 'Asr-ı K c riyye* [Kaçarlar Çağı Şiir Üslûbu], Tehran: ?
- TERANISHI, Masayuki (2012). "The Role of Stylistics in Japan: A Pedagogical Perspective" (Japonya'da Üslûpbilimin Rolü: Eğitsel Bakış Açısı), *Language and Literature*, Vol. 21, Issue. 2, May, pp. 226-244.
- TIETZE, Andreas (1973). "Mustafa 'Ali of Gallipoli's prose Style" (Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Nesir Üslûbu), *Archium Ottomanicum*, Vol. 5, pp. 297-319.
- TOKER, Halil (1996). "Sebk-i Hindî (Hind Üslûbu)", *İlmi Araştırmalar*, S. 2, İstanbul, ss. 141-150.
- TOLASA, Harun (1986). "18. Yy.da Yazılmış Bir Divan Edebiyatı Terimleri Sözlüğü - Müstakimzâde'nin İstîlâhâtü's-Şi'riyesi", *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul, ss. 36-79.
- TONGA, Necati (2009). "Mehmet Akif Ersoy'un Şiirlerinde Hasbihal Üslûbu", *Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 19-21 Kasım 2008, Burdur* [Ed. Gökay Yıldız - M. Zeki Yıldırım - Şevkiye Kazan - Hülya Yazıcı Okuyan], Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörlüğü Sempozyum Dizisi: 2, ss. 621-630.
- TÖREN, Hatice (2004). "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Dili ve Üslûbu Üzerine", *T.C. İstanbul Valiliği Adalar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ı Anma Günü Programı, Halki Palace Konferans Salonu, Heybeliada*, 14 Mayıs 2004.
- TUTAŞ, Nazan (2006). "Yazınsal Metinlerde Biçembilimsel İnceleme", *Littera, Edebiyat Yazıları*, C. 19, Aralık, ss. 169-180.
- TUTAŞ, Nazan (2009). "Atilla İlhan Şiirine Biçembilimsel Bir Yaklaşım", *İzmir Ekonomi Üniversitesi Yazın ve Değişibilim Araştırmaları / Researches on Literature and Stylistics*, [Eds. Neslihan Kansu Yetkiner ve Derya Duman], İzmir: İzmir Ekonomi Üniversitesi Yayınları, ss. 44-56.
- TÜSKE, László (2003). "Belâğat'ta er-Rummâni / ar-Rummani on Eloquence (Balaga)" (Çev.: İsmail Demir - Mustafa Kaya), *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 19, Erzurum, ss. 277-296.
- ULLMAN, Stephen (1964). *Language and Style: Collected Papers* [Dil ve Üslûp: Bütün Tebliğleri], New York: Basil Blackwell.
- ULUÇAY, Mustafa (2014). *Mehmet Akif Ersoy'un Eserleri Üzerinde Dil ve Üslûp İncelemesi*, Yüksek/Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, XI+263 s.
- UNAUTHOR (02.06.2013). "3.2.1.Four Stages of Stylistics Research in China" (3.1.2.Çin'de Üslûpbilim Araştırmasının Dört Evresi), <http://wenku.baidu.com/view/86c98836eefdc8d376ee32ea.html> ;
- http://www.chinadmd.com/file/icpccvveu6wxc3xvucawwwu6_3.html, 03.07.2013.

- UNAUTHOR (02.06.2013) "3.2.2.National Symposiums on Stylistics" (3.2.2.Üslûpbilim Üzerine Ulusal Sempozyumlar), <http://menku.baidu.com/view/86c98836eefdc8d376ee32ea.html> ;
http://www.chinadmd.com/file/icpccvveu6wxc3xvucawwu6_3.html , 03.07.2013.
- UNAUTHOR (22.06.2012). "Style and the Scope of Stylistics" (Üslûp ve Üslûpbilimin Alanı), <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Ferencik/02.pdf> .
- UNAUTHOR (03.07.2013). "A Survey of Stylistics / 3.1 Development of Western Modern Stylistics / 3.1.1 Shen Dan's Approach / 3.1.2 Xu Youzhi's Approach" (Üslûpbilim Araştırması/3.1 Batılı Modern Üslûpbilimin Gelişmesi / 3.1.1 Shen Dan'ın Yaklaşımı / 3.1.2 Xu Youzhi'nin Yaklaşımı) , p. 4. Elektronik adresi için bkz. "Chapter 1 A survey of stylistics_research", <http://wenku.baidu.com/view/86c98836eefdc8d376ee32ea.html> ve <http://wenku.baidu.com/view/31effae308a1284ac8504359.html> .
- UZUNÇARŞILLI, İsmail Hakkı (1965). *Osmanlı Devletinin İlmîye Teşkilatı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- ÜLKEN, Fatih (1990). *Şeyh İsmâil Ankaravî'nin Miftâhu'l-Belâğa ve Mubâhu'l-Fesâha'sı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- WALI Ahmadi (2004). "The Institution of Persian Literature and the Genealogy of Bahar's Stylistics" (Fars Edebiyat Kurumu ve Bahar'ın Üslûpbilim'inin Seçeresi), *British Journal of Middle Eastern Studies*, Vol. 31, Nu. 2, November, pp. 141-152.
- WELLEK, René (1979). "Biçembilgisi, Şiir Sanatı ve Eleştirisi" (Çev. Ahmet Kocaman), *Türk Dili, Aylık Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. 11, S. 339, Aralık 1979, s. 338, 339.
- WIKIPEDIA (03.09.2012). "Retorik", <http://tr.wikipedia.org/wiki/Retorik>.
- WIKIPEDIA (14.07.2014). "Stylometry" (Stilometri), <http://en.wikipedia.org/wiki/Stylometry> ;
- YALAR, Mehmet (1997). *el-Hatîb el-Kazvîni ve Belâğat İlmindeki Yeri*, Basılmamış Doktora Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, Arap Dili ve Belâğatı Bilim Dalı, 171 s.
- YALÇIN, Mehmet (1991). "Sözbilgisi / Sözbilim", *Şiirin Ortak Paydası: Şiirbilime Giriş*, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, ss. 37-38.
- YAVUZ, Hüseyin (1984). *F. Nâfiz Çamlıbel'de Dil ve Üslûp İncelemesi*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
- YEKTÂ Bâhir (Ali Cânib) (1327 / 1911). "Sanat ve Edebiyat-Üslûp, Şahsiyet", *Genç Kalemler*, C. 2, S. 11, 9 Teşrin-i Evvel, ss. 183-188.
- YETİŞ, Kazım (1984). "Edebiyat Nazariyesi Sahasında Batıya Açılan İlk Kitap: Mebâni'l-İnşâ", *Mehmet Kaplan'a Armağan*, İstanbul: Dergâh Yayınları, ss. 306-316.
- YETİŞ, Kazım (1991). "Atatürk'ün Üslûbu Hakkında Bir Deneme", *Türk Kültürü*, S. 343, Kasım 1991, ss.
- YETİŞ, Kazım (1994). "Bir Araştırma Konusu Olarak Üslûp ve Mehmet Kaplan", *Türk Kültürü Araştırmaları*, C. 32, S. 1-2, Ankara, ss. 377-391.
- YETİŞ, Kazım (1996). *Talîm-i Edebiyât'ın Retorik ve Edebiyat Nazariyatı Sahasına Getirdiği Yenilikler*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, XXV+685 s.
- YETİŞ, Kazım (1997). "Hâlid Ziya Uşaklıgil'in Bilinmeye Bir Eseri", *İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 27, İstanbul, ss. 311-392.
- YETİŞ, Kazım (1998). "Hâlid Ziya Uşaklıgil'in Bilinmeye Bir Eseri-II", *İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 28, İstanbul, ss. 595-638.
- YETİŞ, Kazım (2000). "XVI. Yüzyıl Başında Yazılmış Bir Kavâid-i Şiiriyye Risâlesi", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. 29, İstanbul, ss. 285-343.
- YETİŞ, Kazım (2006). "1.Belâğat, Edebiyat Nazariyatı", *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı / Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, C. VII, s. 249.
- YETİŞ, Kazım (2006). "Araştırmalar Devri Türk Edebiyatının İlk Devirlerinde Belâğat, Edebiyat Nazariyatı, Edebiyat Tarihi ve Antoloji Çalışmaları / 1.Belâğat, Edebiyat Nazariyatı", *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı / Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*, C. VII, s. 249.
- YETİŞ, Kazım (2006). *Belâğattan Retoriğe*, 1.bs., İstanbul: Kitabevi Yayınları, İstanbul, XXVIII+546 s.
- YETİŞ, Kazım (2011). "Dokuzuncu Hariciye Koşuşu'nun Üslûbu Üzerine Bazı Dikkatler", *Kitap-lık, Aylık Edebiyat Dergisi [Ölümünün 60. Yılında Peyami Safa / Doğumunun 80. Yılında Sevim Burak]*, S. 155, Aralık içinde.
- YETİŞ, Kazım (2012). "Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Üslûbuna Dair Bazı Dikkatler", *Ölümünün 50. Yılında Rüya İle Hayal Arasında Ahmet Hamdi Tanpınar Uluslararası Sempozyumu, 24-25 Mayıs 2012*, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Beşiktaş içinde.
- YILDIRIM, Abdullah (2012). "Ahmed Matlûb, el-Belâğa 'inde's-Sekkâki" (Kitâbiyat), *İslâm Araştırmaları Dergisi*, S. 28, İstanbul, ss. 153-165.
- YORULMAZ, Hüseyin (1996). *Divan Edebiyatında Nâbî Ekolü, Eski Şiirde Hikemiyat*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 503 s.
- YUNUS Emre (1990). *Yunus Emre Divânı*, Tenkitli Metin [Haz. Mustafa Tatçı], C. II, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- YÜKSEL, H. Avni (1972). *Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Dil ve Üslûbu*, Bitirme Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
- ZARİÇ, Mahfuz (2013). "Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerinde ve Öykülerinde İmgeler, Üslûp ve Tematik İlgiler", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 5, S. 10, Kasım, ss. 22-39.
- ZHAO, Y. and ZOBEL, J. (2007). "Search with Style: Authorship Attribution in Classic Literature" (Üslûbu Didik Didik İncele: Klasik Edebiyat Yazarlık Niteliği), *Proceeding of The Thirtieth Australasian Computer Science Conference, Association for Computing Machinery, January 30-February 2, 2007*, Ballarat Australia: Australian Computer Society, pp. 59-68.
- ZİVER, İsmail (1967). *Servet-i Fünûncular ve Üslûp*, Bitirme Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, XXXI+230 s. (T. 770).
- ZYNGIER, Sonia (2014). "Üslûpbilime Kültürel Bir Yaklaşım Doğru / Towards a Cultural Approach to Stylistics" (Çev.: Yrd.Doç.Dr. Adem Çalışkan), *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi / Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, C. 33, S. 1, (Ocak - Haziran) ss. 41-53.